

**Beestjes van de maand:
Het lieveheersbeestje**
Pagina 2. Hans van Helden

Beeldverslag paddenstoeleninventarisatie Solleveld
Pagina 4. Eke van Batenburg

Lichenenstudiegroep op excursie
Pagina 5. Karel Gort

Pannenkoekenwandeling KNNV Den Haag 2022
Pagina 6. Chris van Heerden

**Vogelexcursie Zoetermeerse kant
Nieuwe Driemanspolder**
Pagina 7. Marijke Ammerlaan

En Verder:

- ▶ Contributie 2023..8
- ▶ Jaar van de scholekster..8
- ▶ Boek van de maand..8
- ▶ Agenda..9
- ▶ Bestuursmedelingen..10
- ▶ Contact bestuur en werkgroepen..10

Deze Nieuwsbrief verschijnt gewoonlijk maandelijks rond de 1^e van die maand. Leden KNNV afdeling Den Haag ontvangen een e-mail met kleine toelichting als een nieuwe Nieuwsbrief op deze website staat. Als je steeds bij het verschijnen van een Nieuwsbrief zo'n bericht wilt blijven ontvangen hoeft je niets te doen. Wil je de meldingen over de nieuwsbrief van KNNV Afdeling Den Haag niet ontvangen (of juist weer wel)? Vul dan "[Het formulier](#)" op de pagina Nieuwsbrieven in.

Beestjes van de maand januari: Lieveheersbeestjes .... niet zo lief

Tekst en foto's: Hans van Helden

Lieveheersbeestjes zijn groep van kevertjes, waarvan zo'n 70 soorten in Nederland zijn aangetroffen. Het zijn mooie diertjes, halve bolletjes met vaak vrolijke felle kleuren en sterk contrasterende vlekken, die met hun kleine pootjes een wat onbeholpen indruk maken.

Het symbool voor vreedzaamheid leidt een niet zo'n vreedzaam leven: De larven zijn zeer vraatzuchtig. Het Aziatisch lieveheersbeestje, *Harmonia axyridis*, is uit Azië geïmporteerd om luizen in kassen te bestrijden. Dit diertje is agressiever dan onze eigen lieveheersbeestjes. Lieveheersbeestjes, en vooral de bekende Aziatische soort, worden voor dit doel in kassen uitgezet.

Herkenning

De meeste soorten zijn fel rood, geel of zwart. De grootte varieert van 1 mm tot ca 8 mm.

Veel soorten zijn goed in het veld of op een foto herkenbaar, maar de kleine zwarte soorten zijn moeilijker op naam te brengen.

Leefwijze

Lieveheersbeestjes hebben een generatie per jaar, het Aziatisch lieveheersbeestje heeft twee generaties, bij gunstige omstan-

Viervlekkig Aziatisch lieveheersbeestje *Harmonia axyridis f. spectabilis*, sabbelt op een bladluis

digheden zelfs drie. De volwassen dieren overwinteren, zij zoeken een beschut plekje voor de winter. Het Aziatisch lieveheersbeestje doet dat in groepen, en als het kan binnenshuis.

Voedsel

De meeste larven van Lieveheersbeestjes zijn carnivoor, het aantal soorten dat van meeldauw of plantensappen leeft is op een hand te tellen. De rest, zo vermeldt de info, leeft vooral van blad- of wolluis en enkele soorten zelfs schildluis..

Aziatisch lieveheersbeestje, *Harmonia axyridis*, legt in het voorjaar eitjes onder een tak

Citroenlieveheersbeestje, *Psyllobora vigintiduopunctata*, legt een enkel eitje op blad

Larve Aziatisch lieveheersbeestje, *Harmonia axyridis*, vreet aan een pop van een soortgenoot

Larven van het Aziatisch lieveheersbeestje, *Harmnia axyridis*, zijn niet veilig voor grote broer of zus

Ook de volwassen dieren lusten wel luisjes. Volwassen insecten groeien niet meer, en hebben voor zichzelf geen eiwit nodig.

Kannibalisme

Mijn foto's vertellen nog een ander verhaal: de larven beperken zich niet tot luizen, maar laten soortgenoten, neven en nichten zich goed smaken. Van het Aziatisch lieveheersbeestje is bekend dat het zich schuldig maakt kannibalisme. Maar het plaatje van de larve van schaakbordlieveheersbeestje

Larve schaakbordlieveheersbeestje, *Propylea quatuordecimpunctata*, pakt een larve van een larve van een soortgenoot

laat zien dat het ook voorkomt bij de andere soorten. Waarschijnlijk pakken de larven gewoon wat zij kunnen pakken. De trage larven van soortgenoten en poppen worden zo prooi.

Misschien zijn lieveheersbeestjes toch niet geschikt als symbool van vreedzaamheid.

Voortplanting

Na de paring leggen de lievebeerstjes eitjes onder een blad of aan de onderzijde van takken, in de buurt van plekken waar bladluizen zitten. Na vier tot tien dagen kruipen larfjes uit de eitjes. Zij beginnen meteen met vreten. De larve ontwikkelen zich in ongeveer drie weken. Zij ondergaan drie vervellingen voordat zij verpoppen. Na ruim een week kruipt een volwassen dier de wereld in. Dit proces is afhankelijk van de temperatuur, bij hoge temperaturen ontwikkelen de diertjes sneller.

Melden

Heb je een lieveheersbeestje gezien? Meld deze met een goede foto op waarneming.nl. Als je zelf geen account stuur je foto met de plaats en datum naar onderstaand telefoonnummer of mailadres.

Wil je meer weten, ervaringen delen van deze of andere soorten? Leuk! We horen of lezen dit graag!

Mail of app: Anna Kreffer 06 26 41 71 37 of voorzitter@den-haag.knnv.nl

Beeldverslag paddenstoeleninventarisatie van Solleveld

Foto's: Eke van Batenburg

Bovenste rij:

11. Ijs-impressies

Middelste rij:

2.1 Vaal mosklokje = *Galerina mniophila*

2.2 Eikentrilzwam = *Exidia truncata* (geen drop-ijsje)

2.3 Valse hanenkam = *Hygrophoropsis aurantiaca*

Onderste rij:

3.1 Rupsendoder = *Cordyceps militaris*

3.2 Kleverige koraalzwam = *Calocera viscosa*

3.3 Heideknotszwam = *Clavaria argillacea*
(in ijs-jasje)

3.4 Gewone fopzwam = *Laccaria laccata*

Vriendelijke groet..... Eke

Excursies Lichenenstudiegroep in Rijswijk en Delft

Tekst: Karel Gort

Het lichenenseizoen is weer begonnen! Na wat kwakkeljaren i.v.m. covid kunnen we gelukkig de draad weer oppakken. Nu onder de vlag van KNNV Den Haag, met veel dank aan KNNV Natuurlijk Delfland waar we zijn opgestart. Het lichenenseizoen loopt van oktober tot en met maart.

Betonicitroenkorst

De eerste excursie was acht oktober in Rijswijk aan de Vredenburgweg, een prachtige laan gelegen naast Huis te Werve. We vonden maar liefst 30 soorten op bomen en op allerlei steensoorten.

Op het stenen bruggetje bij de ingang van Huis te Werve, vonden we het rond dambordje *Circinaria contorta* en betonicitroenkorst *Gyalolechia flavovirescens*. Op de bomen spotten we kleine struikjes zoals melig takmos *Ramalina farinacea* en eikenmos *Evernia prunastri*.

Roze runenkorst

19 november bezochten we het Abtswoudse bos o.l.v. Koen Verhoogt samen met de zeer betrokken medewerking van Bart van Berkel. Bart is boswachter beheer met ecologie Hof van Delfland bij Staatsbosbeheer, hij kent het bos op zijn duimpje. Bart is ook lid van onze lichenenstudiegroep.

In het Abtswoudse bos vonden we veel runenkorst soorten waaronder deze zeer zeldzame roze runenkorst *Phaeographis smithii*. Veel schildmossen hebben allerlei kleuren waaronder groen boomschildmos, *Flavoparmelia soredians*, en bosschildmos, *Flavoparmelia caperata*.

Onzichtbare Cladonia's

Op 17 december was een excursie gepland onder leiding van Hans Toetenel. De excursie ging niet door omdat het had gevoren. De vele rijp op de vegetatie maakte de Cladonia's onzichtbaar. In februari hopen we excursie alsnog te houden.

Al onze bevindingen zijn te vinden op waarneming.nl onder 'Lichenen studiegroep Den Haag'.

Iedereen de beste wensen voor 2023!

Foto: Karel Gort

Betonicitroenkorst, *Gyalolechia flavovirescens*.

Foto: Karel Gort

Eikenmos, *Evernia prunastri*

Foto: Erik Verlind

Roze runenkorst, *Phaeographis smithii*.

Foto: Karel Gort

Bosschildmos, *Flavoparmelia caperata*

Pannenkoekenwandeling KNNV Den Haag 2022

Tekst en foto's: Chris van Heerden

Donderdag 29 december 2022, 11 uur, verzamelden 15 leden bij de kaartjesautomaat van het Panbos. Het was regenachtig en het viel niet mee om een kaartje uit het apparaat te krijgen. Uiteindelijk lukte het iedereen een toegangsbewijs uit het apparaat te trekken.

We zijn nog maar net op stap of de zon brak door. Na een paar steile beklimmingen en afdalingen (de houten loopbrug was helaas

verdwenen) wandelden we de 2,6 km lange route door de Pan van Persijn.

Het ging niet snel, want er was steeds iets te zien, slakkeneitjes, korstzwammen, myxomyceten, staartmeesjes en een enorm judasoor.

Om 1 uur gingen we het pannenkoekenrestaurant binnen en smulden we aan drie tafels van de gevarieerde pannenkoeken. Een gezellige afsluiting van 2022.

De afsluiting van een mooie dag in de Pannenkoekenboerderij

Het reuzenjudasoor, *Auricularia auricula-judae*

Vogelexcursie Zoetermeerse kant Nieuwe Driemanspolder

Tekst: Marijke Ammerlaan

Bij aankomst in de polder hoor en zie ik kolganzen overvliegen (± 50). Met z'n drieën gaan we in de mist vogels kijken. Alles ziet grijs, ook de vogels. In de verte zien we een groepje vogelaars bij elkaar staan, meestal is er dan wel iets bijzonders te zien, maar met dit weer zal het lastig worden.

Verdwaalde steltloper

Al een paar dagen wordt er een zeldzame dwaalgast gezien. Een grijze steltloper, bol lijf met lange snavel, iets groter dan een watersnip. Het blijkt de grote grijze snip te zijn, die door de mist er nog grijzer uit ziet. Heel bijzonder! Grijze snippen broeden op de vochtige arctische toendra in het noordoosten van Siberië, in westelijk en noordelijk Alaska en in het noordwesten van Canada, overwinteren in het zuiden van Noord-Amerika en in Midden-Amerika. Na lang turen, vinden we hem tussen grauwe ganzen, wintertalingen en pijlstaarteenden, meerkoeten, kieviten. Een paar dagen ervoor met zonnig weer was hij beter te zien tussen watersnippen en bonte strandlopers, en het verschil in grootte was duidelijk. We gaan verder en zien kleine en grote zilverreiger langs het riet foerageren en enkele lepelaars. Af en toe vliegen er graspiepers op, en zit er een rietgors in het riet. Geregeld vliegt er torenvalk voor ons uit en gaat op een paaltje zitten. We kunnen hem wel tot minder dan 10 meter naderen voordat hij weer opvliegt.

Niet zo zwarte ruiters

Al gauw gaan we richting koffie of thee om op te warmen. Daarna lopen we een rondje en zien een buizerd, bij de grote plas 2 vrouwtjes brilduiker, 3 rosse stekelstaarten, kuifeenden, krakeenden, smienten, tafeleenden, wilde eenden, bergeenden, fuut, dodaars. Bij het plas-drasgebied foerageert een zwarte ruiters in zijn/haar grijze winterkleed. Onderweg horen we van een vogelaar dat in het weiland tegenover "de 3 Molens"

Torenavalk op paal. Foto: Marijke Ammerlaan

Zwarte Ruiters. Foto: Lis Stolp

Grote Grijze snip. Foto: Hemme Batjes

3 roodhalsganzen zitten tussen brandganzen en Canadese ganzen. Natuurlijk gaan we daar nog even langs en vinden ze ook. Roodhalsganzen broeden in Noord-Siberië en overwinteren in Roemenië, Bulgarije en Hongarije. Ondanks het mistige weer zijn we tot half vier gebleven en hebben aardig wat gezien, en die grote grijze snip is natuurlijk super.

*Roodhalsganzen tussen canadese ganzen.
Foto: Marijke Ammerlaan*

Contributie 2023

Een nieuw kalenderjaar betekent ook dat er weer contributie betaald moet worden. Een aantal leden heeft dit al gedaan, hartelijk dank daarvoor. De contributie voor een hooflid bedraagt € 30,-; een gezinslid betaalt € 10,- en een jeuglid € 15,-. Het verschuldigde bedrag kunt u overmaken op:

IBAN NL 76 INGB 0000 1446 37

ten name van: Kon Ned Natuurhistorische Ver afd s-Gravenhage. Onder vermelding van uw naam en de tekst 'contributie 2023'.

Misschien heeft u in de digitale Nieuwsbrief gelezen dat wij de leden zonder e-mail een papieren kwartaalblad sturen. Daarin staan de algemene excursies en een keuze uit de artikelen uit de digitale Nieuwsbrief. Wilt u deze in 2023 ook graag 4 x ontvangen,

Veldgids Hommels van Nederland en België

Auteur(s): Martijn Kos, Vincent Kalkman, Jeroen de Rond, John Smit

Prijs € 32,95 met leden-korting € 29,65. De eerste veldgids over Nederlandse en Belgische hommels. Door de meeste mensen kunnen deze insecten wel waarderen en herkennen ze ook als hommels, maar ze zijn niet altijd makkelijk op naam te brengen.

maak dan € 12,- over op bovenstaand banknummer o.v.v. Kleine Rate-laar 2023 en uw naam en adres.

Opzeggen van het lidmaatschap: vóór 1 november 2023.

Met vriendelijke groet,
Annelies Willemse:

penningmeester@den-haag.knnv.nl

2023: Jaar van de scholekster

Het gaat slecht met de scholekster. Reden voor SOVON om haar uit te roepen tot vogel van het jaar. Meer info:

[Jaar van de Scholekster | Sovon](#)

Daar kan je ook meldingen doorgeven van scholeksters in de stad en in de polder.

Uitgebreide beschrijvingen met foto's en tekeningen, over bouw, levenswijze, leefgebied, bedreigingen én hoe ze te beschermen. Leden van de KNNV krijgen 10% korting. Bestel via de afdeling: makkelijk, geen verzendkosten en je steunt de afdeling! Bestel bij: voorzitter@den-haag.knnv.nl

Agenda

Geen lid? Ga eens mee om kennis te maken.

- ▶ Meerijden in auto? Afrekenen met chauffeur aan eind van excursie à € 0,10/km
- ▶ Deelname altijd op eigen risico.
- ▶ Meenemen van honden of andere huisdieren is niet toegestaan.
- ▶ Info: Els van Maanen-van Wijlen. 070-3867630 of elsvanmaanen@tele2.nl

▶ Donderdag 19 januari 2023 Ochtendexcursie Westduinpark

Ook in januari kunnen we het een en ander te ontdekken in de duinen! Duur: ca. 3 uren. Er is onderweg geen horecagelegenheid. We lopen óók over zandpaden, denk aan geschikt schoeisel. Verzamelen om 10.00 uur, bij de keerlus van tramlijn 12, Markenseplein Scheveningen. Bus 22 stopt hier ook.

Inlichtingen. Els van Maanen, 070 3867630 of 06 36504293.

▶ 27 – 29 januari: Nationale tuinvogeltelling 2023

Meer info: <https://www.vogelbescherming.nl/tuinvogeltelling>

▶ Zaterdag 4 februari Dagexcursie Delftse Hout, Bieslandse Bos en Arboretum

Bij slecht weer kan de excursie worden ingekort.

Naar Delft: via een leuke route door de stad naar het Delftse Hout met de Grote Plas, Bieslandse Bos en het Arboretum (wie weet bloeien daar al sneeuwkllokjes).

Horeca aanwezig.

Verzamelen: 9.30 uur bij de boekwinkel CS Den Haag, trein vertrekt 9:46 uur, spoor 1.

Organisatie: Mies Eveleens, tel. 015-2571535 en Marijke Ammerlaan, tel. 070-3871187.

▶ Zaterdag 18 februari 2023 Staelduinse Bos

Beschutte winterwandeling door het Staelduinse Bos van ongeveer 7 km.

Verzamelen om 10:00 uur bij station Den Haag MOERWIJK voor de pizzeria.

We gaan er met de auto naar toe. (Parkeerplaats Oude Hooislag 2, 's-Gravenzande)

Halverwege is er horeca.

Aanmelden verplicht i.v.m. plekje in de auto: Els Kempen 0645833327 of Jola Gerbrands gerbrands1@ziggo.nl, 070 320 1485

▶ Zaterdag 4 maart 2023 Excursie Clingendael.

Verzamelen om 10.00 uur bij de ingang aan de Wassenaarseweg.

Organisatie Ineke Zwarekant en Ineke Gilbert, 06 44069099.

▶ Zondag 12 maart 2023 ALV Programma volgt.

▶ Zaterdag 1 april 2023 Dagexcursie naar Dordrecht / Stadspolders

We lopen een stukje via de Drechtstedenroute van Stadspolders naar Dordrecht. We volgen de rivier Het Wantij, dan het Wantijpark, vervolgens bezoeken we Villa Augustus met een mooie groente- en bloementuin. Verder een leuke route door Dordrecht naar het station.

Afstand 10 km, kan worden ingekort. Voldoende horeca.

Let op! Na veel regen kan het eerste stuk glibberig zijn.

Verzamelen: 9.10 uur bij de boekwinkel CS Den Haag, trein vertrekt 9.24 uur, spoor 3.

Organisatie: Mies Eveleens, tel. 015-2571535 en Marijke Ammerlaan, tel. 070-3871187.

Foto: Hans van Helden

Bestuursmedelingen

Dinsdag 17 januari 2023 20:00 uur
bestuursvergadering, digitaal.

Dinsdag 7 februari 2023 20:00 uur Bespre-
king natuurbescherming in onze afdeling.

Welk diertje wordt het insect van het jaar 2023?

Doe mee en nomineer jouw favoriete insect.
Uit de inzendingen wordt een lijst van vijf
gekozen die meedingen naar de titel.

<https://insectvanhetjaar.org/verkiezing/>

Kopij voor de nieuwsbrief: vóór 23^e van de maand

Altijd leuk om jouw avonturen met beestjes,
planten en zwammen, liefst voorzien een
eigen foto, te delen met anderen.

Stuur jouw *eigen* foto's met bijschrift en een
kort verhaaltje vóór de 23^e van de maand
naar de redactie.

300-400 Tekens is al mooi, meer mag ook.
Pluk geen foto's of teksten van het internet:
op zowel foto's als tekst zitten auteursrech-
ten, een boze fotograaf of schrijver stuurt

de redactie een flinke rekening.

Tip: Schrijf in de OTT of OVT, dat leest
lekker vlot weg.

Mail kopij naar: redactie@den-haag.knnv.nl

Heb je veel foto's?

Neem dan contact op met de redactie voor

<https://www.dropbox.com/> of gebruik

<https://wettransfer.com/>.

Contactgegevens voor bestuur en werkgroepen KNNV afdeling Den Haag

► Voorzitter

Anna Kreffer: voorzitter@den-haag.knnv.nl

► Secretaris

Ineke Gilbert: secretaris@den-haag.knnv.nl

► Penningmeester

Annelies Willemse: penningmeester@den-haag.knnv.nl

► Bomenwerkgroep

Coördinator Marieke Bos: 070-3549 568 / bomen@den-haag.knnv.nl

► Studiegroep Lichenen (voorheen korstmossen)

Info: Karel Gort: lichenen@den-haag.knnv.nl

► Paddenstoelenwerkgroep

Coördinator Kees Pinster, tel. 06-337 73176 / paddenstoelen@den-haag.knnv.nl

Er zijn activiteiten; kijk op de pagina van de paddenstoelenwerkgroep!

Kijk ook in: "[Programma PWWP 2022 2^e halfjaar](#)".

De excursies gaan normaal door maar we opereren in groepjes van twee.

► Plantenwerkgroep

Coördinator Myra Meijering: 06-266 92544 / planten@den-haag.knnv.nl

► Vogelwerkgroep

Info: Marijke Ammerlaan: tel. 070-387 1187 / vogels@den-haag.knnv.nl

► Nachtvlinderwerkgroep

De Werkgroep zoekt een nieuwe coördinator. Info: voorzitter@den-haag.knnv.nl

► Insectenwerkgroep

Info: Alexander Deelman, 070-350 24 93 / insecten@den-haag.knnv.nl

Dat is 't !

**Beestjes van de maand:
De wespenkoningin**
Pagina **2**. Anna Kreffer

Beeldverslag paddenstoeleninventarisatie Backershagen
Pagina **4**. Eke van Batenburg

Bladeren
Pagina **5**. Marieke Bos

Vogelexcursie Hoeksche Waard, Strijen
Pagina **6**. André Kommer

Variabel elfje erg vroeg actief
Pagina **9**. Anna Kreffer

En Verder:

- ▶ Het Groene Strand Zandmotor..**8**
- ▶ Boek van de maand..**9**
- ▶ Agenda..**10**
- ▶ Mollentelweekend..**11**
- ▶ Bestuursmedelingen..**11**
- ▶ Contact bestuur en werkgroepen..**11**

Deze Nieuwsbrief verschijnt gewoonlijk maandelijks rond de 1^e van die maand. Leden KNNV afdeling Den Haag ontvangen een e-mail met kleine toelichting als een nieuwe Nieuwsbrief op deze website staat. Als je steeds bij het verschijnen van een Nieuwsbrief zo'n bericht wilt blijven ontvangen hoeft je niets te doen. Wil je de meldingen over de nieuwsbrief van KNNV Afdeling Den Haag niet ontvangen (of juist weer wel)? Vul dan "[Het formulier](#)" op de pagina Nieuwsbrieven in.

Beestje van de maand januari: de Wespenkoningin

Tekst: Anna Kreffer

Gewone wesp, *Vespula vulgaris*.
Foto: Anna Kreffer

Fien Aleman laat mij weten dat zij op zaterdag 21 januari 2023 een dode wesp gevonden heeft op haar vensterbank, ze woont op de zesde verdieping. Het is een grote wesp, waarschijnlijk een koningin, een soort supermoeder. In andere omstandigheden zou deze wesp aan het hoofd staan van een nieuwe generatie "sociale" wespen. Sociaal omdat ze met vele andere wespen een kolonie vormen, waar samenwerken belangrijk is. Het zijn nijvere en nuttige dieren, maar helaas en onterecht niet zo gewaardeerd. Dat deze wesp zo vroeg in het jaar gevonden is, heeft waarschijnlijk te maken met het warme weer in de dagen ervoor, normaal zijn ze langer in winterrust en worden ze later in het jaar wakker.

Herkenning

Sociale wespen (Vespidae) zijn het voorbeeld van wat mensen zich voorstellen bij "de wesp". Het zijn weinig behaarde wespen. Ze hebben een donker borststuk met enkele gele vlekken en een achterlijf met gele en donkere strepen en vlekken. Borststuk en achterlijf zijn verbonden met een heel smal deel, een wespentaille. De soorten zijn te herkennen aan het gezicht, de voorkant van de kop, vaak is dat de gewone wesp (*Vespula vulgaris*) of Duitse wesp (*Vespula germanica*). De koninginnen zijn groter dan de werksters en mannen die beide pas later in het jaar te zien zijn. Ze worden tot 20 mm groot, werksters blijven 10 - 15 mm.

Duitse wesp, *Vespula germanica*, klautert op jaloezie. Foto: Hans van Helden

De koninginnen zijn alleen vroeg in het jaar of eind zomer of najaar te zien. In de tussentijd wonen ze in het nest en komen niet meer buiten.

Leefwijze

Eerder heb ik geschreven over de sociale wesp, ook wel limonade of papierwesp. Nu alleen wat over de koningin. Zij is in het vroege voorjaar te zien, dan wordt zij wakker uit de winterrust en gaat op zoek naar een plek voor een nieuwe kolonie. Als ze door warmte te vroeg ontwaakt, is de kans op dat er een nieuw gezond nest gemaakt kan worden niet zo groot. Een koningin is een bevruchte vrouw die een

Begin nest gewone wesp. Foto: Anna Kreffer

Kamertjes nest gewone wesp. Foto: Anna Kreffer

nieuwe kolonie kan starten. In het voorjaar zoekt ze een plek, bijvoorbeeld in de grond, in een holte in een boom, nestkastje of andere plek. Ze bouwt van "papier", fijngeskaafd hout of plantmateriaal een nest met kleine kamertjes. In de kamertjes legt ze een ei en verzorgt de eerste larven zelf, dat worden werksters. Zodra er genoeg werksters zijn, dan legt ze alleen nog nieuwe eitjes. De werksters verzorgen de nieuwe larven, de koningin en bouwen verder aan het nest.

Een kolonie kan uitgroeien tot duizenden wespen. Aan het eind van het seizoen legt de koningin eitjes waarvan de larven mannen en nieuwe koninginnen worden. Mannen dienen alleen ter bevruchting van een potentiële koningin. Hierna worden de werksters werkeloos en komen ze, omdat ze geen voedsel van de larven meer krijgen, op onze zoetheid af. Vandaar dat zij ook limonadewespen worden genoemd. Ze zullen allen spoedig sterven, net als de mannen en de oude koningin. Een nieuwe koningin zoekt een verblijf om in winterrust te gaan. De mannen en alle werksters sterven.

Ecologie

Sociale wespen zijn ontzettend belangrijk. De larven worden gevoed met "vlees" van voornamelijk andere insecten. Zij nemen

de proteïnen op om te groeien en geven de koolhydraten terug aan de werksters. Werksters hebben veel energie nodig om te vliegen.

Wespen vangen dus heel wat insecten weg, óók die waar mensen last van hebben. Ze houden het evenwicht en de diversiteit in stand, zij zijn onmisbaar.

Bedreiging

Naast het verlies van leefomgeving, achteruitgang van de aantallen insecten zijn er de klimaatproblemen. Als de koninginnen te vroeg in het jaar wakker worden kunnen ze geen nieuwe kolonie beginnen, het benodigde voedsel ontbreekt nog. Als ze wel goed kunnen starten, maar het is daarna te koud of te nat, dan is er ook weinig hoop op succes.

Melden

Heb je een wesp of wespinkoningin gezien? Meld het op waarneming.nl

Wij vinden het leuk als je het ons laat weten, per mail of app, liefst met een foto! Anna Kreffer: voorzitter@den-haag.knnv.nl of 06 2641 7137

Wil je meer weten, ervaringen delen van deze of andere soorten?

.We horen of lezen dit graag! Zie mail of telefoon hierboven.

Beeldverslag paddenstoeleninventarisatie van Backershagen

Foto's: Eke van Batenburg

Bovenste rij:

- 1.1 Witte bultzwam met Goudgele zwameter = *Hypomyces chrysospermus*
- 1.2 Purperrode franjehoed = *Psathyrella bipellis*
- 1.3 Paarssteel schijnridderzwam = *Lepista saeva*

Middelste rij:

- 2.1 Geweizwam = *Xylaria hypoxilon*
- 2.2 Doolhofzwam = *Daedalea quercina*
- 2.3 Beukendop geweizwam = *Xylaria carpophila*

Onderste rij:

- 3.1 Platte tonderzwam = *Ganoderma lipsiense*
- 3.2 Oranje oesterzwam = *Phyllotopsis nidulans*
- 3.3 Doorgesneden platte tonderzwam = *Ganoderma lipsiense*

Vriendelijke groet..... Eke

Bladeren

Ik heb van Hilde, een foto gehad.
Een prachtige foto, met groenig blad.
Van onderen leek het blad wat grijs,
Maar de tanden grof, brachten me van de
wijs.

Is het een boom, een heester of struik?
Jullie raden het al, ik kwam er niet uit.
Ik speurde in boeken en op de pc,
Maar hoe ik ook google-de, ik had geen
idee.

Ik wilde aan Hilde een hintje vragen,
Maar wilde mezelf toch niet verlagen.
Zo ploeterde ik vele uren door,
Maar kwam nog steeds niet op het juiste
spoor.

Het blad was rijk aan nervatuur,
Maar hoe ik ook zocht, ik raakte toch over-
stuur.
Ik werd steeds wanhopiger, ging lichtelijk
malen.
Kon ik de juiste naam wel achterhalen?

Ik noteerde diverse kandidaten,
Maar in sommige zaten duidelijk hiaten.
De een was volop dubbel getand,
De ander, een mager nerven bestand.

En als ik dacht: 'dat is die hoor'
Ging die optie toch niet door.
Wel streepte ik foute namen weg,
Daardoor kwam ik op het volgende zeg.

Ovaalvormig blad met grove tanden,
De nerven lopen tot aan de randen.
Het blad is witviltig van onderen,
Jong blad is als zilverwit te bewonderen.

Slechts een naam stond nog op mijn blad
Die de volgende fraaie namen bezat:
Sorbus aria 'lutescens', een roosachtige
zowaar!
Een zilverbladige meelbes aldus, zo hèhè,
eindelijk klaar.

Maar ach helaas, niets is zeker in 't leven.
De uitkomst was alsnog fout gegeven,
Een Japanse Eriobotrya* moest het worden.
Maar is deze dan wel in orde?

We gaan het zien want ik weet er een.
Daar gaan we dan met ons werkgroep heen.
In het Zuiderpark zou die moeten staan.
Ik ga er zeker achteraan.

Marieke Bos, januari 2023

* Loquat of wolmispel

Vogelexcursie Hoeksche Waard, Strijen

Tekst: André Kommer

Knobbelzwanen.

Foto: Lis Stolp

Om 08.45 uur vertrekken we met twee auto's van de parkeerplaats Appelgaarde in Voorburg. Met vijf deelnemers van de vogelwerkgroep gaan we vandaag op zoek naar ganzen en andere wintergasten op het eiland Hoeksche Waard. Het weerbericht voorspelt aangenaam winterweer met volop zon en amper wind. Om ca 09.45 uur komen we aan bij het zoutwatergetijdgebied Oeverlanden Hollands Diep. Lis en Marijke, die vandaag de excursieleiders zijn, hebben hier in de ochtend een wandeling op het programma staan. We hebben nauwelijks de eerste stappen gezet of een eerste paar grote zaagbekken laat zich zien.

een groep van ca 14 brilduikers op het Hollands Diep.

Nu en dan vliegen er ganzen over. Het zijn overwegend brand-, grauwe en kolganzen. Op het water zien we verder Canadese ganzen, kokmeeuwen in winterkleed, slobenden, meerkoeten, krakeenden en een klein aantal wintertalingen. Vanuit het struikgewas horen we de schreeuwende roep van de geheimzinnige waterral. Ook de cetti's zanger, even geheimzinnig als de waterral, laat zich verschillende keren horen. Verder horen we vinken en de eerste zang van de boomkruiper. Pogingen om een zeearend in beeld te krijgen mislukken.

Grote Zaagbek. Foto: André Kommer

Zaagbekken zijn echte wintergasten. Even verderop blijkt nog een paar te zitten. Op het water zien we een flink aantal bergeenden. De vogels hebben de rui erop zitten en zijn nu in prachtkleed. Bij Strijensas zwemt

Molen de Lelie. Foto: Marijke Ammerlaan

De lunch

11.30 uur: het is tijd voor koffie. Maar in Strijensas is geen enkele drinkgelegenheid te vinden.

Nabij Puttershoek komen we bij een molen, korenmolen de Lelie. De deur is open en de molenaar biedt aan koffie te zetten. De molenaar nodigt ons uit buiten aan de picknicktafel plaats te nemen en vertelt ons over de geschiedenis van "zijn" molen en de waterbeheersing hier in de omgeving. Na een kleine driekwartier vertrekken we naar het Oudeland van Strijen.

Middag

Het Oudeland is bekend vanwege de dwergganzen die hier jaarlijks in klein aantal overwinteren. Maar het zijn lastige vogels die zich niet gemakkelijk laten zien. Ook vandaag blijkt dat het geval. Met de telescopen zoeken we meter voor meter het gebied af, op zoek naar het wit op het voorhoofd en de gele oogring. We observeren grote aantallen brandganzen, grote zilverreigers, torenvalken en buizerds.

Grote zilverreiger. Foto: Lis Stolp

Een juveniele bruine kiekendief (m) stijgt kort op uit een greppel. We rijden een stukje terug naar een plek waar een groepje vogelaars met telescoop staat te vogelen. Ze hebben een paar dwergganzen in beeld, maar zelfs met hun aanwijzingen blijkt het lastig de vogels scherp in beeld te krijgen. We houden het vandaag op drie dwergganzen en dat is veel tegenover het geringe aantal kolganzen dat we vandaag zien. Maar weinig in vergelij-

Torenvalk. Foto: Lis Stolp

king met het aantal dat hier normaliter te zien is.

In de namiddag bezoeken we vogelobservatiepunt Het Gemaal. Het is gevestigd in een

Het Gemaal. Foto: André Kommer

oud gerestaureerd gemaal. Van hier heb je een mooi uitzicht over de plasjes en rietvelden. Nu en dan strijkt er een torenvalk neer in het topje van een wilgenstruik. Er zwemmen wintertalingen, krak- en slob-eenden. In Het Gemaal eindigt de vogelexcursie. We nemen afscheid van elkaar. Het was een gezellige en geslaagde vogelexcursie.

Met dank aan Lis en Marijke

Wordt actief voor het Groene Strand Zandmotor

Ben je een vogel- of strandliefhebber? Doe mee aan de onderstaande activiteiten in het kader van het project Groene Strand Zandmotor, beide in Monster. Nadere informatie en opgave via medewerkernatuurlijkdelfland@gmail.com Na opgave volgen meer details o.a. de verzamelplek.

Groene Kar

Op 11 februari van 13:00 tot circa 15:00 uur nemen we de Groene Kar in gebruik, hiermee gaan we het Groene Strand Zandmotor promoten. Voor dit project heeft Natuurlijk Delfland de beschikking gekregen over een prachtige Groene Kar, met veel ruimte, vakjes en bakjes om het Groene Strand Zandmotor zichtbaar te maken. We gaan samen een mooie invulling daaraan geven en zoeken ook nog mensen die mee willen helpen.

Monitoren en beschermen

Op 19 februari van 13:00 – 15:00 uur staan vogels die op stranden broeden centraal. Een belangrijke pijler van het project Groene Strand Zandmotor is vogels monitoren en beschermen. De KNNV Hollandse Delta heeft veel ervaring met het volgen en beschermen van strandbroeders en één van de leden vertelt daarover. Om welke soorten gaat het? Wat hebben ze nodig? Ook krijgen we instructies voor de monitor.

De Groene Kar

Deze activiteiten zijn onderdeel van het project Het Groene Strand Zandmotor. Het Groene Strand versterkt natuur op stranden en maakt die beter te beleven. Deelnemers werken in teams samen aan de doelen van het project. Er zijn al teams voor excursies, zwerfafval rapen of de ontwikkelende natuur te volgen.

Veel organisaties nemen deel

Het Groene Strand is een landelijk project, mogelijk gemaakt door de Nationale Postcode Loterij. De Provinciale Landschappen, Stichting Duinbehoud, IVN Natuureducatie, Stichting Anemoon en Vogelbescherming Nederland voeren het project uit. Het Zuid-Hollands Landschap coördineert het project in Zuid-Holland. Natuurlijk Delfland is actief voor Het Groene Strand Zandmotor.

Lees meer over het Groene Strand op: www.hetgroenestrand.nl.

Bontbekplevier, Foto: Danny Taheij

Variabel elfje erg vroeg actief

Foto's: *anna Kreffer*

Een mannetje variabel elfje, *Meliscaeva auricollis*, op een sneeuwkllokje. Het dronk zeer waarschijnlijk wat nectar, maar het snuitje zit vol met stuifmeel. Het elfje is begonnen met plantjes bestuiven.

De soort vliegt gewoonlijk van begin maart tot ver in het najaar, waarschijnlijk in meerdere generaties. De vrouwtjes en de larven overwinteren, maar om zo vroeg een mannetje te spotten is toch verrassend.

Deze zweefvlieg is niet erg kieskeurig in de keuze van haar biotoop, zij is te vinden in open loof- en naaldbossen, stadsparken, tuinen en heidevelden. De vlieg zet haar eitjes af op bomen, struiken en kruidachtige planten.

Het is een nuttig diertje: de larven voeden zich met bladluizen.

Van tegeltuin naar jungle

Eenvoudige projecten om een tuin te vergroenen

Auteur(s): Katja Staring;
met illustraties van Petra Baan
Prijs € 24,95 Leden: € 22,70

Onze leden hebben natuurlijk een natuurlijke tuin!? Daarom dit kado idee! Voor alle burens, vrienden en familie of toch voor jezelf:

Verander de tegeltuin in een groene oase vol leven. Goed voor de biodiversiteit die zo onder druk staat. Katja Staring haalt tegel voor tegel haar eigen achtertuin leeg, laat zien hoe je op die manier ruimte voor planten en dieren kunt maken, hoe je materialen opnieuw kunt gebruiken en op

welke manier je aan planten kunt komen. Dit praktische boek inspireert je met talloze voorbeelden en ideeën. Alle projecten zijn eenvoudig uitvoerbaar en leuk om te doen.

Daarna heb je een prachtig resultaat: je eigen levendige, groene jungle.

Agenda

Geen lid? Ga eens mee om kennis te maken.

- ▶ Meerijden in auto? Afrekenen met chauffeur aan eind van excursie à € 0,10/km
- ▶ Deelname altijd op eigen risico.
- ▶ Meenemen van honden of andere huisdieren is niet toegestaan.
- ▶ Info: Els van Maanen-van Wijlen. 070-3867630 of elsvanmaanen@tele2.nl

▶ Zaterdag 18 februari 2023 Staelduinse Bos

Beschutte winterwandeling door het Staelduinse Bos van ongeveer 7 km.

Verzamelen om 10:00 uur bij station Den Haag MOERWIJK voor de pizzeria. We gaan met de auto. (Parkeerplaats Oude Hooislag 2, 's-Gravenzande). Halverwege is er horeca. Aanmelden verplicht i.v.m. plekje in de auto: Els Kempen 0645833327 of Jola Gerbrands gerbrands1@ziggo.nl, 070 320 1485

▶ Zaterdag 4 maart 2023 Excursie Clingendael

Verzamelen om 10.00 uur bij de ingang aan de Wassenaarseweg.

Er is geen horeca aanwezig want de theeschenkerij wordt verbouwd en is dicht.

Organisatie Ineke Zwarekant en Ineke Gilbert, 06 44069099.

▶ Zondag 12 maart 2023 Presentatie Strandvondsten, Marijke Kooijman

MEC Zuiderpark, 13:00 uur, volgende maand meer info

▶ Zondag 19 maart 2023 ALV Programma volgt.

▶ Zaterdag 1 april 2023 Dagexcursie naar Dordrecht / Stadspolders

We lopen via de Drechtstedenroute van Stadspolders naar Dordrecht, via het Wantijpark naar Villa Augustus met een mooie groente- en bloementuin. Verder een leuke route door Dordrecht. Afstand 10 km, kan worden ingekort. Voldoende horeca.

Let op! Na veel regen kan het eerste stuk glibberig zijn.

Verzamelen: 9.10 uur bij de boekwinkel CS Den Haag, trein vertrekt 9.24 uur, spoor 3.

Organisatie: Mies Eveleens, tel. 015-2571535 en

Marijke Ammerlaan, tel. 070-3871187.

▶ 20-27 mei Week van de Veldbiologie 2023

Wie wil een activiteit organiseren in deze week, om mensen kennis te laten maken met en te interesseren voor de KNNV

Een week in de wereld van insecten
1 juli t/m 7 juli 2023 | Stayokay in Gorssel (Gelderland)

De dagen zijn gevuld met excursies in verschillende biotopen en instructies over verschillende vangmethoden. Diverse groepen insecten komen voorbij en de eerste stappen bij het determineren worden gezet.

Meer info: secretarisearc.knnv.nl

KNNV
vereniging
voor veldbiologie

▶ 1 tot 7 juli. Studieweek insecten in Gorssel

Een week in de wereld van insecten. Meer informatie: <https://arc.knnv.nl/wp-content/uploads/sites/38/2022/11/2023-F-6-Nederland-Gorssel-webinfo-kopie.pdf>

Mollentelweekend 11 en 12 februari 2023

In deze tijd zijn er weer veel molshopen te zien: mannen mollen zoeken een vrouwtje en graven wat af. Meld molshopen of een (dode) mol dit weekend op waarneming.nl
Meer weten over het leven van de mol? Natuurlijk Delfland organiseert op 6 februari van 20:00 tot 21:30 uur een zoomlezing Mollen. Vraag een zoomcode aan bij medewerkernatuurlijkdelfland@gmail.com. Overlast van de molshopen? Probeer niet de

mol te verjagen of erger. Hark de aarde van de hoop weer glad. Deze aarde bevat ook minder zaden en is lossier, prima grond om planten in op te kweken.

Bestuursmedelingen

Bestuursvergadering 21 februari 2023 Digitaal. Info en aanmelden Anna Kreffer: voorzitter@den-haag.knnv.nl

Kopij voor de nieuwsbrief: vóór 23^e van de maand

Altijd leuk om jouw avonturen met beestjes, planten en zwammen, liefst voorzien foto's, te delen met anderen. Stuur jouw *eigen* foto's met bijschrift en een kort verhaaltje vóór de 23^e van de maand naar de redactie. 300-400 Tekens is al mooi, meer mag ook. Pluk geen foto's of teksten van het internet: op zowel foto's als tekst zitten auteursrech-

ten, een boze fotograaf of schrijver stuurt de redactie een flinke rekening.

Tip: Schrijf in de OTT of OVT, dat leest lekker vlot weg.

Mail kopij naar: redactie@den-haag.knnv.nl
Heb je veel foto's? Neem dan contact op met de redactie voor <https://www.dropbox.com/> of gebruik <https://wettransfer.com/>.

Contactgegevens voor bestuur en werkgroepen KNNV afdeling Den Haag

- ▶ **Voorzitter**
Anna Kreffer: voorzitter@den-haag.knnv.nl
- ▶ **Secretaris**
Ineke Gilbert: secretaris@den-haag.knnv.nl
- ▶ **Penningmeester**
Annelies Willemse: penningmeester@den-haag.knnv.nl
- ▶ **Bomenwerkgroep**
Coördinator Marieke Bos: 070-3549 568 / bomen@den-haag.knnv.nl
- ▶ **Studiegroep Lichenen** (voorheen korstmossen)
Info: Karel Gort: lichenen@den-haag.knnv.nl
- ▶ **Paddenstoelenwerkgroep**
Coördinator Kees Pinster, tel. 06-337 73176 / paddenstoelen@den-haag.knnv.nl
Er zijn activiteiten; kijk op de pagina van de paddenstoelenwerkgroep!
Kijk ook in: "[Programma PWWP 2023 1^e halfjaar](#)".
- ▶ **Plantenwerkgroep**
Coördinator Myra Meijering: 06-266 92544 / planten@den-haag.knnv.nl
- ▶ **Vogelwerkgroep**
Info: Marijke Ammerlaan: tel. 070-387 1187 / vogels@den-haag.knnv.nl
- ▶ **Nachtvlinderwerkgroep**
De Werkgroep zoekt een nieuwe coördinator. Info: voorzitter@den-haag.knnv.nl
- ▶ **Insectenwerkgroep**
Info: Alexander Deelman, 070-350 24 93 / insecten@den-haag.knnv.nl

Dat is 't !

**Beestje van de maand:
De getijgerde lijmspuit**
Pagina 2. Anna Kreffer

Beeldverslag paddenstoeleninventarisatie Park Oosterbeek
Pagina 4. Eke van Batenburg

**Op zoek naar de Eriobotrya japonica,
de Japanse wolmispel**
Pagina 6. Marieke Bos

Verslag wandeling Staelduinsebos, Maasdijk
Pagina 7. Rita Mens

**KNNV vogelexcursie Landje van Geijssel,
Waverveen en Botshol**
Pagina 10. André Kommer

En Verder:

- ▶ KNNV natuurbescherming..3
- ▶ Appelbloesem..5
- ▶ Herinnering Kijfhoek..5
- ▶ Fotoimpressie Heemtuin Delft..9
- ▶ Ongeluk bij zustervereniging..9
- ▶ Agenda..13
- ▶ Bestuursmedelingen..14
- ▶ Contact bestuur en werkgroepen..14

Deze Nieuwsbrief verschijnt gewoonlijk maandelijks rond de 1^e van die maand. Leden KNNV afdeling Den Haag ontvangen een e-mail met kleine toelichting als een nieuwe Nieuwsbrief op deze website staat. Als je steeds bij het verschijnen van een Nieuwsbrief zo'n bericht wilt blijven ontvangen hoeft je niets te doen. Wil je de melding over de nieuwsbrief van KNNV Afdeling Den Haag niet ontvangen (of juist weer wel)? Vul dan "[Het formulier](#)" op de pagina Nieuwsbrieven in.

Beestje van de maand Maart: de Getijgerde lijmspuitter

Tekst en foto's:
Anna Kreffer

Getijgerde lijmspuitter, *Scytodes thoracica*

In de vroege ochtend op de wc in mijn logeerhuis zie ik een kleine spin stil op de grond zitten. Wat een vreemde plek gaat nog door me heen en ik vang hem/haar om wat beter te bekijken. Tot mijn verrassing en vreugde is het een mooie getijgerde lijmspuitter, een soort die ik al heel lang hoop tegen te komen! Het zijn nachtelijke jagers en met wat geluk kan je ze in de nacht over een muur zien lopen, maar dat was mij nog nooit overkomen.

Deze soort jaagt op zilvervisjes, dat is wel een goede verklaring waarom het diertje op de grond in de wc zit.

Herkenning

De getijgerde lijmspuitter, *Scytodes thoracica*, is een spin uit de familie lijmspuiters of Scytodidae, de enige soort die in Nederland voorkomt. Het zijn kleine spinnen, grootte: mannen 3-5 mm en vrouwen

4-6 mm. Ze zijn lichtgeel met een zwarte tekening op kop en lijf en geringde poten. Het kopborstdeel is ongeveer even groot als het achterlichaam.

Lijmspuiters hebben zes ogen in plaats van acht zoals de meeste andere spinnen. Ze zijn het hele jaar te vinden in huizen en andere gebouwen.

Leefwijze

Getijgerde lijmspuiters zijn vrij levende spinnen, ze maken geen web, ze gaan langzaam lopend op zoek naar prooi. Ze jagen 's nachts, dan zijn de meeste prooidieren in rust.

De lijmspuiters benaderen hun prooi voorzichtig en spuiten, met hun gifklauwen, een kleverig en giftig spinselmengsel in een zigzagpatroon over het slachtoffer heen. Zo vangen ze tot op 2 cm afstand prooien die daarna geen kant meer op kunnen en door

de spin gegeten worden. Onder spinnen is het uniek dat spinselklieren in het kopborststuk zitten en verbonden zijn met de gifklieren.

Zoals alle spinnen brengt de man met zijn palpen of monddelen sperma in bij de geslachtsopening van de vrouw. Deze draagt haar eieren onder haar lichaam mee, bij elkaar gehouden door wat spinseldraden.

Ecologie

De getijgerde lijmspuitter is een zuidelijke soort, ze kan zich alleen binnenshuis handhaven. Prooien zijn allerlei kleine insecten als (fruit)vliegjes, muggen, tapijtkevers en motjes. Het is de enige soort die ook zilver-, papier- en ovenvisjes vangt.

Melden

Heb je een getijgerde lijmspuitter gezien? Meld het op waarneming.nl. Wij vinden het leuk als je het ons laat weten, per mail of app, liefst met een foto!

Getijgerde lijmspuitter, Scytodes thoracica

Anna Kreffer: voorzitter@den-haag.knnv.nl
of 06 2641 7137

KNNV Natuurbescherming

Natuurbescherming is een van de doelen van onze vereniging. Een belangrijke ook, helaas speelt behoud of verbeteren van natuur nooit een belangrijke rol in politieke beslissingen, economie gaat altijd voor. De KNNV kan de natuur een stem geven.

Wat doet de KNNV afdeling Den Haag aan natuurbescherming?

In het verleden heeft onze afdeling hiervoor de Bestuurscommissie Natuurbescherming ingesteld met drie leden, waarvan nu alleen Alexander Deelman nog over is. Intussen nemen ook andere leden deel aan diverse overleggen over natuurbescherming en andere 'groene' onderwerpen die er in ons werkgebied zijn. We hebben zeven leden die namens onze afdeling deelnemen aan zo'n overleg, zij volgen de ontwikkelingen, stellen vragen en geven waar mogelijk advies om natuurwaarden te behouden of te versterken.

Nieuw leven in werkgroep

Begin februari zijn onze "natuurbeschermers" in deze nieuwe samenstelling bij

elkaar gekomen om met elkaar kennis te maken en ervaringen te delen. Het voorstel is om als werkgroep Natuurbescherming verder te gaan, met Niek Joanknecht als coördinator.

Onze leden zijn veel buiten te vinden en kennen de gebieden waar ze graag komen. We roepen dan ook een ieder op om bedreigingen of ontwikkelingsmogelijkheden te melden.

Wat kan je zelf doen?

Behalve meepraten is de natuur ook op andere manieren te helpen. Zwerfafval meenemen bij excursies en inventarisaties, of handen uit de mouwen steken om exoten als de reuzenberenklauw te verwijderen.

Wie hier meer van wil weten of betrokken wil worden bij deze activiteiten kan contact opnemen met Niek Joanknecht: natuurbescherming@den-haag.knnv.nl
of 06-38756337

Beeldverslag paddenstoeleninventarisatie van Park Oosterbeek

Foto's: Eke van Batenburg

Bovenste rij:

- 1.1 Kogelhoutskoolzwam = *Daldinia concentrica*
- 1.2 Vergroeide kogelzwam = *Annulohyphoxylon multiforme*
- 1.3 Doorsnede kogelhoutskoolzwam = *Daldinia concentrica*

Middelste rij:

- 2.1 Geweizwam = *Xylaria hypoxilon*

- 2.2 Draadvormige geweizwam = *Xylaria filiformis*

- 2.3 Beukendopgeweizwam = *Xylaria carpophila*

Onderste rij:

- 3.1 Klontjestrilzwam = *Exidia nucleata*

- 3.2 Gele trilzwam = *Tremella mesenterica*

- 3.3 Zwarte trilzwam = *Exidia plana*

- 3.4 Eikentrilzwam = *Exidia truncata*

Vriendelijke groet..... Eke

*Sfeervolle impressie van de paddenstoeleninventarisatie van de Kijfhoek.
Foto's en montage: Cora van der Plaats*

Appelbloesem

Tekst en foto: Anna Kreffer

Als cadeau voor de geboorte van mijn kleindochter vond ik een appelboompje met haar eigen naam: appletree Rosalie. Beiden doen het heel goed!

De boom laat op 19 maart al bloesem zien, erg vroeg, maar gelukkig zag ik een dag eerder ook een aardhommel. De kleindochter krijgt deze dagen haar eerste hapjes groente en fruit.

Zou het lukken dat ze in de herfst een appeltje van eigen boom kan eten?

Op zoek naar de *Eriobotrya japonica*, de Japanse wolmispel

Tekst en Foto's: Marierke Bos

Het was mooi weer, dus op de fiets naar het Zuidpark, om de *Eriobotrya japonica* struik/boom te vinden. Maar dat niet alleen. Ik wilde ook diverse *Juglans*-bomen bekijken.

De grootste die daar te vinden is, staat vlakbij het politiebureau, de *Juglans mandshurica* de Mantsjoerijse walnoot. Ik hoopte er open noten te vinden. Maar nee, alle noten waren potdicht. Ze zijn moeilijk open te kraken want dat geeft niet twee mooie helften. Een tweede *Juglans* die helemaal links aan het begin zou staan, was volgens mij een es. Dus later in het jaar nogmaals kijken.

Bij een andere *Juglans* midden op een open veld, vermeld als de *Juglans nigra*, de zwarte walnoot, heb ik twijfels. Zwarte walnoten zien er echt anders uit, misschien een hybride soort.

Sliertjes zonder stuifmeel

Verderop stond de *Parrotia persica*, Perzisch ijzerhout volop in bloei. Ik dacht altijd dat

PARROTIA PERSICA
PERZISCH IJZERHOUT
BOVEN MALE
ONDER FEMALE

JUGLANS MANDSHURICA
MANTSJOERIJSE WALNOOT

het de vrouwelijke bloemetjes waren, maar dat is maar de halve waarheid. Ik had een bloemetje mee genomen en pas de volgende dag, toen ik mijn kniptangetje nodig had, bleek die volop stuifmeel op het hoesje achter gelaten te hebben.

Oké maar hoe zien dan de vrouwtjes eruit? Ik haalde de meeldraden uit elkaar en onderaan zaten wat kleine sliertjes zonder stuifmeelhokjes er op. Dat zouden wel eens de vrouwtjes kunnen zijn. Maar op Google was nergens de vrouwelijke bloemen te bekennen. Of ik gelijk heb is dus alweer een vraag.

Gallen beter dan de bomenapp?

Weer een stukje verder stond een struik. Volgen de bomenapp moest het de *Quercus macranthera* zijn. Hij had ook totaal andere knoppen dan bijvoorbeeld de zomereik. Maar onder aan de takken die uit de stam leken te steken, zat het vol met knikkergallen en ramshoorgallen. Toch vermoedelijk een zomereik want de bladeren leken er erg op.

De wintergroene heester/boom waar ik eigenlijk naar op zoek was, moest hier ook staan. Maar alle heesters en bomen die er voor in aanmerking kwamen, waren blader-

loos. Twee heesters die ik niet herkende begonnen hun bladknoppen al te openen dus die vielen al af.

Een of tweehuizig?

Mijn oog viel op nog een andere grote boom. Buiten bereik zag ik een hoop rode bloementjes. Het zou de *Acer saccharinum*, zilveresdoorn zijn. Maar rode bloemetjes kende ik alleen van *Acer rubrum*, de rode esdoorn. Uiteraard dat weer nagezocht en jawel deze krijgt ook rode bloemen. Ik dacht dat het mannetjes waren, maar op mijn foto van gevallen bloemen waren er geen meeldraden te zien, dus zal het waarschijnlijk een vrouwelijke boom zijn met een vraagteken dan. Want behalve de essen houden ook esdoorns zich niet exact aan een- of twee-

ACER SACCHARINUM
ZILVERESDOORN

huizige, een- of tweeslachtige bomen.

De boom waarvoor ik naar het Zuiderpark ben gefietst heb ik niet gevonden, maar wel een heleboel andere planten die de moeite waard waren.

Bij een later bezoek met de bomenwerkgroep

hebben we de bewuste heester ook niet kunnen vinden.

Grote velden met sneeuwkllokjes sieren de strooisellaag in het bos

Verslag wandeling Staelduinsebos, Maasdijk

Tekst en Foto's: Rita Mens

Het Staelduinsebos, Maasdijk ligt tussen 's Gravenzande en Hoek van Holland. De excursie was op zaterdag 18 februari 2023, met drie deelnemers.

Omdat de weersverwachtingen niet zo goed waren, zijn we later vertrokken dan gepland. Het bos gaf beschutting tegen de harde wind en later brak zelfs de zon door. De natuur in. De beste manier om in het nu te zijn.

In het Staelduinse Bos ligt veel dood hout waar houtzwammen graag op groeien. We kwamen dan ook mooie en interessante soorten tegen. Met behulp van de kennis van Jola en Els, een paddestoelengids en beeldherkenning kwamen we een heel eind. De loupjes waren ook heel nuttig om de veelal zeer kleine zwammen goed te bekijken.

Wintergroene gewone eikvaren, je ziet ze vaker in duinbossen. *Polodyum vulgare*.

Op de parkeerplaats verrassen ons grote pollen klein hoefblad,

Papierzwammetje, *Byssomerulium corium*, een zeer algemene soort op dood loofhout. .

De onderkant bekijken is belangrijk. Elvenbankjes? Maar dat zijn het niet. Hier zijn lichtgrijze buisjes aan de onderkant: de grijze buisjeszwam!

Ik dacht dat we bruin mos hadden gevonden. Maar dit is een zogenaamd luchtmycelium, *Ozonium*. Dat wil zeggen dat het mycelium aan de oppervlakte komt. Het vruchtlichaam is een inktzwam

Een bijzondere vondst, een myxomyceet met fel oranje knopjes, nog niet rijp. Een heel klein ding, ook heldergele exemplaren gevonden. .

Kleine fotoimpressie van de excursie naar de Heemtuin/Arboretum in Delft

Tekst en foto's: Marijke Ammerlaan

Blauwe reiger, *Ardea cinerea*, verzamelt nestmateriaal in boom

toverhazelaar, *Hamamelis spec.*, met lenteklokje

Gaspeldoorn, *Ulex europaeus*

Viltig judasoor, *Auricularia mesenterica*

Enkele foto's genomen tijdens de excursie van 4 februari. Ontluikende lente met sneeuwkllokjes, lenteklokjes en bloeiende planten en struiken o.a. Perzisch ijzerhout met kleine rode bloempjes, toverhazelaar, gaspeldoorn. Ook een blauwe reiger, die bezig is met nestmateriaal te verzamelen door takken af te breken uit de boomtop.

Ongeluk bij zustervereniging Hollandse Delta

Op weg om zwerfafval te rapen, slaat een pontje met de leden van de werkgroep om. Er was een gewonde, de rest had een nat pak. We wensen alle slachtoffers veel sterkte en hopen dat ze er weer goed bovenop komen.

<https://www.ad.nl/binnenland/groep-natuurvrijwilligers-belandt-in-water-door-omgeslagen-trekpunt-in-natuurgebied-bij-zuidland-een-ernstig-gewonde~a27cd9d6/>

KNNV vogelexcursie Landje van Geijssel, Waverveen en Botshol

Tekst: André Kommer

*De werkgroep op
bruggetje in Botshol.
Foto: Lis Stolp*

25 februari 2023 bezochten de vogelwerkgroep een reeks natuurgebiedjes ten zuiden van Amsterdam. Het zijn misschien wel de laatste natuurpletjes in dit deel van Noord-Holland en Utrecht. Het is te hopen dat ze stand weten te houden tegen de steeds verder oprukkende verstedelijking.

Slechtvalk

Traditiegetrouw starten we de dag op de parkeerplaats Appelgaarde, station Mariahoeve in Voorburg. Met de straffe noord-oostenwind voelt het winters aan. Na de briefing van 08.30u vertrekken we met 9

deelnemers in 3 auto's naar het Landje van Geijssel. Een uur later arriveren we bij de welbekende schuur van boer Jan die een aantal jaren geleden het beheer van zijn landje heeft overgedragen aan Landschap Noord-Holland. De afgelopen week zijn hier de eerste grutto's aangekomen. Na het opzetten van de telescopen zien we een groep van 250 vogels. De meeste zijn nog in winterkleed en wanneer we intensief kijken blijken er ook enkele IJlandse tussen te zitten. Verder zitten er wintertalingen, scholeksters, witte kwikstaarten, slobenden, wulpen en mogelijk een regenwulp. Een slechtvalk zorgt voor paniek in de groep grutto's die meteen op de wieken gaat. De aanval van de slechtvalk mislukt en weldra keert de rust weer. Inmiddels is de schuurdeur open en binnen is het aangenaam vertoeven, lekker uit de wind. Met de komst van nieuwe vogelaars begint het flink druk te worden en voor ons het moment om op weg te gaan naar de Ouderkerkerplas.

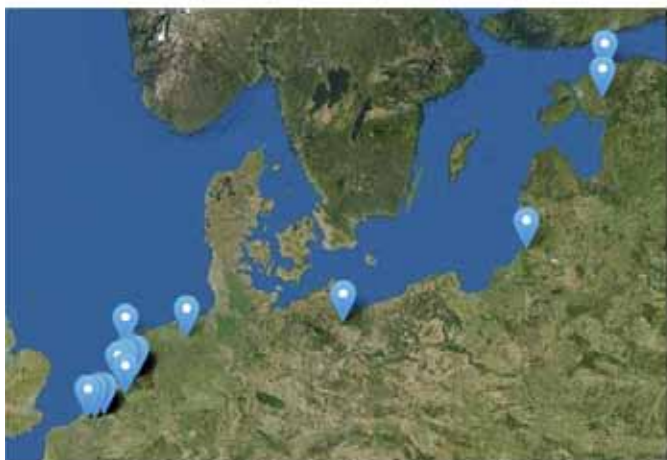
Geen blauwborst, maar wel lepelaar

De plas ligt even buiten Ouderkerk aan de Amstel. Er is een vogelkijkscherm van waarachter we enorme aantallen smienten zien ronddobberen. Wellicht staan ze al in de startblokken voor terugkeer naar hun

*Hazen spelen haasje-over in Waverhoek.
Foto: Lis Stolp*

Geringd in Nederland 07/11/2013 als M
Eerste aflezing 16/11/2014 in Bentille
Daarna jaarlijks tot 26/12/2020 aan de Oostpolderkreek

De gegevens van de nekring van de kolgans

zomerverblijven in het hoge noorden. We wandelen langs de rietkraag in de hoop een vroege blauwborst te scoren. Helaas. Maar een cetti's zanger maakt heel wat goed door voortdurend te zingen. Jouke ziet een laag over het water vliegende lepelaar. Veel meer soorten vinden we hier verder niet. Inmiddels is het al weer bijna 12.00 uur en dus tijd voor koffie. Dorpscafé De Vrije Handel is een prima taverne om bij te praten en van koffie met appelgebak te genieten. Als we willen afrekenen, blijkt Marijke dat al voor ons te hebben gedaan. Zij was afgelopen donderdag jarig en heeft vandaag getrakteerd. "Dankjewel en hierbij namens alle deelnemers nogmaals van

harte gefeliciteerd en we wensen jou nog heel veel gelukkige en vogelrijke jaren toe!"

Nekring

Na de koffie rijden we naar Waverveen. Ik wijs erop om onderweg, rijdend langs de Waver, vooral naar buiten te kijken, want aan de rechterkant passeren we Polder Ronde Hoep, een van de grootste onbebouwde gebieden van de randstad en aan de linkerkant het riviertje de Waver. Jaap blijft doorvogelen vanuit de auto en regelmatig ziet hij grote zilverreigers. Na een klein half uurtje bereiken we Waverhoek. Op het programma staat een wandeling van ca 2.5 km door het veenmoeras. Maar eerst kijken we naar de andere kant van de weg de polder in. We observeren kolgans, brandganzen, grauwe ganzen en enkele grote zilverreigers. Maar dan komt het. Lis ontdekt in een groepje kolgans er een met een nekring. Met enige moeite, maar met succes weet zij de gegevens af te lezen en in te voeren op Waarneming.nl en Geese.org. De gans blijkt in 2013 te zijn geringd, voor het laatst in december 2020 (zie bijgaande foto).

Een hoog in de lucht zwevende buizerd sluit deze observatieronde af.

Glibberen in modderpaadjes

We draaien ons om bij het beginpunt van de wandelroute Waverhoek te komen. Maar eerst moeten we over een houten hekje,

Waverhoek. Foto: Marijke Ammerlaan

Groep grutto's in het Landje van Geijssel. Foto: André Kommer

waar je behoorlijke grote stappen voor moet nemen. Waterdichte schoenen hier geen overbodige luxe want het pad is modderig, nat en glibberig. We passeren fraaie rietkragen. Maken we hier wèl kans op een vroege blauwborst? Hoe aandachtig we ook luisteren en alles om ons heen zorgvuldig afzoeken, van de blauwborst geen spoor. Blijkbaar is het toch nog te vroeg in het jaar voor deze fraaie vogel. Op het water zwemmen wintertalingen, een paar bergeenden, smienten en krakeenden. We wandelen verder in de hoop toch nog een watersnip, een grote zaagbek of wat kemphanen te zien. Na ruim een uur zit de wandeling erop. Het was te vroeg voor roerdomp, blauwborst of de wielewaal.

Goudhaantjes

We verplaatsen ons naar de even verderop gelegen Groote Wijde bij Botshol. De steeds hardere wind maakt het amper mogelijk op het water te kijken. We besluiten naar de werkschuur Botshol van Natuurmonumenten

Onder en rechts: Waverhoek. Foto's: Lis Stolp

te lopen. Daar is het beginpunt van de 10 km lange wandeling Botshol.

Om meer soorten te zien nemen we een klein stuk van deze meer beschutte route. We hebben geluk. In de struiken vlak naast het pad zitten een paar goudhaantjes, even verderop hoort Lis een zingende boomkruiper en Jaap ontdekt een groep putters. De cetti's zanger laat weer zijn explosieve zang horen. En de vinken doen nu ook lekker mee. Een mooie afsluiting van de excursie, want het is tijd om terug te keren naar de Appelgaarde.

Ofschoon het aantal vogelsoorten tegenviel was het toch een mooie excursie wat voor een groot deel te danken is aan het enthousiasme van de deelnemers en aan de natuurpareltjes van onze volle randstad.

Agenda

Geen lid? Ga eens mee om kennis te maken.

- ▶ Meerijden in auto? Afrekenen met chauffeur aan eind van excursie à € 0,10/km
- ▶ Deelname altijd op eigen risico.
- ▶ Meenemen van honden of andere huisdieren is niet toegestaan.
- ▶ Info: Els van Maanen-van Wijlen. 070-3867630 of elsvanmaanen@tele2.nl

▶ **Zaterdag 18 maart Rondje Park 't Loo, Boerenbos, Juliana en Bernhardpark en Park Vreugd en Rust in Voorburg**

In het volgebouwde Voorburg is dit een mooie groenstrook (oorspronkelijk een zichtlijn van Huis ten Bosch tot en met Vreugd en Rust), met een grote verscheidenheid aan bomen, waterpartijen en voorjaarsbloeiërs.

Start: 10.00 uur Spinozalaan thv Van Leeuwenstraat, vlak bij tramhalte 't Loo van Lijn 3.

Organisatie Els van Maanen-van Wijlen. Inl. 070-3867630 of 0636504293 of elsvanmaanen@tele2.nl

▶ **Zondag 19 maart 2023 van 10:00 – 12:30 Ledenvergadering.**

De stukken zijn op onze [website](#) te vinden. Zoals te lezen zijn alle bestuursleden dit jaar aan vervanging toe! De penningmeester en voorzitter willen eventueel nog een termijn dienen. De secretaris is aftredend.

Wie wordt onze nieuwe secretaris? Een afdeling zonder secretaris is niet levensvatbaar, halen we dan wel ons 125 jarig bestaan?

We hopen het verplichte deel van de vergadering snel af te ronden en de overige tijd te besteden aan de afstemming van onze werkgroepen en bestuur.

Neem alles van tevoren door! Stuur vragen en opmerkingen graag vóór 18 maart naar secretaris@den-haag.knnv.nl

▶ **Zaterdag 1 april 2023 Dagexcursie naar Dordrecht / Stadspolders**

We lopen via de Drechtstedenroute van Stadspolders naar Dordrecht, via het Wantijpark naar Villa Augustus met een mooie groente- en bloementuin. Verder een leuke route door Dordrecht. Afstand 10 km, kan worden ingekort. Voldoende horeca.

Let op! Na veel regen kan het eerste stuk glibberig zijn.

Verzamelen: 9.10 uur bij de boekwinkel CS Den Haag, trein vertrekt 9.24 uur, spoor 3.

Organisatie: Mies Eveleens, tel. 015-2571535 en Marijke Ammerlaan, tel. 070-3871187.

▶ **Zaterdag 15 april Dagexcursie Staelduinse Bos**

Beschutte wandeling door het Staelduinse Bos van ongeveer 7 km.

Verzamelen om 10:00 uur bij station Den Haag MOERWIJK voor de pizzeria.

Kom je met de auto naar het station? Op de Erasmusweg kan je gratis parkeren.

Met ov is station Moerwijk ook makkelijk bereikbaar

Vanaf hier gaan we met de auto naar parkeerplaats Oude Hooislag 2, 's-Gravenzande. Halverwege is er horeca.

Aanmelden verplicht i.v.m. plekje in de auto: Els Kempen 0645833327 of Jola Gerbrands gerbrands1@ziggo.nl, 070-3201485

▶ **20 tot 28 mei Week van de Veldbiologie 2023**

Wie wil een activiteit organiseren in deze week, om mensen kennis te laten maken met en te interesseren voor de KNNV

▶ **1 tot 7 juli. Studieweek insecten in Gorssel**

Een week in de wereld van insecten. Meer informatie: <https://arc.knnv.nl/wp-content/uploads/sites/38/2022/11/2023-F-6-Nederland-Gorssel-webinfo-kopie.pdf>

Bestuursmedelingen

De KNNV is een landelijke vereniging, afgevaardigden van de afdelingen komen drie keer per jaar bij elkaar, twee keer in de beleidsraad en een maal bij de VV, vertegenwoordigende vergadering.

De eerste beleidsraad werd 15 februari digitaal gehouden.

Een interessant onderwerp was de evaluatie van de Week van de Veldbiologie, waar voor het eerst veel publiciteit aan is gegeven.

Het kan beter, maar komend jaar gaan we er mee door. Voor dit jaar is er een andere "naam" en periode:

De **Week van de Biodiversiteit** wordt dit jaar gehouden van 20 mei tot en met 27 mei. De werkgroepen krijgen weer het verzoek een excursie of andere activiteit open te stellen. Ook leden kunnen iets voorstellen om in deze week te ondernemen, als het maar past binnen onze doelen natuurstudie, natuureducatie en natuurbescherming.

De komende VV, 22 april, is ook belangrijk. Na jaren discussie ligt er nu een voorstel om een naamsverandering door te voeren:

Nieuwe naam, de letters blijven hetzelfde KNNV, de tweede N wordt "natuur" als vervanging van "natuurhistorische", ook de ondertitel "vereniging van veldbiologie" vervalt. Er voor of er na kan natuurvereniging komen: natuurvereniging KNNV afdeling Den Haag.

Kopij voor de nieuwsbrief

Deel jouw avonturen met beestjes, planten en zwammen met anderen. Stuur jouw *eigen* foto's met een kort verhaaltje vóór de 23^e van de maand naar redactie@den-haag.knnv.nl.

Tip: Schrijf in de OTT of OVT, dat leest lekker vlot weg.

Heb je veel foto's? Neem dan contact op met de redactie voor <https://www.dropbox.com/>

Contactgegevens voor bestuur en werkgroepen KNNV afdeling Den Haag

► Voorzitter

Anna Kreffer: voorzitter@den-haag.knnv.nl

► Secretaris

Ineke Gilbert: secretaris@den-haag.knnv.nl

► Penningmeester

Annelies Willemse: penningmeester@den-haag.knnv.nl

► Bomenwerkgroep

Coördinator Marieke Bos: 070-3549 568 / bomen@den-haag.knnv.nl

► Studiegroep Lichenen (voorheen korstmossen)

Info: Karel Gort: lichenen@den-haag.knnv.nl

► Paddenstoelenwerkgroep

Coördinator Kees Pincer, tel. 06-337 73176 / paddenstoelen@den-haag.knnv.nl

Er zijn activiteiten; kijk op de pagina van de paddenstoelenwerkgroep!

Kijk ook in: "[Programma PWWP 2023 1^e halfjaar](#)".

► Plantenwerkgroep

Coördinator Myra Meijering: 06-266 92544 / planten@den-haag.knnv.nl

► Vogelwerkgroep

Info: Marijke Ammerlaan: tel. 070-387 1187 / vogels@den-haag.knnv.nl

► Nachtvlinderwerkgroep

De Werkgroep zoekt een nieuwe coördinator. Info: voorzitter@den-haag.knnv.nl

► Insectenwerkgroep

Info: Alexander Deelman, 070-350 24 93 / insecten@den-haag.knnv.nl

Dat is 't !

Beestjes van de maand: de dagpauwoog

Pagina 2. Anna Kreffer

Beeldverslag paddenstoeleninventarisatie Vrijland

Pagina 4. Eke van Batenburg

Werkweek insecten, Gorssel

Pagina 5. Willy van Strien

Spinnen lusten silver- en papiervisjes

Pagina 7. Alexander Delfos

Chris van Heerden, een veelzijdig man

Pagina 9. Kees Pinster

En Verder:

- ▶ Inventarisatie Oud eik en duinen..8
- ▶ Takkensjouwers gezocht..8
- ▶ Mossenbibliotheek..8
- ▶ Boek van de maand..10
- ▶ Agenda..11
- ▶ Bestuursmedelingen..12
- ▶ Contact bestuur en werkgroepen..12

Deze Nieuwsbrief verschijnt gewoonlijk maandelijks rond de 1^e van die maand. Leden KNNV afdeling Den Haag ontvangen een e-mail met kleine toelichting als een nieuwe Nieuwsbrief op deze website staat. Als je steeds bij het verschijnen van een Nieuwsbrief zo'n bericht wilt blijven ontvangen hoeft je niets te doen. Wil je de meldingen over de nieuwsbrief van KNNV Afdeling Den Haag niet ontvangen (of juist weer wel)? Vul dan "[Het formulier](#)" op de pagina Nieuwsbrieven in.

Beestje van de maand april: de dagpauwoog

Tekst en foto's: Anna Kreffer

De dagpauwoog (*Aglais io*) is een dagvlinder van de familie Nymphalidae of Aurelia's, de familie van schoenlappers, parelmoervlinders en zandoogjes. De dagpauwoog heeft oranjerode vleugels met een (pauw) oogvlek op de bovenzijde van alle vier de vleugels. De onderkant van de vleugels heeft donkerbruine kleuren en donkere strepen. Als de vlinder met de vleugels ingeklapt zit in een struik valt ze daardoor nauwelijks op. De spanwijdte is 50 tot 60 mm.

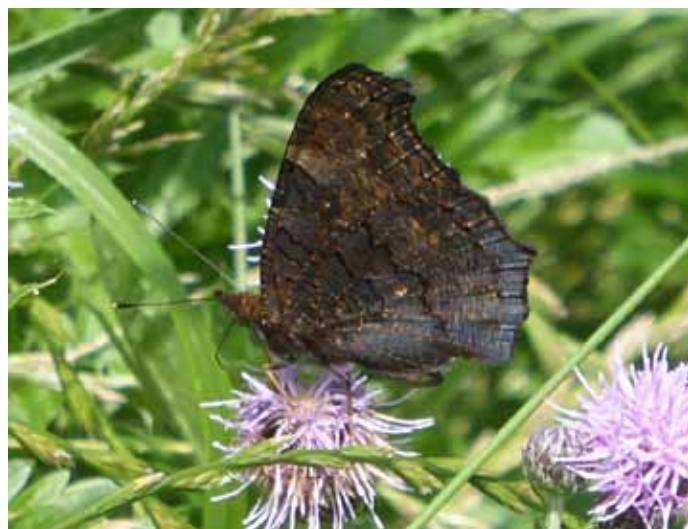
De rupsen zijn in het laatste stadium zwart met witte spikkeltjes en zwarte stekels, de pootjes zijn gelig bruin. Ze worden tot 42 mm groot.

Voorkomen

De vlinders komen in het hele land voor. Ze kunnen vele kilometers vliegen, vaak door de wind gedreven. Allerlei biotopen zijn geschikt: bloemig grasland, randen van bos en heide, dijken, parken en tuinen.

Voortplanting

Dagpauwogen zijn stand-vlinders. Ze overwinteren als vlinder op donkere plekken, zoals boomholtes, dichte struiken, schuren

Dagpauwoog met dichtgevouwen vleugels

en gebouwen. In de lente worden ze weer wakker en zoeken vroege bloeiers op voor de nectar, paardenbloemen, klein hoefblad, sleedoorn e.d. Ze zoeken kale grond en molshopen op om zich te laten opwarmen door de zon. De mannen hebben een territorium, ze verjagen andere mannen en hopen vrouwen te verleiden. Ze zijn daar niet trouw aan hun territorium, een volgende dag kunnen ze weer een ander gebied bezetten.

Rupsen dagpauwoog met spinseel in brandnetel

Rups van dagpauwoog in het laatste stadium

Eerste dagpauwoog van het jaar, 17 maart 2023 in Park Sorghvliet

Een vrouw zoekt geschikte planten om 50 - 200, groene, ovale eitjes af te zetten op de onderkant van bladeren of stengels. Ze kiest daarvoor het liefst de grote brandnetel, maar ook kleine brandnetel of hop, die op wat vochtige, beschaduwde plaatsen staan. Na de voortplanting sterven deze vlinders.

Rupsen

De eitjes komen na ongeveer twee weken uit. De rupsen zijn dan 3 mm, lichtgroen met een zwart kopje. Ze vervellen al na enkele dagen en gaan dan samen wonen, ze spinnen de bladeren wat samen met spinseel. Is de brandnetel opgegeten, dan verhuizen ze naar de plant ernaast. Ze vervellen vier keer, elke keer worden ze wat donkerder. In het laatste stadium leven ze meer alleen en zijn te vinden bovenop bladeren. Verpoppen doen ze op de plant of vlak daarbij. Het rupsenstadium duurt ongeveer een maand, het de popstadium een week.

Zomervlinders

De vlinders die nu uitkomen kunnen nectar halen uit veel soorten planten, koningin-

kruid, distels, vlinderstruik. Ook op rottend fruit komen ze af. In gunstige omstandigheden kunnen de nieuwe vlinders nog een generatie voortbrengen.

Ecologie

Vogels en muizen eten graag een vlinder of rups. De vlinders zijn met dicht gevouwen vleugels moeilijk te zien. Als ze toch gevonden worden, schrikken de plotseling zichtbare oogvlekken de belagers hopelijk af. De rupsen kunnen zich oprichten en heen en weer wiegen, als dat nog niet genoeg indruk maakt, kunnen ze ook slijm afscheiden, waardoor ze oneetbaar worden. Een andere tactiek is snel oprollen en van het blad of stengel afvallen.

Melden

Heb je een dagpauwoog gezien? Meld het op waarneming.nl

Wij vinden het leuk als je het ons laat weten, per mail of app, liefst met een foto! Anna Kreffer: voorzitter@den-haag.knnv.nl of 06 2641 7137

Beeldverslag paddenstoeleninventarisatie van Vrijland

Foto's: Eke van Batenburg

Bovenste rij:

1.1 Klein zweephaarschijfje = *Flagelloscypha minutissima*

1.2 Poederige kussentjeszwam = *Hypocrea pulvinata* op berkenzwam

1.3 Witdekselkalkbekertje = *Craterium minutum*

Middelste rij:

2.1 Stobbezammetje = *Kuehneromyces mutabilis*

2.2 Doolhofelfenbankje = *Cerrena unicolor*

2.3 Boomgaardvuurzwam = *Phellinus tuberculosus*

Onderste rij:

3.1 Cedergrondbekerzwam = *Geopora sumneriana*

3.2 Azaleaknopvreter = *Pycnostysanus azaleae*

3.3 Groen viltmatje = *Trichoderma viride*

Vriendelijke groet.... Eke

Werkweek insecten Gorssel

Willy van Strien, freelance wetenschapsjournalist. Foto's: Anna Kreffer

De wereld der insecten is veel natuurliefhebbers en terreinbeheerders grotendeels onbekend. En dat terwijl insecten met veel meer soorten zijn dan gewervelde dieren en bovendien veel talrijker. Nu het slecht met insecten gaat, wil de KNNV de kennis te vergroten met een insectenweek. 'Beheerders van natuurterreinen kloppen vaak bij KNNV-afdelingen aan om te vragen wat er in hun gebieden leeft.'

Vliegje

De kastanjabomen naast een parkeerplaats in Overijssel staan er begin juli al niet meer mooi bij: de bladeren zijn bruin. Er hangt een wolk vliegjes onder. Of wacht, zijn dit misschien de motten waarvan de rupsen de bladeren van paardenkastanjes ruïneren? De deelnemers aan de Studiereis Insecten van de KNNV (Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging) maken met hun smartphone een foto van zo'n beestje en zetten die in de app Obsidentify. En ja, antwoordt de app: het 'vliegje' is de paardenkastanjemineermot. 'Prachtig diertje, het lijkt wel van goud en zilver', klinkt het. Het is precies wat de studiereis beoogt, zeggen cursusleiders, Anna Kreffer (voorzitter KNNV Den Haag) en Geert van Poelgeest (voorzitter Natuurlijk Delfland, KNNV): 'Gezamenlijk naar insecten kijken en daar spelenderwijs wat van opsteken.'

Kreffer en Van Poelgeest zijn lid van de Landelijke Insecten Werkgroep van de KNNV. Ze vertellen: 'We hebben gekozen voor een actieve kennismaking met de Nederlandse insectenfauna. We doen de cursus, die een week duurt, nu voor de tweede keer. Hoewel hij is bedoeld voor beginners, is vrijwel iedereen al enigszins thuis in de insectenwereld. Alle deelnemers halen er iets nieuws uit, ieder op eigen niveau. Wij faciliteren dat leerproces.'

Zoeken en steeds meer gaan zien

Sharida Bhageloe uit Rotterdam is van jongs af aan geïnteresseerd in beestjes en maakt er sinds 2020 serieus werk van: 'Ik fotografeer insecten, vraag me af wat ze doen

en lees over hun leefwijze. In de coronatijd ben ik in mijn eigen buurt gaan zoeken en steeds meer gaan zien.' Ze zorgde bij een groenproject in haar wijk voor een zanderig stuk tussen inheemse planten, waar solitair levende bijen die de planten bezoeken kunnen nestelen.

Ze is benieuwd naar de soorten die ze hier in de Achterhoek zal aantreffen. Op de Gorsse Heide herkent ze een foeragerende pluimvoetbij meteen en ze vindt een holletje waar een vrouwtje haar nest aan het graven is. Af en toe vliegt er zand naar buiten, soms verschijnt de bij zelf even, achterstevoren.

Snuitkeverschildwants

Verderop heeft Sytske de Waart uit Utrecht een zwart-geel beestje opgezogen met een zuigbuis en overgedaan in een afsluitbaar plastic zakje. Zo kan ze hem rustig bekijken en fotograferen, en Obsidentify meldt dat het de nimf is van de snuitkeverschildwants. Ze laat hem weer vrij. Zuigbuis, potjes en zakjes zijn aan het begin van de week uitgedeeld. De Waart had zich als bioloog gespecialiseerd tot voedingsdeskundige, maar kreeg spijt dat ze de veldbiologie links had laten liggen. Ze nam een sabbatical, deed onderzoek naar het nut van oorwurmen in de fruitteelt, hielp insecten inventariseren in een voedselbos en wijdde zich bij EIS-Kenniscentrum Insecten (en andere onge-

wervelde dieren) aan landplatwormen. 'Ik hoop een carrièreswitch te kunnen maken naar de taxonomie', zegt ze. 'Deze week wil ik meer feeling voor insecten ontwikkelen.' De Waart is er handig mee, maar de meeste deelnemers vinden het gebruik van zuigbuis, potjes en zakjes lastig. Andere technieken om insecten te bekijken zijn populairder, zoals kloppen: met een tak tegen een boom of struik slaan en er een schaal onder houden. 'Daar ben ik helemaal fan van geworden', zegt Onno Blom uit Amsterdam. 'We vingen al kloppend meer dan twintig soorten op, vooral wantsen; dat is een veel grotere groep dan ik dacht.' Hij kijkt graag naar vogels, maar 's zomers is daar minder aan te beleven en stapt hij over op insecten. Hij heeft zijn balkon vol gezet met inheemse planten en wil de beestjes leren kennen die daaropaf komen. 'Ik verwacht deze week meer over de indeling van het insectenrijk te leren. Ik heb handvatten nodig om alle families te kunnen herkennen.'

Die handvatten geeft Obsidentify niet direct. Je kunt er heel wat insecten mee op naam brengen, maar leert niet hoe je families of soorten onderscheidt. 'Het zou mooi zijn als een cursus als deze het gat vult tussen het gebruiken van Obsidentify en het zelf insecten op naam kunnen brengen', zegt zweefvliegenexpert Theo Zeegers van EIS, niet betrokken bij de studieweek.

Meikever stribbelt tegen

Hoe groot dat gat is, ondervinden de deelnemers als ze, gewapend met loep, een dode huisvlieg en meikever proberen te determineren met de tabellen van het gloednieuwe Geleedpotigenboek, waarmee je insecten tot op familieniveau kunt thuisbrengen. Dat blijkt nog knap lastig te zijn en niemand komt er helemaal uit. Met levende en kleine insecten zal het nog moeilijker zijn. 'Toch ga ik thuis proberen om het onder de knie te krijgen', zegt Blom.

Populatiegroottes monitoren

Zeegers juicht de belangstelling voor de insectenstudieweek toe. 'De meeste deelnemers zullen aan zulke cursussen snuffelen en dan weer iets anders gaan doen. Dat is prima. Maar een paar procent zal verder

willen, en met die doorgroeitalenten kunnen we onze pool uitbreiden van vrijwilligers die systematisch de populatiegroottes van een aantal groepen monitoren. Die pool is klein, dus elke aanwas is winst.' Verder, vertelt Van Poelgeest, kunnen alle liefhebbers bijdragen aan kennis over verspreiding van soorten door waarnemingen via Obsidentify door te geven aan waarneming.nl, een grote database van flora en fauna. En wie wil kan in eigen omgeving aan de slag, zegt Kreffer: 'Door de berichten over sterke afname groeit de belangstelling van terreinbeheerders voor insecten. Zij kloppen vaak bij KNNV-afdelingen aan om te vragen wat er in hun gebieden leeft.'

Lederschallebijter en goudwesp

De laatste dag oefenen cursisten met inventariseren: ze zoeken zo veel mogelijk soorten bij een biologisch-dynamisch tuinbouwbedrijf en in een siertuin. Het levert mooie vondsten op, zoals lederschallebijter, penseelkever en goudwesp. Binnenkort mag een nieuw gezelschap gaan speuren naar insecten. Kreffer: 'We zouden het leuk en nuttig vinden om een week als deze ook te organiseren voor boa's, boswachters en terreinbeheerders, zodat ook zij wat meer over insecten te weten komen. Daarvoor zouden we de vorm iets kunnen aanpassen.'

Van 1 t/m 7 juli is er voor de derde keer een studieweek insecten in Gorssel.

Informatie en aanmelding liefst vóór 1 april via secretaris@arc.knnv.nl o.v.v. studiereis Insecten.

Eerder gepubliceerd in De Levende Natuur jaargang 124 | nummer 2

Meer spinnen lusten zilver- en papiervisjes

Tekst en foto's: Alexander Delfos

Alexander Delfos reageert op beestje van de maand van vorige keer. De getijgerde lijmspuiters is structureel in zijn huis te vinden. Het diertje laat zich het vaakst te zien in de wc, maar ook elders, precies waar de papiervisjes zich graag ophouden. Een andere huisspin, de grote steatoda, vangt ook graag een papiervisje:

<https://waarneming.nl/waarneming/view/264818515>

Een derde huisspin, de grote trilspin, vangt waarschijnlijk ook papiervisjes. Waarneming van vrouw getijgerde lijmspuiters met kleintjes:

<https://waarneming.nl/waarneming/view/140654419>

Belangrijkste soorten zilvervisjes:

Zilvervisje, *Lepisma saccharina*
Papiervisje, *Ctenolepisma longicaudatum*
Ovenvisje, *Thermobia domestica*
Acrotelsa collaris en *Gastrotheus sumatranus*

Grote steatoda, Steatoda grossa, verwerkt een papiervisje tot lunchpakket.

Inventarisatie Oud Eik en Duinen

Dit jaar gaan alle werkgroepen Oud Eik en Duinen, een van de mooiste en oudste begraafplaatsen van ons land, inventariseren. We hopen dat veel leden van de werkgroepen deelnemen en hun ervaringen met elkaar zullen delen in de Nieuwsbrief en tijdens de ALV van volgend jaar. Als start van het project geven Rob Meyer

en Monique van den Broek een excursie voor de leden van alle werkgroepen op dinsdag 25 april. Zij zullen behalve over de natuur ook vertellen over de rijke historie en de vele bekende overledenen die er begraven zijn. Verzamelen bij ingang Laan van Eik en Duinen 40. Aanmelden bij Rob Meyer: raf.meyer@casema.nl

Handen uit de mouwen voor de broedvogels in Westduinen

Takkensjouwers gezocht

Op zaterdag 8 april gaan we in het mooie Westduinen (Westduinpark) samen broedvogels beschermen door illegale paden dicht te leggen met takken. Helaas worden er steeds mountainbikepaden gevonden in rustgebied voor vogels, in het broedseizoen is dat funest. De paden nodigen wandelaars uit om zo'n pad te nemen, met nog meer verstoring tot gevolg. Handhaving is onvoldoende en borden met voorlichting werken niet. Meer informatie en aanmelden bij Anna Kreffer: voorzitter@den-haag.knnv.nl

Westduinpark. Foto: Anna Kreffer

Wie heeft belangstelling voor een Mossenbibliotheek?

Aan wie kan ik bijgaande Mossenbibliotheek schenken? Jaren geleden had onze afdeling een mossenwerkgroep. Daarvan ben ik totdat die ophield te bestaan lid geweest. Er is uiteraard in de loop der jaren veel op internet mogelijk geworden, maar het bestuderen d.m.v. mooie tekeningen of foto's en lezen over onze wonderen der natuur blijft een boeiende bezigheid. De boeken kunnen na contact per mail bij mij worden opgehaald.

Email: hilde.kupfer@kpnplanet.nl

Kopij voor de nieuwsbrief: vóór 23^e van de maand

Altijd leuk om jouw avonturen met beestjes, planten en zwammen, liefst voorzien foto's, te delen met anderen. Stuur jouw *eigen* foto's met bijschrift en een kort verhaaltje vóór de 23^e van de maand naar de redactie. 300-400 Tekens is al mooi, meer mag ook. Pluk geen foto's of teksten van het internet: op zowel foto's als tekst zitten auteursrech-

ten, een boze fotograaf of schrijver stuurt de redactie een flinke rekening.

Tip: Schrijf in de OTT of OVT, dat leest lekker vlot weg.

Mail kopij naar: redactie@den-haag.knnv.nl

Heb je veel foto's? Neem dan contact op met de redactie voor <https://www.dropbox.com/> of gebruik <https://wettransfer.com/>.

Chris van Heerden, een veelzijdig man

Tekst: Kees Pinster

Dinsdagochtend. Tijd voor de tweeweekelijkse paddenstoelengroep om weer een gebied te inventariseren. Daar komt Chris van Heerden op zijn fiets, helm op en fototoestel bij de hand. Hij is een trouw deelnemer van de werkgroep en is er als de kippen bij om foto's van paddenstoelen te maken. Want voor je het weet verdwijnen die in de vakkendoos voor determinaties. Na de excursie zet hij de foto's op Waarneming.nl en dan is het afwachten of die een groen vinkje krijgen. Chris determineert niet met een microscoop, want zijn ogen zijn daarvoor te slecht. Dus hij is afhankelijk van deskundigen in de werkgroep of van beoordelaars van Waarneming.nl

Nachtvlinders

Via Waarneming.nl kwam Chris acht jaar geleden bij de KNNV. Iemand zag daar zijn melding van nachtvlinders en nodigde hem uit om deel te nemen aan onze pas opgerichte Haagse nachtvlindergroep. Hij werd KNNV-lid, ging meelopen en kon toen zijn vondsten delen met de werkgroepleden. Een nacht met de vondst van wel 100 soorten is hem wel bijgebleven als een topper. Zijn kennis werd groter en ondertussen heeft hij een prachtig fotoboek van nachtvlinders gemaakt.

Natuur èn mensen

Maar Chris heeft meer interesses. Daarom schoof hij ook aan bij onze bomenwerkgroep, waar zijn vrouw Lizzy al langer deel van uitmaakt. En ach ja, hij maakt ook foto's van insecten, dus deelname aan de insectenwerkgroep lag voor de hand. Zijn oog viel in maart 2022 op onze nieuwe werkgroep mossen en korstmossen. Natuurlijk moet Chris hier ook bij zijn. Hij geniet niet alleen van alle natuur, maar ook van de mensen in de werkgroepen. Die zijn vriendelijk, hebben gedeelde interesses, zijn soms een beetje bijzonder en altijd bereid om kennis te delen. Daarnaast krijg je door deelname aan de excursies de kans om in veel natuurterreinen, die niet vrij toegankelijk zijn, rond te lopen. Zoals besloten duinterreinen of privé-landgoederen.

Chris van Heerden op pad met de paddenstoelenwerkgroep. Foto: Hans van Helden

Op de vraag van wie hij die liefde voor de natuur heeft, reageert hij met de opmerking dat hij al 50 jaar met zijn vrouw Lizzy allerlei natuurgebieden bezoekt. Per fiets of met een wandeling. Zij ontdekken ook nu nog nieuwe gebieden; recent heeft hij bijvoorbeeld de Driemanspolder en het Bentwoud bezocht. Als hij een kaart van Frankrijk tevoorschijn haalt, zijn daarop de vele routes, die ze samen jarenlang fietsten, goed zichtbaar.

Namen van planten, insecten of paddenstoelen hoefde hij lang niet te weten. Maar hij kreeg toch meer en meer interesse in de namen van soorten. In zijn boekenkast vind je dan ook prachtige naslagwerken, zoals het boek over Nederlandse Roesten, een groep van schimmels en het prachtige 'Nachtvlinderboek' van de KNNV-uitgeverij. Want hij wil wel weten welke soort hij foto-

Siberische tjiftjaf. foto: Chris van Heerden

grafeert. Steeds meer maakte hij de laatste jaren gebruik van de app Obsidentify, want zeker als je goede foto's maakt kan je daar de juiste naam van een soort vinden.

Kleinsporige platviltkorstzwam

Op Waarneming.nl heeft hij nu een lijst van 4100 waarnemingen van unieke soorten.

Het merendeel is gevalideerd; een uitzondering is onder meer zijn foto van de Siberische tjiftjaf, die op de balustrade van zijn balkon landde. Misschien volgt validatie nog. Chris is trots op zijn vondst van de Kleinsporige platviltkorstzwam (*Hypoxylon ticine*), een nieuwe soort voor Nederland.

Schilderen en pianospelen

Chris leeft vrij intens, zegt hij zelf. Dat betreft niet alleen de natuur maar ook de kunsten. In zijn huis staan en hangen veel van zijn werken: foto's, aquarellen, beelden en zeefdrukken. En op de piano staan liederboeken van Schubert, want hij begeleidt zichzelf bij het zingen.

Onlangs maakt hij een prachtige aquarel van slijmzwammen. Dat was een cadeau bij het afscheid van het oudste lid van onze paddenstoelenwerkgroep, Lenie Bakker. Chris is een man met veel talenten en via zijn deelname aan vijf werkgroepen zullen we zeker nog veel plezier van deze aimabele man hebben.

Boek van de maand

Vuurvlieg, mier en vlinder, het verborgen leven van insecten

Auteur: Petra Vijncke prijs: € 24,50

Ledenprijs: € 22,05

De ideale introductie tot de insectenwereld

Heldere uitleg over een wereld die je nauwelijks ziet. Met tips voor wie zelf de insectenwereld wil ontdekken

Ze zijn overal, ze zijn vaak bijzonder mooi en ze houden er fascinerende, verborgen leefwijzen op na: insecten. Dit boek neemt je mee in de wereld van zespotigen in de Lage Landen en legt al hun geheimen bloot. Van eitje tot volwassen dier, van flirten tot ontpoppen. Vuurvlieg, mier en vlinder onthult hoe insecten leven en overleven. Over sluipmoordenaars, camouflagemesters en casanova's onder de insecten; je ontdekt

het in dit boek. Waarom gaan insecten zo hard achteruit en wat kan jij daaraan doen? Hoe begin je aan het op naam brengen van zespotigen? Ook dat komt in dit boek aan bod. Kado idee voor burens, vrienden en familie!

Leden van de KNNV krijgen 10% korting.

Bestel via de afdeling: makkelijk, geen verzendkosten en je steunt de afdeling!

Bestel bij: voorzitter@den-haag.knnv.nl

Agenda

Geen lid? Ga eens mee om kennis te maken.

- ▶ Meerijden in auto? Afrekenen met chauffeur aan eind van excursie à € 0,10/km
- ▶ Deelname altijd op eigen risico.
- ▶ Meenemen van honden of andere huisdieren is niet toegestaan.
- ▶ Info: Els van Maanen-van Wijlen. 070-3867630 of elsvanmaanen@tele2.nl

- ▶ **Vrijdag 14 april, 19:30 uur. Bestuursvergadering**

Info en aanmelding bij de voorzitter.

- ▶ **Zaterdag 15 april. Dagexcursie Staelduinse Bos**

Beschutte wandeling door het Staelduinse Bos van ongeveer 7 km. Verzamelen om 10:00 uur bij station Den Haag MOERWIJK voor de pizzeria. Kom je met de auto naar het station? Op de Erasmusweg kan je gratis parkeren. Station Moerwijk is goed bereikbaar met OV. We gaan met de auto naar parkeerplaats Oude Hooislag 2, 's-Gravenzande. Halverwege is er horeca. Aanmelden verplicht i.v.m. plekje in de auto: Els Kempen 06-45833327 of Jola Gerbrands gerbrands1@ziggo.nl of 070-3201485

- ▶ **Zaterdag 22 april. Jaarlijkse ledenvergadering van de landelijke KNNV.**

Dit jaar in Assen. Elke afdeling mag twee leden afvaardigen. Wie wil mee?

- ▶ **Dinsdag 25 april, 14.00 uur. Inventarisatie Oud Eik en Duinen**

Verzamelen bij ingang Laan van Eik en Duinen 40

- ▶ **Zaterdag 29 april. Singelpark Leiden**

Deze wandeling van ongeveer 7 km gaat om het oude deel van Leiden. Er is veel te zien. Statige bomen, heesters, bloemperken. Verzamelen om 9:10 uur in de hal van station Den Haag Centraal bij de boekwinkel. Trein vertrekt om 9:19 uur. Voor wie op eigen gelegenheid wil gaan: start is om 9:45 uur in de hal van station Leiden Centraal aan de stadskant. Horeca in Hortus Botanicus. Aanmelden:

Jola Gerbrands gerbrands1@ziggo.nl, 070-3201485 of Els Kempen 06-45833327

- ▶ **Zaterdag 13 mei. Dagexcursie Stoutenburgerpad (ten oosten van Amersfoort)**

Een kleinschalig en gevarieerd landschap (hooilanden, rietlanden, moerasbossen) met de natuurgebieden De Schammer, Bloeidaal en het landgoed Stoutenburg. Ook meandert de Barneveldse beek door dit gebied. O.a. komen blauwborst, rietzanger, boomvalk, goudvink voor. Aan bloemen: rietorchis, Spaanse ruiter.

Afstand 10/11 km. Horeca aanwezig.

Verzamelen om 8.40 uur bij boekwinkel CS Den Haag; trein vertrekt 8.55 uur.

Organisatie: Marijke Ammerlaan, tel. 070-3871187 en Mies Eveleens, tel. 015-2571535.

- ▶ **20-27 mei. Week van de Veldbiologie 2023**

Wie wil een activiteit organiseren in deze week, om mensen kennis te laten maken met en te interesseren voor de KNNV

- ▶ **Vrijdag 26 mei. Vogelexcursie Texel**

Vogelwerkgroep Lis en Marijke. Met de vroege boot, zodat er veel tijd op Texel is.

Info en aanmelden bij Marijke Ammerlaan, tel. 070-3871187.

- ▶ **Zondag 25 juni 2023. Uitstapje naar de Blauwe Kamer**

Meer informatie op de website:

<https://denhaag.knnv.nl/agenda/klaas-kromhout-excursie-25-juni-2023/>

- ▶ **Zaterdag 3 juni. Dagexcursie Kennemerduinen en Duin- en Kruidberg**

Een mooie en afwisselende wandeling van 9 km vanaf station Santpoort -Zuid door de Kennemerduinen en Landgoed Duin- en Kruidberg naar station Santpoort-Noord.

Verzamelen 9.15 uur in de hal van Den Haag Hollands Spoor. Horeca: aan het begin en eind. Organisatie: Marijke Ammerlaan 070-3871187 en Renée Lankhorst 06-38508583

- ▶ **1 tot 7 juli. Studieweek insecten in Gorssel**

Een week in de wereld van insecten. Meer informatie: <https://arc.knnv.nl/wp-content/uploads/sites/38/2023/04/2023-F-6-Nederland-Gorssel-webinfo-kopie.pdf>

Bestuursmedelingen

ALV, ledenvergadering van 19 maart

Een verslag van deze bijeenkomst volgt. Hier in het kort al wat punten. De stukken zijn goedgekeurd.

Van de kascommissie was niemand aanwezig, zij hebben van te voren wel de financiën bekeken en goedgekeurd. We zijn verplicht een reserve lid aan te stellen, aangezien niemand van de aanwezigen zich geroepen voelde, wordt het aftredend lid opnieuw gevraagd. Maar mocht iemand dit lezen en denken, dit is voor mij een gemiste kans, laat het weten!

Wie geeft zich op als reserve lid van de kascommissie? Als één van de twee leden van de kascommissie niet in staat is zijn taak te vervullen springt het reserve lid in.

Nieuw: Niek Joanknecht is als bestuurslid voorgedragen en gekozen. Hij draait al even mee en is een welkome aanwinst voor de vereniging. Natuurbescherming en con-

tacten onderhouden met de werkgroepen neemt hij op zich.

Afscheid: Na negen jaar nemen we afscheid van Ineke Gilbert als secretaris. Omdat ze al lang lid is en veel weet van het verleden van onze vereniging, kon ze vaak de nieuwere leden van het bestuur bijpraten. Een rots in de branding!

Nieuw: Ton Huijbregts liet na de vergadering weten interesse om Ineke op te volgen. Hij gaat praten met Ineke en zal mee gaan draaien met bestuur. Wij zijn er blij mee en wensen hem alvast een fijne inwerktijd.

Project Oud Eik en Duinen

Wens van de werkgroepen is een gezamenlijk project om in een gebied de soorten te verkennen en de bevindingen en resultaten onderling te delen. Deze wens is uitgewerkt door Karel Gort en Niek Joanknecht. We hebben dit besproken op de ALV, binnenkort meer nieuws!

Contactgegevens voor bestuur en werkgroepen KNNV afdeling Den Haag

► Voorzitter

Anna Kreffer: voorzitter@den-haag.knnv.nl

► Secretaris

Ineke Gilbert: secretaris@den-haag.knnv.nl

► Penningmeester

Annelies Willemse: penningmeester@den-haag.knnv.nl

► Bomenwerkgroep

Coördinator Marieke Bos: 070-3549 568 / bomen@den-haag.knnv.nl

► Studiegroep Lichenen (voorheen korstmossen)

Info: Karel Gort: lichenen@den-haag.knnv.nl

► Paddenstoelenwerkgroep

Coördinator Kees Pincer, tel. 06-337 73176 / paddenstoelen@den-haag.knnv.nl

Er zijn activiteiten; kijk op de pagina van de paddenstoelenwerkgroep!

Kijk ook in: "[Programma PWWP 2023 1^e halfjaar](#)".

Plantenwerkgroep

Coördinator Myra Meijering: 06-266 92544 / planten@den-haag.knnv.nl

► Vogelwerkgroep

Info: Marijke Ammerlaan: tel. 070-387 1187 / vogels@den-haag.knnv.nl

► Nachtvlinderwerkgroep

De Werkgroep zoekt een nieuwe coördinator. Info: voorzitter@den-haag.knnv.nl

► Insectenwerkgroep

Info: Alexander Deelman, 070-350 24 93 / insecten@den-haag.knnv.nl

Dat is 't !

**Beestjes van de maand:
de oranje weidemier,**
Pagina 2. Anna Kreffer

**Beeldverslag paddenstoeleninventarisatie
Marlot-Reigersbergen,** Pagina 4. Eke van Batenburg

Vogelexcursie: Rondje Haarlem,
Pagina 5. Lis Stolp

Even voorstellen: Ton Huijbregts, interim-secretaris,
Pagina 8.

**Stukje Zandmotor afgezet voor broe-
dende bontbekplevieren,** Pagina 9.

En Verder:

- ▶ Workshop mierendeterminatie..10
- ▶ Boek van de maand..10
- ▶ Agenda..11
- ▶ Bestuursmedelingen..12
- ▶ Contact bestuur en werkgroepen..12

Deze Nieuwsbrief verschijnt gewoonlijk maandelijks rond de 1^e van die maand. Leden KNNV afdeling Den Haag ontvangen een e-mail met kleine toelichting als een nieuwe Nieuwsbrief op deze website staat. Als je steeds bij het verschijnen van een Nieuwsbrief zo'n bericht wilt blijven ontvangen hoeft je niets te doen. Wil je de meldingen over de nieuwsbrief van KNNV Afdeling Den Haag niet ontvangen (of juist weer wel)? Vul dan "[Het formulier](#)" op de pagina Nieuwsbrieven in.

Beestje van de maand mei: Het geheime leven van de gele weidemier

Tekst en foto's: Anna Kreffer

Vanwege de workshop mieren die we begin juni organiseren, deze maand één van de soorten mieren die wel veel voorkomen, maar een bijna onzichtbaar leven leiden. Ze komen namelijk niet veel bovengronds, ze verzorgen zelf hun voedsel en hoeven dat dus niet bovengronds te zoeken. Als ze de tijd krijgen bouwen ze hun huis steeds hoger, het ziet eruit als een begroeide molschoop. In mijn vroegere grasveld (ik maai al jaren niet meer regelmatig) zijn er zeker twee van deze nesten.

Herkenning

De gele weidemier (*Lasius flavus*) is een gele (geelbruine) mier. De mannetjes zijn zwart. De grootte van de werksters is 1,7 – 4 mm, mannen 3 – 4,1 mm en de koningin 7 – 9,2 mm. Binnen een volk leven mieren van verschillende grootte. Als alle mieren hebben ze een duidelijke kop, met antennen en kaken, een smaller borststuk en een

weer wat groter, ovaal achterlijf. Tussen het borststuk en achterlijf zit een "steel" met een schub, de gele weidemieren horen bij de schubmieren.

Voorkomen

Het is een algemene soort die leeft in stedelijk en gecultiveerd gebied. Grasland, bos, bosranden, duinen en tuinen. Nesten zijn te herkennen als een met gras en kruiden aardheuvel. Soms leven ze dieper onder de grond en valt het nest niet op. Ook onder stenen / tegels of in molshopen kunnen ze hun nest bouwen. De nestdichtheid kan hoog zijn.

Mierenleven

Mieren leven in kolonies. Er zijn één "(monogyn) of meerdere koninginnen (polygyn) in zo'n kolonie die eitjes leggen. Werksters verzorgen de koningin, de eieren, larven en poppen. Ook zorgen ze voor de

voedselvoorziening, onderhoud van het nest en bescherming van de kolonie. Werksters zijn altijd vrouwen. Als de tijd daar is worden er mannen en nieuwe (mogelijke) koninginnen "aangemaakt". De koninginnen en de mannetjes zijn gevleugeld en kunnen de bruidsvlucht maken.

Verschillende soorten mieren stemmen hun bruidsvluchttijd op elkaar af, zodat mieren uit verschillende kolonies met elkaar kunnen paren, hoog in de lucht.

Eenmaal terug op de grond sterven de mannen en zoekt de koningin een nieuwe nestplek. De vleugels zijn dan niet meer nodig en vallen af.

Leven gele weidemier

Kolonies van gele weidemieren zijn zeer dichtbevolkt, ze kunnen uit duizenden werksters bestaan. Meeste kolonies zijn monogyn, maar ook polygyn komt voor.

Hun voedsel bestaat voornamelijk uit honingdauw, de afscheiding van wortelluizen, die leven op wortels van grassen en kruiden. Ze leven in symbiose, de mieren beschermen de luizen in ruil voor de afscheiding van de luizen. Dat verklaart ook hun ondergrondse leefwijze, ze vinden

hun voedsel ook onder de grond. Soms eten ze ook de luizen zelf of andere dieren als springstaarten.

De bruidsvluchten vinden plaats in juni - oktober. Koninginnen keren terug naar hun nest en helpen het verder te ontwikkelen. Of ze beginnen een eigen nest.

Ecologie

Er is een speciale kever die leeft van het broed van de gele weidemier, de kleine knotskever *Claviger testaceus*. Deze staat in Nederland als zeldzaam te boek.

Mieren zijn voedsel voor vele dieren, de groene specht leeft vooral van mieren en zoekt ook in tuinen naar deze gele hapjes. Mieren zijn zeer belangrijk door hun graafwerk onder de grond. Ze houden de grond luchtig, daardoor hebben andere bodemdieren en planten het makkelijker en regenwater wordt beter opgenomen in de lossere grond.

Bedreiging

Bemesting, stikstof, ploegen en maaien bedreigen de kolonies. En niet te vergeten pesticiden.

Melden

Heb je een gele weidemier gezien? Meld het op waarneming.nl

Wij vinden het leuk als je het ons laat weten, per mail of app, liefst met een foto!

Anna Kreffer:
voorzitter@den-haag.knnv.nl of 06 2641 7137

Ingang kolonie gele weidemier

Beeldverslag paddenstoeleninventarisatie van Marlot - Reigersbergen

Foto's: Eke van Batenburg

1.1

1.3

2.1

3.1

3.3

Bovenste rij:

1.1 Hertenzwam = *Pluteus Pluteus_cervinus*

1.2 Vroegvlieskelkje = *Hymenoscyphus vernus*

1.3 Zadelzwam = *Polyporus squamosus*

2.1 Platte tonderzwam = *Ganoderma lipsiense* met tepelgallen

2.2 Gewone morielje = *Morchella esculenta*

2.3 Kogelhoutskoolzwam = *Daldinia concentrica*; geheel en dwarsdoorsnede

3.1 Vroege franjehoed = *Psathyrella spadiceogrisea*

3.2 Bruine borstelkurkzwam = *Coriolopsis gallica*

3.3 Stronkkokkenbrei, Latijnse naam onvindbaar

Vriendelijke groet..... Eke

Vogelexcursie: Rondje Haarlem

Tekst en foto's: Lis Stolp.

We verzamelen zaterdag 29 april om 8:30 uur op Lentevreugd in Wassenaar. We zijn niet de enige. Wij zijn met ons vijf-en-en lopen naar het uitkijkpunt. Meteen aan het begin horen we o.a. tjiftjaf, tuinfluiter, heg-gemus en nachtegaal.

Onderweg zien we een beflijster, roodborst-tapuit, zwarte kraai en de eerste gierzwaluw. Bij het uitkijkpunt krijgen we mooi een blauwborst en een rietgors in beeld. Op de terugweg zien we een kievit, een witte kwikstaart en bij het hek horen we een braamsluiper.

Bollenvelden en Slechtvalk

Dan rijden we door langs de bollenvelden die in volle bloei staan naar het Leyduin

om ook een bos-biotoop te doen. We lopen een rondje in zuidelijke richting en worden getraceerd op een uitbundig zingende zanglijster. Ook winterkoning, boomkruiper, boomklever, roodborst, grote bonte specht, merel, kool-en pimpelmees laten zich goed horen.

Aan de zuidkant hebben we prachtig uitzicht op de kleurrijke bollenvelden en we maken het rondje af met nog wat bijzondere planten, zoals cipreswolfsmelk en klein tasjeskruid, die in het gras staan.

Daarna rijden we door naar de Veerplas voor koffie met wat lekkers in het Veerkwartier en hopen op de slechtvalk die vorig jaar broedde in de zendmast daar. Juist als we

Cipreswolfsmelk. Foto: Marijke Ammerlaan

Klein tasjeskruid. Foto: Marijke Ammerlaan

weer naar de auto lopen, zien we hem vóór de zendmast langs vliegen. Hoera! Hij is er weer. Ineke Z. trakteert en we genieten van het lekkers buiten in de zon, uit de wind. We strepen de lijst vast en komen voor de ochtend op 40 soorten.

Penningsveer en Houtrakkerbeemden

We rijden door via Penningsveer naar Vogel-
hut "De Smient", waar het goed toeven is.
We zien o.a. mooie kluten, een bergeend,
een kraakeend, een enkele grutto en een
kokmeeuw die broeden op het eilandje.
Dan is het tijd voor de volgende stek: bij
Houtrakkerbeemden zien we een Lepelaar
en een grauwe gans met pullen tijdens deze
korte stop.

Dan vervolgen we onze weg naar misschien
wel het mooiste stukje van deze polder.
Onderweg zien we dat deze flink is uitge-
breid. We hopen op de pionier, de kleine

Zanglijster, Turdus philomelos

Rietgors, Emberiza schoeniclus

Rietzanger, Acrocephalus schoenobaenus

Deelnemers bij een bloeiende gewone vogelkers

Veerplas (*Slechtvalk en koffie*)

Grutto, *Limosa limosa*

plevier, maar we zien hem niet, maar we zien wel twee schitterende gele kwikstaarten op een hek. Pas als we er zijn zien we een voor ons nieuwe vogelhut waar we natuurlijk even heenlopen en van waar uit we het bijzondere, een beetje klokkende geluid van baltsende bergeenden horen. Dan vervolgen we onze weg via het vlonderpad en horen en zien een prachtig zingende rietzanger. We zien daar ook een rietgors en een graspieper en genieten van deze mooie plek. In de verte nog een buizerd en dan terug naar de auto.

Kluten en kokmeeuwen

Alleen het landje van Gruijters staat nog op het programma. We parkeren onderaan de Redoute en zetten de telescopen op. Hier ook broedende kluten en kokmeeuwen op het door de Vogelwerkgroep Zuid Kennemerland aangelegde eilandje. Zij hebben dit prachtige vogelgebiedje in beheer en zorgen er goed voor. We zien grutto's foeragerend in het water in de nu lager staande zon: Zo mooi!

70 Soorten

Dan is het tijd om terug te keren. In de auto maken we de lijst af en strepen er nog 30 soorten bij. Dat vinden we een heel mooi resultaat: 70 soorten bij Rondje Haarlem. We zijn rond half vijf terug op Lentevreugd waar ieder zijns weegs gaat. Het was een mooie vogelrijke dag! Dank allemaal.

Kluut, *Recurvirostra avosetta*

Even voorstellen: Ton Huijbregts, interim-secretaris

Geboren in 1954 en getogen in Breda heb ik daar kennisgemaakt met de KJN (Katholieke Jeugdorganisatie voor Natuurstudie) waar ik vanaf mijn 14^e lid van was. Enkele jaren ben ik van Biota (de plaatselijke afdeling) Natuurhistorisch secretaris geweest, wat inhield dat ik het excursieprogramma maakte in overleg met de excursieleiders en inhoudelijk studiekampen voorbereidde. Excursies waren er elke zaterdag en zondag, uitgezonderd de Kerst- en Paasdagen. Er werd ook veel samengewerkt met de KNNV bij waterwildtellingen, restaureren Eendenkooi, natuurbescherming en natuureducatie in het algemeen.

Vrije school

Na mijn opleiding tot biologieleraar kwam ik al snel in Den Haag te wonen (1978) waar ik vanaf die tijd tot aan mijn pensionering in het najaar van 2020 aan De Vrije School heb gewerkt, samen met mijn vrouw die aan de onderbouw les gaf. Door mijn sterke verbondenheid met het onderwijs, niet alleen als enthousiast leraar, maar ook als verantwoordelijk klassenleraar en een ruime tijd als lid van de dagelijkse leiding vond ik geen tijd voor andere activiteiten. Wel ben ik toentertijd al lid van de KNNV afdeling Den Haag geworden, wetende dat dit een papieren lidmaatschap inhield. Als blijk van waardering zullen we maar zeggen.

Paddenstoelenwerkgroep

Eind 2020 heb ik mij meteen aangemeld bij de Nederlandse Mycologische Vereniging

en bij Kees Pincer van de Paddenstoelenwerkgroep, gezien het feit dat de excursies steeds op dinsdagochtenden plaatsvonden en ik dus nu mee kon gaan doen.

Sindsdien ben ik actief lid in werkgroepsverband en geniet ik tevens met mijn vrouw van drie volwassen en zelfstandige "kinderen".

IAC Den Haag en Beelden aan Zee

Daarnaast ben ik actief geworden als bestuurslid binnen het IAC (International Art Club") Den Haag. Het IAC is 49 jaar geleden door Expats opgericht, vandaar de naam. Hier coördineer ik de externe docenten en cursusbegeleiders op het atelier in de Weimarstraat.

Tot slot ben ik sinds dit jaar werkzaam binnen het Museum Beelden aan Zee als vrijwilliger ("partner") met diverse taken. Ik hoop op een toekomstige, vruchtbare samenwerking in alle geleidingen.

Vriendelijke groeten Ton Huijbregts

Kopij voor de nieuwsbrief: vóór 23^e van de maand

Altijd leuk om jouw avonturen met beestjes, planten en zwammen, liefst voorzien foto's, te delen met anderen. Stuur jouw *eigen* foto's met bijschrift en een kort verhaaltje vóór de 23^e van de maand naar de redactie. 300-400 Tekens is al mooi, meer mag ook. Pluk geen foto's of teksten van het internet: op zowel foto's als tekst zitten auteursrech-

ten, een boze fotograaf of schrijver stuurt de redactie een flinke rekening.

Tip: Schrijf in de OTT of OVT, dat leest lekker vlot weg.

Mail kopij naar: redactie@den-haag.knnv.nl
Heb je veel foto's? Neem dan contact op met de redactie voor <https://www.dropbox.com/> of gebruik <https://wettransfer.com/>.

Stukje Zandmotor afgezet voor broedende bontbekplevieren

Op zaterdag 29 april is door Natuurlijk Delfland een gebied afgezet op de Zandmotor in Monster. De bedoeling is om strandbroeders de gelegenheid te geven om te nestelen, de eieren uit te broeden en de kuikens ongestoord te laten opgroeien.

Het afgezet is gebeurd door palen in het zand te graven en deze te verbinden met afzetdraad. Op de palen zijn borden "Ik broed hier" aangebracht en een dringend beroep aan hondenbezitters hun dieren uit dit gebied te houden. Het gebied is circa 80x80 meter, dat betekent dat 1% van de Zandmotor voor de strandbroeders is. De afzetting is te vinden vanaf het Schelpenpad rechtsaf.

Een zeer ervaren vogelaar had met zijn telescoop een nest met vier eieren erin van de bontbekplevier ontdekt. De afzetting is door hem bepaald.

Deze activiteiten werd mogelijk gemaakt door een zeer actieve deelname van leden van PULLKA dit is een nieuwe buitensport. Zij organiseren workouts for Nature. Dit alles met toestemming van de gemeente Westland en een actieve bijdrage van het Zuid-Hollands Landschap, die beheerder is van de Zandmotor.

Op diverse plekken langs de kust zijn soortgelijke projecten gestart. Het initiatief komt van de Provinciale Landschappen, Stichting Duinbehoud, IVN, Vogelbescherming Nederland, Stichting Anemoon en de Nationale Postcodeloterij.

Belangstellenden die willen deelnemen aan het project Groene strand Zandmotor kunnen contact opnemen met medewerkernatuurlijkdelaland@gmail.com.

Meer informatie is te vinden op de website: <https://delaland.knnv.nl/>.

Foto's: Persbericht Natuurlijk Delfland

De vrijwilligers van PULLKA

Workshop mierendeterminatie en excursie

Zaterdag 10 juni 2023, 10:00 – 16:00 uur
Ochtend MEC Zuiderpark, Anna Polakweg 7,
2533 SW Den Haag

's-Middags excursie Hyacintenbos en
Solleveld. Kosten: € 5,-

Programma

10:00 – 13:00 determinatiecursus met bos-
mieren, zelf werken ook mogelijk

13:00 – 13:30 lunch, koffie en thee is aan-
wezig, zelf lunch meenemen

14:00 – 16:00 excursie

Inbegrepen: eenvoudige determinatietabel,
oefen-mieren, 20 epjes (Eppendorf reactie-
vatjes)

Zelf meenemen: Loep 10x en/of 20x

Meer informatie en aanmelden:

Anna Kreffer voorzitter@den-haag.knnv.nl
06 2641 7137

Boek van de maand De natuur als kompas

Navigeren met behulp van
de zon, maan, sterren, zee,
planten en dieren.

Auteur: Tristan Gooley Illustraties:

Ruth Murray

Prijs € 21,50 , Leden: € 19,35

Wat te doen als je telefoon of
GPS uitvalt? Hoe vind je dan je
weg. Leer opnieuw kijken naar
je omgeving en natuurlijke weg-
wijzers zoals de zon, de maand,
de sterren, het landschap, de
zee, het weer, de planten en de
dieren.

Het is ook een aansporing om je omgeving
goed in je op te nemen. Het boek staat
boordevol weetjes en geweldige verhalen en
laat je op een verrassende manier zien hoe
je de natuur als kompas kunt gebruiken.

'Het perfecte
boek voor het
begin van je
eigen avontuur'-
Ranulph Fiennes

'Dit boek biedt ons
de kans om op
een vanzelfspre-
kende manier de
band met de natuur
om ons heen te
hernieuwen. Een
geweldig boek!'-
Bear Grylls

Kado idee voor
buren, vrienden en
familie!

Leden van de KNNV krijgen 10% korting.
Bestel via de afdeling: makkelijk, geen ver-
zendkosten en je steunt de afdeling!

Bestel bij: voorzitter@den-haag.knnv.nl

Agenda

Geen lid? Ga eens mee om kennis te maken.

- ▶ Meerijden in auto? Afrekenen met chauffeur aan eind van excursie à € 0,10/km
- ▶ Deelname altijd op eigen risico.
- ▶ Meenemen van honden of andere huisdieren is niet toegestaan.
- ▶ Info: Els van Maanen-van Wijlen. 070-3867630 of elsvanmaanen@tele2.nl

▶ **Zaterdag 13 mei. Dagexcursie Stoutenburgerpad (ten oosten van Amersfoort)**

Een kleinschalig en gevarieerd landschap (hooilanden, rietlanden, moerasbossen) met de natuurgebieden De Schammer, Bloeidaal en het landgoed Stoutenburg. Ook meandert de Barneveldse beek door dit gebied. O.a. komen blauwborst, rietzanger, boomvalk, goudvink voor. Aan bloemen: rietorchis, Spaanse ruiter.

Afstand 10/11 km. Horeca aanwezig.

Verzamelen om 8.40 uur bij boekwinkel CS Den Haag; trein vertrekt 8.55 uur.

Organisatie: Marijke Ammerlaan, tel. 070-3871187 en Mies Eveleens, tel. 015-2571535.

▶ **20-27 mei. Week van de Veldbiologie 2023**

Wie wil een activiteit organiseren in deze week, om mensen kennis te laten maken met en te interesseren voor de KNNV

▶ **22 mei 20.00 uur: Presentatie Nationaal Park Hollands Duin**

MEC (Milieu Educatie Centrum) Zuiderpark, Anna Polakweg 7, Den Haag.

Door Hans van Helden. Wat maakt dit gebied zo bijzonder? Waarom zijn er zo veel bijzondere planten en dieren in dit gebied? Wat zijn de bedreigingen?

Het verhaal begint met het klimaat en de geologie, het eindigt met de bedreigingen.

Daar tussen veel plaatjes van mooie beestjes, planten en zwammen.

Aanmelden bij Anna Kreffer voorzitter@den-haag.knnv.nl

▶ **Vrijdag 26 mei. Vogelexcursie Texel**

Vogelwerkgroep Lis en Marijke. Met de vroege boot, zodat er veel tijd op Texel is.

Info en aanmelden bij Marijke Ammerlaan, tel. 070-3871187.

▶ **1 juni 2023 19:30 uur bestuursvergadering, digitaal.**

Wil je dat eens meemaken? We zijn blij met mensen die mee willen denken en praten!

Meer informatie en aanmelden: Anna Kreffer voorzitter@den-haag.knnv.nl of 06 2641 7137

▶ **Zaterdag 3 juni. Dagexcursie Kennemerduinen en Duin- en Kruidberg**

Een mooie en afwisselende wandeling van 9 km vanaf station Santpoort -Zuid door de Kennemerduinen en Landgoed Duin- en Kruidberg naar station Santpoort-Noord.

Verzamelen 9.15 uur in de hal van Den Haag Hollands Spoor. Horeca: aan het begin en eind. Organisatie: Marijke Ammerlaan 070-3871187 en Renée Lankhorst 06-38508583

▶ **Donderdag 8 juni, 10.00 uur. Ochtendexcursie Westduinpark**

Verzamelen om 10.00 uur op het Markenseplein (Duindorp), Scheveningen, bij keerlus eindpunt lijn 12. Bus 22 stopt hier ook.

Contact en info: Els van Maanen, 070-3867630 of 06-36504293

▶ **Zaterdag 10 juni. Workshop mierendeterminatie en excursie**

's-Ochtends MEC (Milieu Educatie Centrum) Zuiderpark, Anna Polakweg 7, Den Haag.

's-Middags excursie Hyacintenbos en Solleveld. Zie ook [info pagina 9](#)

▶ **Zondag 25 juni 2023. Uitstapje naar de Blauwe Kamer**

Meer informatie op de website:

<https://denhaag.knnv.nl/agenda/klaas-kromhout-excursie-25-juni-2023/>

▶ **1 tot 7 juli. Studieweek insecten in Gorssel**

Een week in de wereld van insecten. Meer informatie: <https://arc.knnv.nl/wp-content/uploads/sites/38/2023/04/2023-F-6-Nederland-Gorssel-webinfo-kopie.pdf>

Bestuursmedelingen

Vertegenwoordigende Vergadering 22 april 2023

Elk jaar organiseert de KNNV een vergadering waar alle afdelingen en geledingen voor uitgenodigd worden. Hier worden de jaarstukken en financiën besproken en goedgekeurd. Per afdeling mogen er maximaal twee leden deze afdeling vertegenwoordigen. Dit jaar is er een nieuwe voorzitter gekozen: Theo Briggeman, hij was jaren voorzitter van de goedlopende afdeling Hollandse Delta.

De nieuwe naam is ook gekozen, natuurhistorisch verdwijnt uit de naam en ook de aanduiding Vereniging voor Veldbiologie vervalt. Het wordt natuurvereniging KNNV of KNNV natuurvereniging. Voluit Koninklijke Nederlandse Natuur Vereniging. Er wordt nog nagegaan of hierna "koninklijke" behouden blijft. Alleen onze landelijke vereniging mag deze titel voeren, voor de afdelingen

moet er altijd afdeling bij! Dus: Natuurvereniging KNNV afdeling Den Haag e.o.

1 juni 2023 19:30 uur bestuursvergadering, digitaal. Wil je dat eens meemaken? We zijn blij met mensen die mee willen denken en praten! Meer informatie en aanmelden: Anna Kreffer voorzitter@den-haag.knnv.nl of 06 2641 7137

Digitale presentaties of vergaderen via ZOOM zijn nu ook in onze vereniging mogelijk. Sinds corona worden bestuursvergaderingen digitaal gehouden, daar zijn veel voordelen aan. We hebben daarom een abonnement genomen. ZOOM staat ook aan de werkgroepen ter beschikking. Dus willen jullie een digitale bijeenkomst plannen of een presentatie houden? Een leuke presentatie kunnen we ook aan een breder publiek kenbaar maken!

Vraag informatie aan Anna Kreffer: voorzitter@den-haag.knnv.nl of 06 2641 7137

Contactgegevens voor bestuur en werkgroepen KNNV afdeling Den Haag

► Voorzitter

Anna Kreffer: voorzitter@den-haag.knnv.nl

► Secretaris

Ineke Gilbert: secretaris@den-haag.knnv.nl

► Penningmeester

Annelies Willemse: penningmeester@den-haag.knnv.nl

► Bomenwerkgroep

Coördinator Marieke Bos: 070-3549 568 / bomen@den-haag.knnv.nl

► Studiegroep Lichenen (voorheen korstmossen)

Info: Karel Gort: lichenen@den-haag.knnv.nl

► Paddenstoelenwerkgroep

Coördinator Kees Pincer, tel. 06-337 73176 / paddenstoelen@den-haag.knnv.nl

Er zijn activiteiten; kijk op de pagina van de paddenstoelenwerkgroep!

Kijk ook in: "[Programma PWWP 2023 1^e halfjaar](#)".

Plantenwerkgroep

Coördinator Myra Meijering: 06-266 92544 / planten@den-haag.knnv.nl

► Vogelwerkgroep

Info: Marijke Ammerlaan: tel. 070-387 1187 / vogels@den-haag.knnv.nl

► Nachtvlinderwerkgroep

De Werkgroep zoekt een nieuwe coördinator. Info: voorzitter@den-haag.knnv.nl

► Insectenwerkgroep

Info: Alexander Deelman, 070-350 24 93 / insecten@den-haag.knnv.nl

Dat is 't !

**Beestje van de maand:
de geribde prachtblindwants**
Pagina 2. Anna Kreffer

**Beeldverslag paddenstoeleninventarisatie
Marlot-Reigersbergen**, Pagina 4. Eke van Batenburg

Vogelexcursie: Texel.
Pagina 5. Lis Stolp

Aziatische hoornaar of wat anders?
Pagina 10. Hans van Helden

Bloeiende Anna Pauwlonia. Pagina 9.
Anna Kreffer en Linda Thorarindotter

En Verder:

- ▶ Week van de Biodiversiteit Ockenburg..10
- ▶ Boek van de maand..10
- ▶ Agenda..11
- ▶ Terugblik Week van de Biodiversiteit..12
- ▶ Contact bestuur en werkgroepen..12

Deze Nieuwsbrief verschijnt gewoonlijk maandelijks rond de 1^e van die maand. Leden KNNV afdeling Den Haag ontvangen een e-mail met kleine toelichting als een nieuwe Nieuwsbrief op deze website staat. Als je steeds bij het verschijnen van een Nieuwsbrief zo'n bericht wilt blijven ontvangen hoeft je niets te doen. Wil je de meldingen over de nieuwsbrief van KNNV Afdeling Den Haag niet ontvangen (of juist weer wel)? Vul dan "[Het formulier](#)" op de pagina Nieuwsbrieven in.

Beestje van de maand juni: Geribde prachtblindwants

Met recht een pracht wants

Tekst en foto's: Anna Kreffer

Verwarring mogelijk

De gestreepte eikenprachtblindwants (*Rhabdomiris striatellus*) lijkt veel op de geribde prachtblindwants, leeft ook op eik en kan in dezelfde tijd gevonden worden. Toch zijn er voor de goede kijker duidelijke verschillen, deze soort kleiner, het schildje is geel en de poten zijn meer gelig.

Wantsen en blindwantsen

Wantsen (Heteroptera) hebben buisvormige monddelen waarmee ze voedsel kunnen opzuigen, net als cicaden en plantenluizen. Wantsen hebben twee paar vleugels, de vliezige vleugels waarmee ze vliegen liggen onder de voorvleugels. De voorvleugels zijn hard, als die van kevers, maar hebben een vliezige punt, bij kevers is de hele voorvleugel hard. Een groep wantsen zijn blindwantsen, zij missen de puntogen (ocelli) boven op de kop, de meeste andere wantsen hebben twee of drie ocelli. Ze hebben wel gewone ogen.

Pas geleden zag ik een bijzonder insect op een blaadje zitten en vlak daarbij nog zo één, verderop nog meer. Het was een nimf van de geribde prachtblindwants, één van de grootste en mooiste soorten. Een volwassen exemplaar was er ook te vinden. Het meest bijzonder was nog dat de nimfen rustig bleven zitten. Veel (blind)wantsen zijn als nimf rusteloze beestjes, als ze doorhebben dat je ze ziet rennen ze naar de achterkant van het blaadje of laten zich vallen. Nimfen lopen vaak sneller dan de imago's (volwassen dieren), zou dat zijn omdat ze nog niet kunnen vliegen?

Herkenning

De geribde prachtblindwants (*Miris striatus*) is een grote blindwants, 9 – 12 mm lang. De kop is zwart met naast het oog een gele vlek. Ze hebben een zwart halschild met een gele tekening, het zwarte schildje heeft meestal twee gele strepen. Ze hebben zwarte voorvleugels met gele aders en met gele lengtestrepen tussen de aders. Het vliezige deel van de voorvleugels is zwartbruin met gele of oranje aders. De poten zijn rood- of donkerbruin, de schenen hebben zwarte stekels, de voeten zijn zwart. De nimfen zijn zwart met een gele tekening en ze lijken een beetje op mieren.

De gestreepte eikenprachtblindwants, Rhabdomiris striatellus, lijkt veel op de geribde prachtblindwants maar is ook kleiner. Foto: Hans van Helden

Wantsen hebben een onvolledige gedaanteverwisseling. Als ze uit hun ei komen lijken ze al wat op hun ouders, maar dan zonder vleugels. Ze vervellen vier tot vijf keer. In het laatste stadium voor ze volwassen worden is de vleugelaanzet al duidelijk te zien. Na de volgende vervelling hebben ze vleugels en kunnen ze vliegen.

Het leven van de geribde prachtblindwants

In april komen de eitjes van de geribde prachtblindwantsen uit. Die eitjes zijn al in juni of juli van het jaar daarvoor gelegd, deze soort overwintert dus als ei. De nimfen lijken op mieren, zeker als ze nog klein zijn. Ze vervellen een aantal keer en eind mei, begin juli zijn ze volwassen en kunnen ze een partner zoeken. De vrouwtjes leggen hun eitjes in boombast.

Voedsel

Geribde prachtblindwantsen zijn zoöfytofaag, ze leven van planten én dieren (de meeste blindwantsen zijn vegetarisch). Met hun zuignuit prikken ze in planten of insecten om zich te voeden. Ze zoeken jong blad, groeipunten en rijpende zaden van

Geribde prachtblindwants nimf laatste instar

vooral eik en sporkehout. Appel, peer, berk, els, hazelaar, iep, meidoorn, sleedoorn en wilg lusten de wantsjes ook. Zowel nimf als imago zijn rovers. Ze leven vooral van bladluizen, wol- en schildluizen, rupsen en poppen van verschillende bladmineerders: vliegenlarven, bladwespenlarven, bladrollers en larven van bladkevers.

Ecologie

Ook wantsen zijn belangrijk in de kringloop van het leven. Ze houden bijvoorbeeld populaties van insecten waar ze op jagen op orde. Zelf zijn ze voedsel voor andere dieren. Wel hebben ze middelen om zich te verdedigen. Ze kunnen een vies goedje afscheiden. Er zijn ook diverse parasitaire wespen die wantsen als gastheer hebben.

Bedreiging

Wantsen lijken iets minder last te hebben van veranderingen dan de nectar- en stuifmeelgebonden insecten als vlinders en bijen.

Melden

Heb je een geribde prachtblindwants gezien? Of een andere (blind)wants? Wij vinden het leuk als je het ons laat weten, per mail of app, liefst met een foto! Zet deze ook op waarneming.nl

Vragen of opmerkingen?

Anna Kreffer: voorzitter@den-haag.knnv.nl

Nimfje geribde prachtblindwants

Beeldverslag paddenstoeleninventarisatie van de Waalsdorpervlakte

Foto's: Eke van Batenburg

Bovenste rij:

- 1.1 Voorjaarshoutzwam = *Polyporus ciliatus*
- 1.2 Voorjaarspronkridder = *Calocybe gambosa*
- 1.3 Slanke voorjaarssatijnzwam = *Entoloma aprile*

Middelste rij:

- 2.1 Voorjaarsmycena = *Mycena abramsii*
- 2.2 Korrelige taaiplaat = *Neolentinus schaefferi*
- 2.3 Spitse vlekplaat = *Panaeolus acuminatus*

Onderste rij:

- 3.1 Gewone wimperzwam = *Scutellinia scutellata*
- 3.2 Klein dennendeurtje = *Naemacyclus minor*
- 3.3 Vergroeide kogelzwam = *Annulohypoxylon multiforme*
- 3.4 Gewoon ysvingertje = *Ceratiomyxa fruticulosa*

Vriendelijke groet..... Eke

Verslag vogelexcursie Texel 26 mei 2023

Tekst en foto's: Lis Stolp

Vrijdag 26 mei, bijna 2 weken later dan vorig jaar, zijn we met de vogelwerkgroep naar Texel geweest. Marijke, Metje, Jouke en ik verzamelen om 6:15 op Applegaarde en met zijn vieren vertrekken we keurig op tijd om de boot van 8 uur te halen. Maar die blijkt niet te varen, dus dan maar die van half 9.

We rijden meteen naar de Prins Hendrik-zanddijk en zien prachtige gele kwikstaarten dichtbij. Vanuit op het nog redelijk nieuwe uitkijkpunt over het wad, ver weg, want het is laag water, bevinden zich o.a. rosse grutto, bontbekplevier en lepelaar.

Polder de Eendracht

We doen alle mooie gebiedjes aan langs de Waddendijk richting Polder de Eendracht. Het is duidelijk dat we wat later in het broedseizoen zijn, want we zien heel veel jong grut van kokmeeuwen, kluten, grauwe ganzen en eiders. Vooral de kluten-pulletjes zijn adorabel: ze scharrelen vanaf ze uit het ei zijn hun eigen kostje bij elkaar, echte nestvlieders. De ouders houden de boel maar matig in de gaten, want ze zijn zelf

Gele kwikstaart, *Motacilla flava*.

Kokmeeuw, *Chroicocephalus ridibundus* met jongen en broedende Kluut, *Recurvirostra avosetta*.

ook druk aan het foerageren. Bij Utopia zien we nogal wat huiszwaluwen waarvan er een een nest aan het maken is op de knik van een regenpijp van hotel Prins Hendrik waar we koffie drinken.

Schorren en Slufter

Op de dijk bij de Schorren zien we in de verte, ondanks het nog hoge water, een grote groep zwart-witte eenden, het lijken mannetjes eiders te zijn en dat kan kloppen want de vrouwtjes zorgen voor de pullen; de mannen houden zich afzijdig.

We rijden door naar de Slufter waar we prachtig uitzicht hebben op uit stromende water, wat nog steeds hoog staat. Er staan vier konikpaarden te rusten in wind en zon. We zien veel vrouwtjes eider met zeker 35 pullen in totaal, maar zonder de mannen. Wij genieten ook van wind en zon, maar gaan toch door naar De Muy, die gesloten is in verband met het broedseizoen. We zien we veel mooie planten als duinroos, ganzerrick, gevlekte orchis, echte koekoeksbloem,

VLNR: Lis, Jouke, Metje en Marijke.

muizenoor en van de insecten vallen op een groene schildwants en een bastaardsatijnvlinder.

Petten en de Mokbaai

De tijd gaat dringen: er staan nog twee plaatsen op de agenda.

Huiszwaluw, *Delichon urbicum*, bij nest.

Eider, *Somateria mollissima*, met Rotganzen, *Branta bernicla*, en een Kluut op de achtergrond.

Kolgans, *Anser albifrons*.

Lepelaar, *Platalea leucorodia*, foeragerend.

Nestvlieders kluut, Recurvirostra avosetta.

In de Petten zat vorig jaar een grote kolonie, grote sterns te broeden, maar daar is niets van over door de vogelgriep, die nog steeds rondwaart.

We zagen gelukkig een groep van ca 100 grote sterns aan de wad-kant van het eiland. Hopelijk herstelt de populatie zich. We zien nog heel mooi een bruine kiekendief en rijden dan door naar de Mokbaai. Het water staat nu een stuk lager, er zijn vooral berg-eenden en het ruime uitzicht met het lage zonlicht is prachtig.

Marijke deelt haar heerlijke koeken met ons en dan keren we om richting de boot. We nemen die van half zeven en rijden daarna op een heel rustige weg terug, naar Appelgaarde.

Pinkstervakantiegangers rijden allemaal de andere kant op. Het was een goed idee om

Muizenoor, Pilosella officinarum.

deze keer op vrijdag te gaan, want ook op Texel was het heel rustig.

Het was een prachtige, lange dag met 73 soorten op de lijst. We zijn tevreden.

Bloeiende Anna Paulowna

Tekst Anna Kreffer, foto's Linda Thorarindotter

"Wat is dit voor een boom" vroeg Linda Thorarindotter mij op de avond van de presentatie Hollandse Duinen. Ze zag deze op weg naar het Zuiderpark, op de Leyweg, nabij de Escamplaan, nu vol in bloei en prachtig om te zien. Het antwoord wist ik op dat moment niet, maar ook andere mensen stuurden een berichtje, de soort staat op meer plekken in Den Haag.

Het is een Anna Paulownaboom, *Paulownia tomentosa*. De boom komt van oorsprong

uit China en is genoemd naar Anna Paulowna, de vrouw van koning Willen II. De bomen worden graag aangeplant als sierboom. Ze bloeit op het nieuwe hout. In strenge winters bevroren de jonge takken en bloeit ze niet.

Afgelopen winter was er weinig vorst en nu staan de Anna Paulownabomen overal in bloei.

Kopij voor de nieuwsbrief: vóór 23^e van de maand

Altijd leuk om jouw avonturen met beestjes, planten en zwammen, liefst voorzien foto's, te delen met anderen. Stuur jouw *eigen* foto's met bijschrift en een kort verhaaltje vóór de 23^e van de maand naar de redactie. 300-400 Tekens is al mooi, meer mag ook. Pluk geen foto's of teksten van het internet: op zowel foto's als tekst zitten auteursrechten, een boze fotograaf of schrijver stuurt

de redactie een flinke rekening.

Tip: Schrijf in de OTT of OVT, dat leest lekker vlot weg.

Mail kopij naar: redactie@den-haag.knnv.nl

Heb je veel foto's? Neem dan contact op met de redactie voor <https://www.dropbox.com/> of gebruik <https://wettransfer.com/>.

Mannetje Europese hoornaar, Vespa crabro
De bovenkant van het hoofd en het borststuk zijn rood, het achterlijf is overwegend geel

Koningin middelste wesp, Dolichovespula media.
Overwegend zwart, met fijne gele bandjes over het achterlijf en een gele 7 op het borststuk. De werksters kunnen op donkere limonadewespen lijken.

Vrouwetje Aziatische Hoornaar, Vespa velutina
Bovenkant hoofd, borststuk en achterlichaam zwart. Over het achterlichaam loopt één brede gele band, en een paar dunne. De uiteinden van de poten zijn helder geel

Aziatische hoornaar of wat anders?

Tekst en foto's: Hans van Helden

Nu de insecten, zij het moeizaam, actief worden, zingen berichten over Aziatische hoornaars rond. De kennis van onze fauna is bij de gemiddelde Nederlander beroerd, en als een diertje vaag lijkt op een wesp is dat dikwijls reden voor paniek.

De niet gevalideerde meldingen van de Aziatische hoornaar op waarneming.nl zijn illustratief: in de meeste gevallen gaat om onze eigen hoornaar of de stadsreus, een dikke vlieg. Maar ook andere "enge beestjes" worden als Aziatische hoornaar gemeld.

Voor wie niet thuis is in de insecten zijn hier foto's van drie grote wespen op een rijtje gezet. Onze eigen hoornaar, *Vespa crabro*, de schuwe middelste wesp, *Dolichovespula media*, die vanwege haar donkere uiterlijk

gemakkelijk voor Aziatische hoornaar kan worden versleten en de Aziatische Hoornaar, *Vespa velutina*. De middelste wesp maakt net als Aziatische hoornaar een bolvormig nest in beplanting.

Melden op waarneming.nl

Het is belangrijk de Aziatische hoornaar te melden. In opdracht van de Europese Unie moeten de nesten worden vernietigd. Die bevinden zich vaak hoog in bomen, zij worden dikwijls opgespoord door kleine zendertjes op de werksters te plakken. Dus doodt een gevangen wesp niet, zij kan met een zendertje op haar rug helpen bij de opsporing van haar nest.

Melden op waarneming.nl is voldoende, hierop wordt snel actie ondernomen.

Week van de biodiversiteit in Ockenburg

Het tuincentrum Ockenburgh geeft steeds meer aandacht aan biologische planten en biodiversiteit.

In het kader van de week van de biodiversiteit heb ik zondag 21 mei een paar uur in tuincentrum Ockenburgh gestaan.

Ik had boeken van nachtvlinders bij mij en folders van de KNNV.

Er kwamen veel mensen langs. De imkers naast mij hadden veel gratis zaadbolletjes uit te delen als afleiding.

Ik heb toch een aantal leuke gesprekken gehad over natuur en de KNNV.

Chris van Heerden

Boek van de maand **Ruby's safari** Zo ontdek je de mooiste vogels in de stad

Auteur Bart Vos

Illustraties Daniël Willemsen

Prijs € 14,95, leden € 13,45

Voor een safari hoef je niet naar de savanne, in het park zit meer wild dan je denkt. Het vrolijke meisje Ruby gaat op zoek naar de vijf mooiste vogels van de stad, maar ontdekt nog veel meer!

Voor kinderen vanaf 8 jaar

Ze ontdekken natuur in de stad

De Big five en andere mooie vogels in de stad

Rijk geïllustreerd

Cadeau idee voor (klein) kinderen nu de grote vakantie in aantocht is!

Leden van de KNNV krijgen 10% korting.

Bestel via de afdeling: makkelijk, geen verzendkosten en je steunt de afdeling!

Bestel bij:

voorzitter@den-haag.knnv.nl

Agenda

Geen lid? Ga eens mee om kennis te maken.

- ▶ Meerijden in auto? Afrekenen met chauffeur aan eind van excursie à € 0,10/km
- ▶ Deelname altijd op eigen risico.
- ▶ Meenemen van honden of andere huisdieren is niet toegestaan.
- ▶ Info: Els van Maanen-van Wijlen. 070-3867630 of elsvanmaanen@tele2.nl

▶ **Donderdag 8 juni, 10.00 uur. Ochtendexcursie Westduinpark**

Verzamelen om 10.00 uur op het Markenseplein (Duindorp), Scheveningen, bij keerlus eindpunt lijn 12. Bus 22 stopt hier ook.

Contact en info: Els van Maanen, 070-3867630 of 06-36504293

▶ **9 – 11 juni Libellen telling in eigen tuin**

Zie voor info <https://www.vlinderstichting.nl/libellentelling/>

▶ **Zaterdag 10 juni. Workshop mieren o.l.v. Rudolf van Hengel**

's-Ochtends, 10.00 uur MEC (Milieu Educatie Centrum) Zuiderpark, Anna Polakweg 7, Den Haag.'s-Middags tot 16.00 uur excursie Hyacintenbos en Solleveld. Kosten: € 5,-

Informatie en aanmelden: Anna Kreffer voorzitter@den-haag.knnv.nl

▶ **Zondag 18 juni 2023 vanaf 10:30 uur, Monster, schelpen zoeken**

Ervaren wat het strand ons biedt en hoe we de natuur aan de kust kunnen versterken. Bij Monster is de unieke zandmotor aangelegd, de natuurontwikkeling is spectaculair. Een prachtige locatie voor een "Groene Strand".

Wat dat is en wat er al gebeurd, je komt dat te weten terwijl we naar de zee lopen om daar naar schelpen te zoeken.

Info en aanmelden: Anna Kreffer voorzitter@den-haag.knnv.nl

▶ **Zondag 25 juni 2023. Uitstapje naar de Blauwe Kamer**

Meer informatie op de website:

<https://denhaag.knnv.nl/agenda/klaas-kromhout-excursie-25-juni-2023/>

▶ **1 tot 7 juli. Studieweek insecten in Gorssel**

Een week in de wereld van insecten. Meer informatie: <https://arc.knnv.nl/wp-content/uploads/sites/38/2023/04/2023-F-6-Nederland-Gorssel-webinfo-kopie.pdf>

▶ **Zaterdag 8 juli Westerpark**

Een wandeling van ongeveer 8 km door het park en de natuurtuin.

Pauze halverwege. Verzamelen 10 uur, Bij Bowling Westerpark, Heuvelweg 4

▶ **Vrijdag 21 juli om 19:30 uur bestuursvergadering .**

Digitaal aanmelden en info bij de voorzitter: voorzitter@den-haag.knnv.nl

▶ **18 -20 augustus 2023 plantenweekend in Gelderse Poort**

Dit jaar organiseren we, op veler verzoek, het plantenweekend in de regio rondom Nijmegen. Er zijn hier veel mogelijkheden zoals het rivierengebied met de uiterwaarden, de oeverwal en het strand van de Waal, de Millingerwaard, maar ook de stuwwal en gebieden zoals De Bruuk of de Hatertse- en Overasseltse Vennen behoren tot de mogelijkheden. Keuze genoeg!

Je kan je nu inschrijven via het inschrijfformulier op de site.

Zie: <https://denhaag.knnv.nl/nieuws/plantenweekend-18-20-08-2023-nwsnws/>

Terugblik Week van de Biodiversiteit

Tekst: Anna Kreffer

Dit jaar hebben we één activiteit in de Week van de Biodiversiteit gehouden. Een presentatie Hollandse Duinen door Hans van Helden. Een tiental mensen zijn op deze avond afgekomen. Hans heeft een boeiend verhaal verteld en laten zien met prachtige foto's van flora en fauna, vooral insecten en informatieve plaatjes van het bijzondere gebied.

Na afloop is er gesproken de achteruitgang van insecten, de kwetsbaarheid van het gebied en of de status "nationaal park" al in zicht is.

Het leukste vond ik de vondst van de zandzeggepantserwants. Hans was op een hete dag bezig een zeer coöperatieve viltbij op de foto te zetten, toen er in zijn ooghoek wat op het zand bewoog. Snel wat foto's en door met de bij!

Achteraf was het dus de wants die wat extra aandacht behoefde. Normaal leeft deze

De Zandzeggepantserwants, *Phimodera humeralis*.
Foto: Hans van Helden

soort onder de grond en alleen bij warm weer en paringsdrang komt het dier boven de grond. Naturalis feliciteerde Hans, de soort was in 70 jaar hier niet waargenomen.

Contactgegevens voor bestuur en werkgroepen KNNV afdeling Den Haag

► Voorzitter

Anna Kreffer: voorzitter@den-haag.knnv.nl

► Secretaris

Ineke Gilbert: secretaris@den-haag.knnv.nl

► Penningmeester

Annelies Willemse: penningmeester@den-haag.knnv.nl

► Bomenwerkgroep

Coördinator Marieke Bos: 070-3549 568 / bomen@den-haag.knnv.nl

► Studiegroep Lichenen (voorheen korstmossen)

Info: Karel Gort: lichenen@den-haag.knnv.nl

► Paddenstoelenwerkgroep

Coördinator Kees Pinstor, tel. 06-337 73176 / paddenstoelen@den-haag.knnv.nl

Er zijn activiteiten; kijk op de pagina van de paddenstoelenwerkgroep!

Kijk ook in: "[Programma PWWP 2023 1^e halfjaar](#)".

► Plantenwerkgroep

Coördinator Myra Meijering: 06-266 92544 / planten@den-haag.knnv.nl

► Vogelwerkgroep

Info: Marijke Ammerlaan: tel. 070-387 1187 / vogels@den-haag.knnv.nl

► Nachtvlinderwerkgroep

De Werkgroep zoekt een nieuwe coördinator. Info: voorzitter@den-haag.knnv.nl

► Insectenwerkgroep

Info: Alexander Deelman, 070-350 24 93 / insecten@den-haag.knnv.nl

Dat is 't !

**Beestje van de maand:
de uienvlieg**

Pagina **2**. Anna Kreffer

Beeldverslag paddenstoeleninventarisatie

Voorlinden, Wassenaar, Pagina **4**. Eke van Batenburg

**Verslag KNNV excursie naar de
Kennemerduinen**

Pagina **5**. Tekst en foto's: Els Kempen

Verslag workshop mieren MEC Zuiderpark en Solleveld

Pagina **8**. Anna Kreffer

Koninginnenpage in Den Haag

Pagina **9**. Yvonne Vermazen en Anna Kreffer

En Verder:

- ▶ Rijswijk door de ogen van Tollens..**7**
- ▶ Boek van de maand..**9**
- ▶ Agenda..**10**
- ▶ Contact bestuur en werkgroepen..**11**

Deze Nieuwsbrief verschijnt gewoonlijk maandelijks rond de 1^e van die maand. Leden KNNV afdeling Den Haag ontvangen een e-mail met kleine toelichting als een nieuwe Nieuwsbrief op deze website staat. Als je steeds bij het verschijnen van een Nieuwsbrief zo'n bericht wilt blijven ontvangen hoeft je niets te doen. Wil je de meldingen over de nieuwsbrief van KNNV Afdeling Den Haag niet ontvangen (of juist weer wel)? Vul dan "[Het formulier](#)" op de pagina Nieuwsbrieven in.

*Poppen
uivlieg*

Een niet zo welkom diertje

Beestje van de maand juli: de uivlieg

Tekst en foto's: Anna Kreffer

Begin juni vond ik poppen onder een verge-ten oud uitje. Ik verzamelde ze in een potje en al vrij snel was er een vlieg uitgekomen, twee dagen later nog meer vliegen. Het is mogelijk hard, maar vrijgelaten heb ik ze niet. Na even zoeken op "poppen / ui" was het zo goed als zeker dat dit uivliegen zijn. Ze veroorzaken veel overlast bij uien- en preitelers. Google informatie over deze beestjes begint met voorkomen, bestrijden, vernietigen etc. Dat is niet ongevoen bij insecten, maar deze soort gaf wel erg veel sites voor bestrijden. En heel recent

verscheen een artikel bij NOS over door de vlieg getroffen telers in Noordoostpolder. Wat ook niet in hun voordeel werkte, het was een ui van de markt, oorsprong, geen idee. Is vrijlaten dan fauna-vervalsing?

Herkenning

De uivlieg, *Delia antiqua*, is 7-8 mm lang. De kleur is geelachtig grijs met vijf donkere strepen op het borststuk. In rustende toestand liggen de vleugels van de vlieg nage- noeg evenwijdig over elkaar. De poten en antennen zijn zwart.

De matwitte, langwerpige eitjes zijn 1,5 mm lang met in de lengte lopende strepen. De geelwitte larve is 8 mm lang. De pop is kas- tanjebruin.

Voorkomen

De uivlieg komt op verschillende *Allium*- soorten voor, naast uien ook op prei, een andere naam is ook preivlieg. Ze kunnen heel ver vliegen op zoek naar een waard- plant.

Leven

De uivlieg overwintert als pop. De pop is kastanjebruin van kleur en tonvormig, 6 mm lang. Poppen vind je in de grond, maar in mijn geval dus onder de ui. De

Uivlieg zijaanzicht

Uienvliegen, Delia antiqua

poppen komen uit in het voorjaar. De verse vliegen worden aangetrokken door vluchtige stoffen die door uien worden geproduceerd. De vrouwelijke vlieg kan 150–200 eitjes leggen, zij zet ze af in groepjes haar eieren in groepjes van 15–25 daar waar de uienplant uit de grond komt of ook wel in het hart van de plant.

Twee generaties

De maden, die na ongeveer één week uit de eieren komen, boren zich in de basis van de plant naar binnen. Afhankelijk van de temperatuur ontwikkelen de maden zich. Bij 15C duurt het 45 dagen, bij 30C duurt de ontwikkeling 17 dagen.

Uienvlieg rug

De eerste vlucht van de uienvlieg duurt van ongeveer begin mei tot de tweede helft van juni. Na drie weken is de made volwassen en gaat over in het popstadium. Uit slechts een deel van deze poppen komen, na drie weken, vliegen die de tweede vlucht vormen. De anderen blijven in de grond om daar te overwinteren.

De tweede generatie duurt van ongeveer begin juli tot en met september. De maden van deze vliegen kunnen ook uien aantasten, maar dit leidt niet meer tot uitval en blijft beperkt tot een aantal aangevreten en daardoor misvormde uien.

De vlieg van de tweede generatie zet bij voorkeur haar eieren af op beschadigde bollen in nog op het veld staande gewassen of achtergebleven uien.

Ecologie

Loopkevers en kortschildkevers eten eieren, larven en de poppen. Een parasitaire vlieg, *Trybliographa rapae*, schijnt het de uienvlieg lastig te kunnen maken.

Melden

Heb je een uienvlieg gezien?

Of een andere vlieg?

Wij vinden het leuk als je het ons laat weten, per mail of app, liefst met een foto!

Zet deze ook op waarneming.nl

Vragen of opmerkingen? Anna Kreffer:
voorzitter@den-haag.knnv.nl

Beeldverslag paddenstoeleninventarisatie van Voorlinden, Wassenaar

Foto's: Eke van Batenburg

Roestkleurige borstelzwam | van boven
Hymenochaete rubiginosa | van onderen

Roze raspzwam
Steccherinum ochraceum

Korsthoutskoolzwam | jong
Kretzschmari deusta | oud

Aardappelgal
Biorhiza pallida

Linde hoorntjesmijt
Eriophyes tiliae

Groene eikenbladroller
Tortrix viridana

Eikenschorsschijfje
Diatrypella quercina

Zwavelzwam
Laetiporus sulphureus ...

... met Boletenzwartlijfje
Diaperis boleti

Verslag KNNV excursie naar de Kennemerduinen

Tekst en foto's: Els Kempen

Op 3 juni 2023 was er een algemene excursie gepland naar de Kennemerduinen. Daar wilde ik graag naar toe.

Deze excursie was georganiseerd door Renée Lankhorst en Marijke Ammerlaan. Met de trein gingen we naar Santpoort-Zuid van waar uit de excursie begon, maar niet voordat we bij de horeca bij het station iets gedronken hadden.

De wandeling zou negen kilometer zijn en eindigen bij station Santpoort-Noord.

De weerverwachting was voortreffelijk. Zon en een windje uit het noordwesten. Heerlijk wandelweer. We waren met acht personen. We begonnen over het terrein van het voormalig provinciaal Psychiatrisch Ziekenhuis Meerenberg bij Santpoort. Het ziekenhuis was in 1849 het eerste grote krankzinnigen-gesticht in Nederland. Het werd gesloten in 2002 en heeft momenteel een woonfunctie. Het gebouw en het omringende duingebied werden ontworpen door Zocher.

Moerascypres of watercypres?

Het was een mooi aangelegd park met verschillende soorten bomen en struiken. Maar wat voor een cypres was het nou? We zochten het verschil op tussen de moerascypres en de watercypres. Dit kan je zien aan de stand van de naalden, tegenoverstaand (watercypres) of losstaand (moerascypres).

Mannetje platbuik, Libellula depressa

In de vijver bloeiden prachtige lelies. Langs een laantje groeiden een aantal prachtige roze bloeiende meidoorns. De daslook was bijna uitgebloeid. De Italiaanse aronskelk was wel in bloei. We zagen ook de gewone vogelmelk, veel gewone ereprijs en mannetjesereprijs. Langs het fietspad richting de duinen ontdekten we de gele morgenster.

Vervolgens liepen we het duingebied in. Eerst rond de prachtige Oosterplas en naar het topje van de Starreberg.

Langs de Oosterplas bloeide o.a. de Kleine Pimpernel, waterlelies en veenwortel. Hier

Oosterplas

Duinroos

vlogen libellen en waterjuffers, o.a. de watersnuffel en viervlek. Ook vonden we daar een blauwvleugelsprinkhaan. Onderweg naar de Starreberg kwamen we volop duinroos tegen. En verder het duingebied inlopend: De gewone vleugeltjesbloem, viltganzerik, voorjaarsganzerik, veldhondstong, walstro-bremlraap, jacobsvlinder, citroenvlinder, platbuiklibel, boompieper, boomleeuwerik, winterkoning, vink en een damhert.

Verse zwammen

Hoewel er weinig paddenstoelen zijn in dit jaargetijde vonden we toch een enorme

Grote bonte specht kijkt uit hol

verse zwavelzwam, een roodgerande houtzwam en een koeienboleet. Via een naaldbos en een glooiende duinvlakte naar landgoed Duin en Kruidberg. Je komt langs het grootste woonhuis van Nederland, nu een vier sterrenhotel.

De topper van de dag

Maar het hoogtepunt kwam aan het eind. In een boom op een paar meter hoogte stak het jong van de grote bonte specht zijn/haar kopje uit het holletje en moeder kwam aanvliegen met lekkere hapjes. Voordat we weer de trein naar Den Haag ingingen namen we bij de manege nog een drankje. Wat een leuke dag!

Rijswijk door de ogen van Tollens

Op 16 juli organiseert Natuurlijk Delfland van 14.00 tot 16.00 uur een wandeling Door de ogen van Hendrik Tollens (1780 - 1856). Verzamelen: Museum Rijswijk, Herenstraat 67, 2282 BR Rijswijk.

Een wandeling zoals de negentiende-eeuwse dichter Hendrik Tollens deze gelopen zou kunnen hebben.

Naast uitleg over de natuur en het landschap wordt ook informatie over Tollens gegeven.

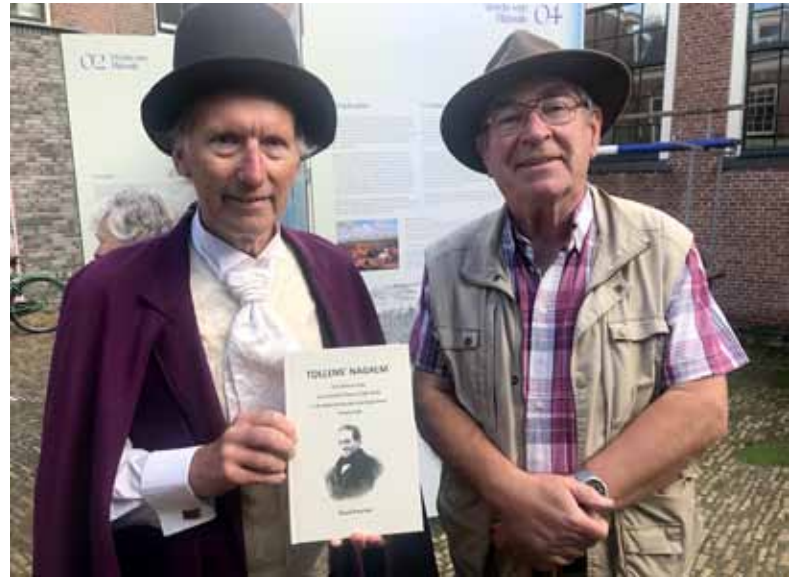
We ervaren de grote veranderingen die er hebben plaatsgevonden en de huidige natuurwaarden.

Tijdens de wandeling worden verleden, heden en toekomst met elkaar verbonden.

Opgeven wordt op prijs gesteld, natuurlijkdelfland@knnv.nl

De deelname is gratis. Na afloop drinken we iets in het museum, dit voor eigen kosten.

De excursie wordt geleid door Ruud Poorter, de grote nationale Tollenskenner en Geert van Poelgeest, voorzitter van Natuurlijk Delfland.

Tollens en Ruud Poorter. Foto Natuurlijk Delfland

De aanleiding van deze wandeling is het verschijnen in 2022 van het boekje "Van het Rijswijks groen van toen, een avondwandeling met Tollens in 1850". Het boekje is een uitgave van de stichting Leeuwendaal Duurzaam en Groen in samenwerking met het Museum Rijswijk.

Kopij voor de nieuwsbrief: vóór 23^e van de maand

Altijd leuk om jouw avonturen met beestjes, planten en zwammen, liefst voorzien foto's, te delen met anderen. Stuur jouw *eigen* foto's met en een kort verhaaltje vóór de 23^e van de maand naar de redactie.

300-400 Tekens is al mooi, meer mag ook. Pluk geen foto's of teksten van het internet: op zowel foto's als tekst zitten auteursrechten, een boze fotograaf of schrijver stuurt de redactie een flinke rekening.

Maak bij iedere foto een bijschrift. Handig om het bijschrift tevens de naam van de

foto te maken. Als de redactie moet puzzelen wat er op de foto staat, leidt dit tot fouten.

Tip: Schrijf in de OTT of OVT, dat leest lekker vlot weg.

Mail kopij naar: redactie@den-haag.knnv.nl

Heb je veel foto's? Neem dan contact op met de redactie voor <https://www.dropbox.com/> of gebruik <https://wettransfer.com/>.

Verslag workshop mieren Zaterdag 10 juni 2023 in het MEC Zuiderpark en Solleveld

Tekst en foto's: Anna Kreffer

Mierenkenner en -liefhebber Rudolf van Hengel heeft de deelnemers aan de workshop een geweldige dag bezorgd. De start in het veldwerkcentrum van het Zuiderpark was wat chaotisch, we maken er te weinig gebruik van, dus elke keer weer opnieuw ontdekken waar alles staat en hoe de apparatuur werkt. Het scherm wilde echt niet, maar werd uiteindelijk niet echt gemist, daar zorgde het enthousiasme van Rudolf wel voor.

Oefenmieren

Iets later dan bedacht begonnen we met het bekijken van diverse "oefen" mieren. Ondanks dat we allemaal eenzelfde mier bekeken, waren de onderscheidende kenmerken niet allemaal even duidelijk te zien. Met de uitleg en een beetje draaien van de mier lukte het toch.

Na de pauze keken we eerst rondom het veldwerkcentrum Zuiderpark. Daarna op de fiets naar Hyacintenbos en Solleveld. Het was erg warm en ook al wat later, het ochtendprogramma was iets uitgelopen. We vonden meerdere bosmiernesten en zwarte mieren, in één nest lagen poppen van de gevleugelde generatie klaar.

In september gaan we zoeken naar gastmieren die in die tijd mogelijk op de bosmiernesten te vinden zijn. Ook gaan we in de herfst gezamenlijk gevonden mieren determineren.

Heb je deze workshop gemist, maar wel interesse in de komende activiteiten? Vraag info of meld je aan: Anna Kreffer voorzitter@den-haag.knnv.nl

Deelnemers workshop mieren aan het werk

Koninginnenpage, *Papilio machaon*.
Foto: Yvonne Vermazen

Koninginnenpage in Den Haag

Tekst: Anna Kreffer

Ons lid Yvonne Vermazen tuiniert op tuinvereniging Zonnegaarde. Zij heeft veel bijgedragen aan de biodiversiteit bevorderende inrichting van het complex. Ook haar eigen tuin is een voorbeeld voor natuurlijke tuinen, met resultaat! In juni komt er een koninklijk compliment daarvoor langs: een koninginnenpage bezoekt de bloeiende spoorbloem.

Bioblitz

In 2019 hebben we als KNNV een bioblitz weekend georganiseerd, de resultaten van deze blitz hebben bijgedragen om een plan om een fietspad dwars door dit complex aan te leggen weer van tafel ging.

Boek van de maand

Botanicum Medicinale

Een modern herbarium van
geneeskrachtige planten

Auteur: Catherine Whitlock

Prijs: € 29,95 ledenprijs: € 26,95

Dit modern herbarium van geneeskrachtige planten behandelt 100 planten op alfabetische volgorde. Iedere plant is voorzien van een botanische illustratie van de bloemen, bladeren en zaden die de basis vormen van het medicijn.

Van goede nachtrust tot kwaadaardige ziekte, de planten in dit boek vertegenwoordigen enkele van onze belangrijkste geneesmiddelen uit de natuur. Van elke plant lees je wat de medicinale eigenschappen zijn, hoe hij geoogst en gebruikt wordt en wat de mogelijke risico's of bijwerkingen zijn. Ontdek welk kruid je een mentale boost geeft, welke groente in de 16^e eeuw in

Frankrijk voor vrouwen werd verboden en welke dodelijke plant maakt het voor een oogarts mogelijk het netvlies te onderzoeken.

De KNNV uitgeverij heeft veel mooie boeken, ook die kun je bij ons bestellen!

<https://knnvuitgeverij.nl/>

Leden van de KNNV krijgen 10% korting. Bestel via de afdeling: makkelijk, geen verzendkosten en je steunt de afdeling! Bestel bij: voorzitter@den-haag.knnv.nl

Agenda

Geen lid? Ga eens mee om kennis te maken.

- ▶ Meerijden in auto? Afrekenen met chauffeur aan eind van excursie à € 0,10/km
- ▶ Deelname altijd op eigen risico.
- ▶ Meenemen van honden of andere huisdieren is niet toegestaan.
- ▶ Info: Els van Maanen-van Wijlen. 070-3867630 of elsvanmaanen@tele2.nl

▶ **Zaterdag 8 juli. Excursie Westerpark Zoetermeer**

We maken twee rondjes door het park van elk ±4 km met tussendoor een koffiepauze bij het restaurant. De eerste wandeling gaat via de natuurtuin en na de pauze 's middags door het bos.

Verzamelen om 10 uur bij Bowling Westerpark, Heuvelweg 4, Zoetermeer.

Organisatie Ineke Zwarekant en Ineke Gilbert 06-44069099

▶ **Donderdag 20 juli. Ochtendexcursie Westduinpark**

Het is hoog zomer! We hopen, naast vogels, vooral ook insecten en bloeiende duinplanten te zien. Duur: Ca 3 uren. Horeca: Bij een strandtent. Meenemen: Bijv. verrekijker, zonnehoed, regenkleding.

Verzamelen: 10.00 uur, bij keerlus eindpunt tramlijn 12, Markenseplein (Duindorp), Scheveningen. Bus 22 stopt hier ook.

Organisatie: M.O.

▶ **Vrijdag 21 juli om 19:30 uur. Bestuursvergadering .**

Digitaal aanmelden en info bij de voorzitter: voorzitter@den-haag.knnv.nl

▶ **Zaterdag 5 Augustus 2023. Dagexcursie Bieslandse bos**

Afstand 8-9 km. We starten bij station Delft en lopen via de binnenstad en Bieslandse bos naar Pijnacker, alwaar terug met de trein naar Den Haag.

Het Bieslandse bos is een afwisselend gebied met verschillende soorten bomen, weiland en water. Ook gaan we over een oud kerkenpad. Verder is het Arboretum een bezoek waard. Kans op de volgende vogels: rietvogels, grote zilverreiger, lepelaar.

Horeca: begin en halverwege.

Verzamelen: 9.05 CS Den Haag bij de boekwinkel. De trein vertrekt 9.18 uur.

Organisatie: Marijke Ammerlaan, tel. 070-3871187 en Mies Eveleens, tel. 015-2571535.

▶ **18-20 augustus 2023. Plantenweekend in Gelderse Poort**

Dit jaar organiseren we, op veler verzoek, het plantenweekend in de regio rondom Nijmegen. Er zijn hier veel mogelijkheden zoals het riviereengebied met de uiterwaarden, de oeverwal en het strand van de Waal, de Millingerwaard, maar ook de stuwwal en gebieden zoals De Bruuk of de Hatertse- en Overasseltse Vennen behoren tot de mogelijkheden. Keuze genoeg!

Je kan je nu inschrijven via het inschrijfformulier op de site.

Zie: <https://denhaag.knnv.nl/nieuws/plantenweekend-18-20-08-2023-nwsnws/>

▶ **Zaterdag 2 september. Dagexcursie Kwade Hoek Goeree**

Jonge kalkrijke duinvalleien, slikken, bijzondere flora.

We wandelen 2 routes door de Kwade Hoek en zien misschien nog heemst en rode ogentroost. Ook het uitstapje naar het strand is de moeite waard want op de zeereep groeien zoutminnende planten. Totaal ± 8 km. Horeca: Begin en eventueel eind in Goedereede. Per auto, dus van tevoren aanmelden.

Verzamelen: Parkeerplaats naast Randstadrail lijn 4 de Uithof, 08.30 uur.

Organisatie: Ineke Zwarekant en Ineke Gilbert, 06-44068099 inekegilbert@ziggo.nl

▶ **Zaterdag 16 september. Gruttowandeling bij Delft.**

Deze mooie wandeling van ongeveer 8 km gaat door de lage Abtswoudse Polder en door het 13 jaar oude Abtswoudse Bos. Horeca aan het begin en halverwege is er een mogelijkheid om naar camping De Grutto te gaan.

Verzamelen: om 10.15 uur bij het eindpunt van tram 1, halte Tanthof in Delft.
Voor wie met de auto komt kan op de Ghandilaan gratis parkeren.
Aanmelden: Jola Gerbrands gerbrands1@ziggo.nl , 070-3201485 of Els Kempen
06-45833327

- ▶ **Zaterdag 30 september. Dagexcursie Landgoed Elswout bij Overveen**
Landgoed Elswout is omstreeks 1650 aangelegd. In de loop van de 19^e eeuw is het ingericht in de Engelse landschapsstijl met weilanden, bos, kronkelende paden, een duinrel, heuvels en vijvers. Elswout is bekend om z'n vele paddenstoelen. Ook vogels zijn hier talrijk. Totale afstand 9-10 km. Vanaf het station is het een stukje lopen naar Elswout v.v. Horeca: aan het begin en eind.
Verzamelen: 9.20 uur CS Den Haag bij de boekwinkel. Trein vertrekt 9.33 uur.
Organisatie: Renée Lankhorst, tel. 06-38508583 en Mies Eveleens, tel. 015-2571535.
- ▶ **Zaterdag 14 oktober. Paddenstoelenexcursie Clingendael-Oosterbeek**
De start is vanaf de hoofdingang van Clingendael, bij de kruising van de Wassenaarseweg en Laan van Clingendael. Tijd: 10-12 uur
Organisatie: Kees Pinstter keespinster@gmail.com

Contactgegevens voor bestuur en werkgroepen KNNV afdeling Den Haag

- ▶ **Voorzitter**
Anna Kreffer: voorzitter@den-haag.knnv.nl
- ▶ **Secretaris**
Ineke Gilbert: secretaris@den-haag.knnv.nl
- ▶ **Penningmeester**
Annelies Willemse: penningmeester@den-haag.knnv.nl
- ▶ **Bomenwerkgroep**
Coördinator Marieke Bos: 070-3549 568 / bomen@den-haag.knnv.nl
- ▶ **Studiegroep Lichenen** (voorheen korstmossen)
Info: Karel Gort: lichenen@den-haag.knnv.nl
- ▶ **Paddenstoelenwerkgroep**
Coördinator Kees Pinstter, tel. 06-337 73176 / paddenstoelen@den-haag.knnv.nl
Er zijn activiteiten; kijk op de pagina van de paddenstoelenwerkgroep!
Kijk ook in: "[Programma PWWP 2023 1^e halfjaar](#)".
- ▶ **Plantenwerkgroep**
Coördinator Myra Meijering: 06-266 92544 / planten@den-haag.knnv.nl
- ▶ **Vogelwerkgroep**
Info: Marijke Ammerlaan: tel. 070-387 1187 / vogels@den-haag.knnv.nl
- ▶ **Nachtvlinderwerkgroep**
De Werkgroep zoekt een nieuwe coördinator. Info: voorzitter@den-haag.knnv.nl
- ▶ **Insectenwerkgroep**
Info: Alexander Deelman, 070-350 24 93 / insecten@den-haag.knnv.nl

Dat is 't !

**Beestje van de maand:
Klein koolwitje**
Pagina 2. Anna Kreffer

**Beeldverslag paddenstoeleninventarisatie
Het Laarzenpad, Leidschendam, Pagina 4.** Eke van Batenburg

Vogelgriep in de Vogelkersstraat
Pagina 5. Anna Kreffer

Twee excursies op de Zandmotor bij Monster, Pagina 6

Boek van de maand, Pagina 7

En Verder:

- ▶ Agenda..8
- ▶ Contact bestuur en werkgroepen..9

Deze Nieuwsbrief verschijnt gewoonlijk maandelijks rond de 1^e van die maand. Leden KNNV afdeling Den Haag ontvangen een e-mail met kleine toelichting als een nieuwe Nieuwsbrief op deze website staat. Als je steeds bij het verschijnen van een Nieuwsbrief zo'n bericht wilt blijven ontvangen hoeft je niets te doen. Wil je de meldingen over de nieuwsbrief van KNNV Afdeling Den Haag niet ontvangen (of juist weer wel)? Vul dan "[Het formulier](#)" op de pagina Nieuwsbrieven in.

*Klein koolwitje,
Pieris rapae*

Beestje van de maand Augustus: Klein koolwitje

*Tekst en foto's:
Anna Kreffer*

De winnaar van de Tuinvlindertelling 2023 is geworden: klein koolwitje, tweede plaats is voor atalanta en op de derde plaats staat citroenvlinder. Het gamma-uiltje werd ook veel gezien, maar dat is een (dag-actieve) nachtvlinder en stond niet op de tellijst.

Eigen ervaring

Elk jaar zie ik kleine koolwitjes vliegen, fladderende zomergroetjes. Voor mij lijken ze veel op het klein geaderd witje, ongeveer even groot, maar als ze even stil zitten, zie ik het wel, de aders op de onderkant van de vleugels zijn verschillend. Bij geaderd witje zijn deze grijsgroen, bij klein koolwitje is de onderkant van de vleugels gelig. Pas geleden zag ik een stelletje in de tuin bezig met de noodzakelijke voorbereidingen voor een nieuwe generatie. Een mooie aanleiding om eens deze, gelukkig nog algemene soort, te beschrijven.

Herkenning

Klein koolwitje, *Pieris rapae*, is een dagvlinder uit de familie Witjes (*Pieridae*), waartoe ook de citroenvlinder behoort. Vlinder: de spanwijdte is 45 – 55 mm. De witte vleugels hebben een zwarte vlek op de bovenkant van de voorvleugelrand. Er zijn twee zwarte vlekken in het midden van de voorvleugel, bij de vrouwen zijn deze groter en zwarter dan bij de mannen. Er zijn verschillende generaties in één jaar en deze verschillen wat van elkaar in vleugeltekening. Vrouwen en mannen zien er voor ons hetzelfde uit, maar de vlinders zelf hebben daar geen moeite mee. Ze maken gebruik van ultraviolet licht, dat voor ons mensen niet zichtbaar is. De mannavleugels absorberen dat licht, hun vleugels kleuren donker, vrouwenvleugels kaatsen het licht juist terug, de vleugels blijven licht.

Groot koolwitje in copula

Rups: grootte tot 25 mm, de kleur van lijf en kop is lichtgroen. Het lichaam is bedekt met fijne korte haartjes, fijn zwart gestippeld en met een gele lengtestreep over de rug. Er loopt ook een lijn van gele vlekjes langs de zwart-gerande spiracula (ademopeningen).

Voorkomen

Klein koolwitjes zijn te vinden in tuinen, parken, houtwallen, bloemrijk grasland en bos- en akkerranden. Ze vliegen van mei tot en met oktober/november in 3 tot 4 generaties per jaar. Kleine koolwitjes komen overal voor waar ook hun waardplanten te vinden zijn, daar leggen ze de eitjes op en rupsen eten ervan. Waardplanten zijn kruisbloemigen (koolsoorten), distels, paardenbloem, lavendel, spoorbloem, vlinderstruik, reseda, meldes en meer. Ze kunnen grote afstanden afleggen en vliegen soms ook in groepen.

Leven

De vlinders drinken veel nectar, in Nederland zijn er 130 soorten planten bekend die bezocht worden, de kruisbloemigen maar ook vlinderstruik, akkerdistel etc. Bij het paren geeft het mannetje, behalve sperma, voedingsstoffen aan het vrouwtje. Deze worden gebruikt voor de ontwikkeling van de eitjes. Als een vrouwtje meerdere partners heeft zet ze iets meer en iets grotere eitjes af, tot zo'n 50 per dag. Een vrouwtje kan ver zwerven om een geschikte waardplant te vinden. Er is een voorkeur voor planten op beschutte maar zonnige plaatsen bij een bosrand of haag.

Ze zet één of hooguit een klein groepje eitjes af per plant op de onder- of bovenkant van het blad of stengel van de plant. De rupsen leven daardoor vaak solitair. De eerste generatie vliegt tot eind juni. De tweede en de derde generatie overlappen elkaar en vliegen van eind juni tot in oktober. Soms is er zelfs nog een vierde generatie van september tot november. De vlinder overwintert als pop, ook regelmatig aan niet natuurlijke materialen zoals muren, hekken, tuinmeubels e.d..

De rupsen zitten vaak precies op een nerf van een blad en zijn daardoor niet zo makkelijk te zien.

Ecologie

De vleugelschubben van witjes bevatten pterine, dat smaakt vies. Witjes worden daarom niet graag gegeten door vogels. Er zijn wel sluipwespen die op de eitjes en rupsen parasiteren.

Klein koolwitje, foeragerend

Melden

Heb je een klein koolwitje gezien? Of een ander witje? Dag- of nachtvlinder? Wij vinden het leuk als je het ons laat weten, per mail of app, liefst met een foto! Zet deze ook op waarneming.nl Vragen of opmerkingen? Anna Kreffer: voorzitter@den-haag.knnv.nl

Beeldverslag paddenstoeleninventarisatie van Het Laarzenpad, Leidschendam

Foto's: Eke van Batenburg

Onbekende bekerzwam
Peziza spec

Plooiplaatzwammetje
Delicatula integrella

Gewoneoesterzwam
Pleurotus ostreatus

Vlakke essenkogelzwam
Hypoxylon petriniae

Grootmazig netwatje
Arcyria incarnata

Witte tandzwam
Schizopora paradoxa

Ruig elfenbankje
Trametes hirsuta

Geelgerand elfenbankje
Antrodiella serpula

Gekroesde fopzwam
Laccaria tortilis

Met vriendelijke groet, Eke

Vogelgriep in de Vogelkersstraat

Tekst en foto: Anna Kreffer

In de avond van 18 juli is er kabaal te horen op ons balkon aan de achterkant van het huis. Is het een van de meeuwenjongen die in deze tijd van de daken storten? Veel meeuwen kiezen de platte daken van de buurt uit voor hun nest, de jongen kunnen nog een tijd lang niet vliegen en komen als ze groter worden op straat terecht. Daar lopen ze dan nog dagen rond, ze piepen aandoenlijk. Helaas komen er zo ook een heel aantal onder een rijdende auto terecht en sterven.

Het is wel een jonge vogel, geen meeuw, maar een slechtvalk. Waarschijnlijk één uit het nest bij de kerk hier vlakbij. De dierenambulance gebeld, die komen ondanks het late uur nog diezelfde avond. Zij zien meteen: de vogel heeft vogelgriep, er zit een waas over het oog.

Ze nemen het dier mee, genezing is niet mogelijk, het moet worden afgemaakt. Heel jammer voor zo'n mooi, jong dier.

Kopij voor de nieuwsbrief: vóór 23^e van de maand

Altijd leuk om jouw avonturen met beestjes, planten en zwammen, liefst voorzien foto's, te delen met anderen. Stuur jouw *eigen* foto's met en een kort verhaaltje vóór de 23^e van de maand naar de redactie.

300-400 Tekens is al mooi, meer mag ook. Pluk geen foto's of teksten van het internet: op zowel foto's als tekst zitten auteursrechten, een boze fotograaf of schrijver stuurt de redactie een flinke rekening.

Maak bij iedere foto een bijschrift. Handig om het bijschrift tevens de naam van de

foto te maken. Als de redactie moet puzzelen wat er op de foto staat, leidt dit tot fouten.

Tip: Schrijf in de OTT of OVT, dat leest lekker vlot weg.

Mail kopij naar: redactie@den-haag.knnv.nl

Heb je veel foto's? Neem dan contact op met de redactie voor <https://www.dropbox.com/> of gebruik <https://wettransfer.com/>.

Twee excursies op de Zandmotor bij Monster

Op zaterdag 26 augustus organiseert Natuurlijk Delfland / Westland twee excursies op de Zandmotor bij Monster. De eerste is van 10.00 tot 11.30 uur; de tweede is van 14.00 tot 15.30 uur.

Onder leiding van ervaren gidsen ontdek je de natuur op het strand bij Monster. Zij vertellen van alles over de Zandmotor en het project Het Groene Strand. De jonge duinen die daar ontstaan met bijbehorende plantengroei zijn uniek. Hier zijn vogels die alleen op het strand kunnen broeden.

De kust bij Monster is dynamisch, de stormen van de afgelopen maand hebben het strand weer flink veranderd. De gidsen vertellen, laten zien en ervaren. Natuurlijk is er ook ruimte voor jouw vragen.

Geef je op via medewerkernatuurlijkdelfland@gmail.com, liefst met de voorkeur voor deelname aan de excursie in de ochtend of in de middag. Na de aanmelding volgen verdere details.

Wijdse natuur onder druk

Het project Het Groene Strand richt zich op het versterken van de natuur en de natuur-

beleving op de Nederlandse stranden. Waar is de natuur zo wijds en nadrukkelijk aanwezig en staat zij tegelijkertijd sterk onder druk?

Zandmotor niet enige project

Op diverse plekken langs de kust zijn soortgelijke projecten gestart. Bij de Zandmotor is Natuurlijk Delfland gevraagd om het project te leiden.

Het initiatief komt van de Provinciale Landschappen, Stichting Duinbehoud, IVN, Vogelbescherming Nederland, Stichting Aneemoon en de Nationale Postcodeloterij.

Natuurlijk Delfland is ook een afdeling van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (KNNV). Zij is tevens een werkgroep van Duinbehoud en van de volgende landelijke soortenorganisaties: de Zoogdiervereniging, Ravon, Floron en de Mycologische Vereniging.

Boek van de maand
**De geheimen van
het weer**

Herken voortekens in wolken,
wind, heuvels, straten, planten,
dieren en dauwdruppels.

Auteur: Tristan Gooley

Prijs: € 24,95 ledenprijs: € 22,50

Door goed naar de natuur te kijken, kun je zelf veel over het weer te weten komen. En zelf voortekens herkennen in wolken, wind, heuvels, straten, planten, dieren en dauwdruppels. Dit is geen gewoon weerboek, de auteur geeft geweldige tips en trucs die je helpen weerpatronen te ontdekken en te doorgronden.

Je leert waar je op moet letten. Buiten zijn krijgt zo een extra dimensie. Je ontdekt bijvoorbeeld hoe fascinerend het microklimaat is. Of je nu in de stad, op het strand of midden in het bos wandelt, Tristan Cooley laat je op een andere, bewustere manier naar je omgeving kijken.

Uitverkoop boeken

Tweedehands boekhandel Kretzschmar aan het Noordeinde in Den Haag stopt en houdt nu uitverkoop. Alle boeken gaan voor half geld over de toonbank, waaronder Nannenga, Myxomyceten (nu € 37,50), een aantal ingebonden jaargangen van de "Levende Natuur" onder redactie van Eli Heimans en Jac. P. Thijsse en veel meer leuks voor boekenwormen.

**Natuurboeken
zijn een fijn
cadeau voor
jezelf of familie
en vrienden.
De KNNV uitge-
verij heeft veel**

**moie boeken, ook die kun je bij ons
bestellen!**

<https://knnvuitgeverij.nl/>

Leden van de KNNV krijgen 10% korting.
Bestel via de afdeling: makkelijk, geen verzendkosten en je steunt de afdeling!

Bestel bij: voorzitter@den-haag.knnv.nl

Agenda

Geen lid? Ga eens mee om kennis te maken.

- ▶ Meerijden in auto? Afrekenen met chauffeur aan eind van excursie à € 0,10/km
- ▶ Deelname altijd op eigen risico.
- ▶ Meenemen van honden of andere huisdieren is niet toegestaan.
- ▶ Info: Els van Maanen-van Wijlen. 070-3867630 of elsvanmaanen@tele2.nl

▶ **18-20 augustus 2023. Plantenweekend in Gelderse Poort**

Dit jaar organiseren we, op veler verzoek, het plantenweekend in de regio rondom Nijmegen. Er zijn hier veel mogelijkheden zoals het riviereengebied met de uiterwaarden, de oeverwal en het strand van de Waal, de Millingerwaard, maar ook de stuwwal en gebieden zoals De Bruuk of de Hatertse- en Overasseltse Vennen behoren tot de mogelijkheden. Keuze genoeg!

▶ **Zaterdag 26 augustus Excursies op de Zandmotor bij Monster**

Zie artikeltje [pagina 6](#)

▶ **Zaterdag 2 september. Dagexcursie Kwade Hoek Goeree**

Jonge kalkrijke duinvalleien, slikken, bijzondere flora.

We wandelen 2 routes door de Kwade Hoek en zien misschien nog heemst en rode ogentroost. Ook het uitstapje naar het strand is de moeite waard want op de zeereep groeien zoutminnende planten. Totaal ± 8 km. Horeca: Begin en eventueel eind in Goedereede. Per auto, dus van tevoren aanmelden.

Verzamelen: Parkeerplaats naast Randstadrail lijn 4 de Uithof, 08.30 uur.

Organisatie: Ineke Zwarekant en Ineke Gilbert, 06-44068099 inekegilbert@ziggo.nl

▶ **Vrijdag 15 en zaterdag 16 september. Nationale nachtvliedernacht(en)**

We staan 15 september bij de Egelopvang in Westduinen

Wie weet een mooie locatie voor een 16 september?

▶ **Zaterdag 16 september. Gruttowandeling bij Delft.**

Deze mooie wandeling van ongeveer 8 km gaat door de lage Abtswoudse Polder en door het 13 jaar oude Abtswoudse Bos. Horeca aan het begin en halverwege is er een mogelijkheid om naar camping De Grutto te gaan.

Verzamelen: om 10.15 uur bij het eindpunt van tram 1, halte Tanthof in Delft.

Voor wie met de auto komt kan op de Ghandilaan gratis parkeren.

Aanmelden: Jola Gerbrands gerbrands1@ziggo.nl, 070-3201485 of Els Kempen 06-45833327

▶ **Zaterdag 30 september. Dagexcursie Landgoed Elswout bij Overveen**

Landgoed Elswout is omstreeks 1650 aangelegd. In de loop van de 19^e eeuw is het ingericht in de Engelse landschapsstijl met weilanden, bos, kronkelende paden, een duinrel, heuvels en vijvers. Elswout is bekend om z'n vele paddenstoelen. Ook vogels zijn hier talrijk. Totale afstand 9-10 km. Vanaf het station is het een stukje lopen naar Elswout v.v. Horeca: aan het begin en eind.

Verzamelen: 9.20 uur CS Den Haag bij de boekwinkel. Trein vertrekt 9.33 uur.

Organisatie: Renée Lankhorst, tel. 06-38508583 en Mies Eveleens, tel. 015-2571535.

▶ **Zaterdag 14 oktober. Paddenstoelenexcursie Clingendael-Oosterbeek**

De start is vanaf de hoofdingang van Clingendael, bij de kruising van de Wassenaarseweg en Laan van Clingendael. Tijd: 10-12 uur

Organisatie: Kees Pinstter keespinster@gmail.com

Contactgegevens voor bestuur en werkgroepen KNNV afdeling Den Haag

- ▶ **Voorzitter**
Anna Kreffer: voorzitter@den-haag.knnv.nl
- ▶ **Secretaris**
Ineke Gilbert: secretaris@den-haag.knnv.nl
- ▶ **Penningmeester**
Annelies Willemse: penningmeester@den-haag.knnv.nl
- ▶ **Bomenwerkgroep**
Coördinator Marieke Bos: 070-3549 568 / bomen@den-haag.knnv.nl
- ▶ **Studiegroep Lichenen** (voorheen korstmossen)
Info: Karel Gort: lichenen@den-haag.knnv.nl
- ▶ **Paddenstoelenwerkgroep**
Coördinator Kees Pincer, tel. 06-337 73176 / paddenstoelen@den-haag.knnv.nl
Er zijn activiteiten; kijk op de pagina van de paddenstoelenwerkgroep!
Kijk ook in: "[Programma PWWP 2023 1^e halfjaar](#)".
- ▶ **Plantenwerkgroep**
Coördinator Myra Meijering: 06-266 92544 / planten@den-haag.knnv.nl
- ▶ **Vogelwerkgroep**
Info: Marijke Ammerlaan: tel. 070-387 1187 / vogels@den-haag.knnv.nl
- ▶ **Nachtvlinderwerkgroep**
De Werkgroep zoekt een nieuwe coördinator. Info: voorzitter@den-haag.knnv.nl
- ▶ **Insectenwerkgroep**
Info: Alexander Deelman, 070-350 24 93 / insecten@den-haag.knnv.nl

Dat is 't !

**Beestje van de maand September:
berk-en-beestjes**

Pagina 2. Anna Kreffer

**Beeldverslag paddenstoeleninventarisatie
Westduinen, Pagina 4.** Eke van Batenburg

Plantenweekend De Gelderse Poort

Pagina 5. Linda Thorarinsdottir en Els Kempen

Boek van de maand, Basisgids Strandvondsten
Pagina 7.

Excursie Crezéepolder en Sophiapolder

Pagina 8. Renée Lankhorst

En Verder:

- ▶ Agenda..10
- ▶ Contact bestuur en werkgroepen..11

Deze Nieuwsbrief verschijnt gewoonlijk maandelijks rond de 1e van die maand. Leden KNNV afdeling Den Haag ontvangen een e-mail met kleine toelichting als een nieuwe Nieuwsbrief op deze website staat. Als je steeds bij het verschijnen van een Nieuwsbrief zo'n bericht wilt blijven ontvangen hoeft je niets te doen. Wil je de meldingen over de nieuwsbrief van KNNV Afdeling Den Haag niet ontvangen (of juist weer wel)? Vul dan "[Het formulier](#)" op de pagina Nieuwsbrieven in.

Berkenbrandvlerkvlinder, *Pheosia gnoma*

Berkenhermelijnvlinder, *Furcula bicuspis*

Berkeneenstaart, *Drepana falcataria*

Beestje van de maand September: berk-en-beestjes

Tekst en foto's:
Anna Kreffer

In augustus is de landelijke insectenwerkgroep (LIW) voor de tweede keer dit jaar neergestreken in Limburg. Op zo'n weekend worden ook altijd lakens en vallen uitgezet om het nachtelijke insectenleven te bestuderen. Omdat er wat mooie soorten behorende bij onze berkenbomen voorbij kwamen, deze maand aandacht voor berkenbeestjes!

De berk

De berk, *Betula spec.*, heeft een prachtige witte schors met donkere vlekken en strepen. Er zijn twee inheemse soorten, de zachte berk, *Betula pubescens*, en de ruwe berk, *Betula pendula*, waarbij de zachte

Berkenpedaalmot, *Argyresthia goedartella*

Berkenoogspanner, *Cyclophora albipunctata*

Berkenbladrolkever, *Deporaus betulae*

Berkenkielwants, *Elasmotethus interstinctus*

Berkenmalsnuit, *Kleidocerys resedae*
Foto: Hans van Helden

berk aan de onderkant van de (oudere) bladeren haartjes te vinden zijn. Andere berkensoorten komen uit andere (wereld)delen. Berken zijn pionierssoorten van bossen op vrij vochtige tot natte, zandige tot lemige, voedselarme en zure bodems. Ze worden tot 100 jaar oud.

Relatie bomen met insecten

Onderzoek laat zien dat er op inheemse bomen veel meer insecten leven dan op bomen van elders. Deze insecten trekken ook sluipwespen, roofwantsen e.d., deze worden meegeteld bij de aantallen. De top drie uit Brits onderzoek zijn wilg, eik en berk (de tamme kastanje als voorbeeld van een uitheemse soort). Onderzoek in Zeeland geeft wat bescheidener aantallen, maar de top drie is hetzelfde, al is de eik daar de nummer één.

	GB	Zeeland
Wilg	450	311
Eik	423	335
Berk	334	242
Tamme Kastanje	11	8

Insecten zijn van de boomsoort afhankelijk omdat hun larven, rupsen of nimfen van het blad, zaad of andere delen van de boom leven. Sommige soorten kunnen ook naar andere (loof)bomen uitwijken, maar één op één relaties komen ook vaak voor. Met de keuze voor inheemse bomen in eigen tuin, kun je een verschil maken!

Hierbij een aantal van aan berk gebonden soorten insecten, om van de schoonheid te genieten, zonder nu op alle kenmerken, leefwijze of voorkomen in te gaan.

PS: Er ook heel wat paddenstoelsoorten die een relatie met berk hebben!

Melden

Heb je een berken-beestje gezien? Of een soort met "berk" in de naam? Wij vinden het leuk als je het ons laat weten, per mail of app, liefst met een foto! Zet deze ook op waarneming.nl Vragen of opmerkingen?

Anna Kreffer: voorzitter@den-haag.knnv.nl

Beeldverslag paddenstoeleninventarisatie van de Westduinen

Foto's: Eke van Batenburg

Phyllosticta cruenta

Huismoeder
Noctua pronuba

Kussenvormige houtzwam
Hapalopilus rutilans

Peperbus
Myriostoma colliforme

Rups Sint Jacobsvlinder
Tyria jacobaeae

Bleke borstelkurkzwam
Coriolopsis trogii

Aangebrande spanner
Ligdiaadustata

De Molenkolk. Foto: René Lankhorst

Plantenweekend De Gelderse Poort

Tekst: Linda Thorarinsdottir en Els kempen

Op 18 augustus vertrokken we met 3 auto's naar de Ooijpolder voor een hopelijk interessant, maar in ieder geval een warm plantenweekend, én gelukkig bleef het droog, dat was wel heel belangrijk.

De organisatie lag in handen van Myra Meijering en Jan Cevat. De totale groep bestond uit 11 personen, evenwichtig wel/niet lid van de Plantenwerkgroep. Aan ons, niet-leden Linda en Els, werd gevraagd een stukje te schrijven over onze ervaringen van dit weekend.

Polei in een wiel

Els, Jan en Ingrid troffen de andere deelnemers in Millingen a/d Rijn en we dronken daar samen koffie of thee.

Onze eerste excursie was een bezoek aan een zogeheten wiel, de Molenkolk, achter de dijk in Millingen. Volgens Jan zou hier polei kunnen groeien, een vrij zeldzame plant die alleen hier te vinden zou zijn. We vonden er vele naast nog veel meer interessante plantjes, zoals het klein vlooienkruid, grote waterweegbree, fraai duizendguldenkruid, zwanenbloem en de Engelse alant. De dag kon al niet meer stuk. Alles werd trouw en secuur gedocumenteerd door Gerrit.

Van theetuin naar moeras

's Middags bezochten we de Millingerwaard. Daar parkeerden we op de parkeerplaats van de bekende Millinger theetuin en maakten een mooie rondwandeling van zo'n

zes km, waarvan het eerste stuk door drassig moerasgebied liep en een stuk langs de Waal. Een prachtig natuurgebied wat ons zicht bood op diverse plassen en strakblauwe luchten. Het pad waar we liepen was aan beide zijden geel van de guldenroede.

Luxe lunchplek. Foto: deelnemer

Uitzicht vanuit de vogelkijkhut. Foto: Els Kempen

Prachtig. In een mooie vogelkijkhut aten we lekker beschut tegen de zon onze meegebrachte lunch. Een mooier uitzicht voor een lunchplek kon je niet wensen. Veel bloeiend pijlkruid in het water, naast watermunt, watergentiaan, krabbenscheer en wilde bertram.

Langs de Waal

We leerden het verschil te onderscheiden tussen kruidstiel en kale jonkers, en zagen velden paars van de grote kattenstaart. Prachtig! Ook zagen we vlinders, vooral witjes, én een wouw (de plant).

Ook langs de Waal kwamen we leuke dingen tegen zoals heel veel doornappels en verschillende bijzondere paddenstoelen.

We overnachtten in een hotel in Ooij waar we ook het gezamenlijke diner gebruikten. Voorafgaand hieraan spraken we op het terras van het hotel, waar we een drankje dronken met een stel wat ons vol trots vertelde dat ze een steenuiltje hadden gered en toonde ons de foto op hun mobiel van het dier met grote bange ogen.

De Ooijse Bandijk

De volgende ochtend 19 augustus vertrokken we met de auto's richting Nijmegen. Vlak voor Nijmegen op de Ooijse Bandijk maakten we een stop bij een water met diverse watervogels waaronder lepelaars. Vervolgens reden we naar de Groenlanden voor een wandeling. Daar was nog een toren van een voormalige steenbakkerij waar nu een slechtvalk zat te rusten. We zagen rode ogentroost, vijfdelig kaasjeskruid, grote stekelnoot, gewone agrimonie, veel zomerfijnstraal met mooie witte bloemetjes, smalle waterweegbree en nog zo veel meer plantjes dat we ze niet meer allemaal konden onthouden.

Bisonbaai

Na een koffiestop in het beroemde Oortjeshekken vervolgden wij onze tocht met een rondje rond de Bisonbaai. Ook daar weer een aantal leuke waarnemingen: zwarte

Langs de Waal. Foto: René Lankhorst

nachtschade, beemdkroon, zwarte mosterd, welriekende ganzenvoet, groot warkruid, die hele stukken met brandnetel hadden omgelegd, kruisdistel, peperkers, zandweegbree, en op het zand langs de Waal twee bijzondere paddenstoelen waaronder de Tijger-taaiplaat.

Vol van onze indrukken dineerden we erg gezellig in Oortjeshekken. Die avond maakten een aantal van ons ook nog een wandeling in de mooie landelijke omgeving.

Wespenorchis en puttertjes

De laatste dag vertrokken we naar een ander gebied. In de buurt van Groesbeek ligt het natuurterrein De Bruuk. Daar kwam de blauwe knoop veel voor. In het voorjaar staan hier veel planten van het blauwgrasland, zoals rietorchis, kleine valeriaan en Spaanse ruiter, nu vonden we alleen de brede wespenorchis nog in bloei. We spotten een zwerm puttertjes!

Na de lunch hebben we nog een heerlijke wandeling door de bossen op de St Jansberg gemaakt. Het was een mooi gebied met een beekje waar we veel varens tegenkwamen: de koningsvaren, wijfjes- en mannetjesvaren, dubbelloofvaren en brede stekelvaren. En de reuzepaardenstaart.

Ook hier weer een aantal paddenstoelen, o.a. een prachtige dikrandtonderzwam. We maakten weinig kilometers, maar hebben des te meer gezien en sloten af met een drankje.

Een aantal van ons haalde de auto's op vanaf het startpunt van de wandeling van waar af we gezamenlijk vertrokken richting het Westen.

Zeer voldaan keerden we huiswaarts. Het was een prachtig en gezellig weekend, zeker voor herhaling vatbaar.

Wellicht is er een zaadje geplant.

Boek van de maand
**Basisgids
Strandvondsten**
250 soorten
gedetailleerde foto's
Nederlandse kust.

**Auteur(s): Rykel de Bruyne,
Adriaan Gmelig Meyling**
Prijs: € 26,50 ledenprijs: € 23,85

Er spoelt van alles aan op onze kust en veel daarvan is terug te vinden in deze mooie gids. Wieren, schelpen, anemonen, zakpijpen en meer: duidelijke kleurenfoto's van 250 soorten met beschrijving. Heel overzichtelijk met gelijkende soorten op één bladzijde. Strandvondsten als titel zou zeker op zijn plaats zijn. Behalve strand komen ook pieren, havenhoofden, schorren en slikken en strekdammen aan de orde. Alle ook onderdeel van onze kust.

Een gids voor beginners en gevorderden, met tips voor vinden en herkennen.

Natuurboeken zijn een fijn cadeau voor jezelf of familie en vrienden. De KNNV uitgeverij heeft

veel mooie boeken, ook die kun je bij ons bestellen!

<https://knnvuitgeverij.nl/>

Leden van de KNNV krijgen 10% korting. Bestel via de afdeling: makkelijk, geen verzendkosten en je steunt de afdeling!

Bestel bij: voorzitter@den-haag.knnv.nl

Crezée polder

Excursie Crezée polder en Sophiapolder 22 juli

Tekst en foto's: Renée Lankhorst

Zaterdag 22 juli 2023 vertrekken we om 8.30 uur vanaf de Appelgaarde met zeven leden van de vogelwerkgroep voor een excursie naar twee gebieden: de Crezée polder en de Sophiapolder. Het zijn zoetwatergetijdengebieden, die vrij dicht bij elkaar liggen in de buurt van Ridderkerk en Hendrik-Ido-Ambacht. De voormalige polders worden nu beheerd door het Zuid Hollands Landschap.

Terug naar de natuur

De Crezée polder was vroeger akkerland. Na het doorsteken van de zomerdijk langs de Noord in 2016 mocht de natuur het gebied overnemen. Het is hier een zeer vogelrijk gebied.

Twee kluten, *Recurvirostra avosetta*

We maken een rondwandeling van zo'n zeven kilometer en zien o.a. veel kempmannen. We zien ook grutto's, oeverloper, tureluur, bergeend, fuut, witte kwikstaart, putter, kievit. Er zijn veel grauwe ganzen, Canadese ganzen en brand ganzen. Er is ook een nijlgans met pullen.

De grote kattenstaarten staan volop in bloei en kleuren de oevers paars.

Sinds kort is er dichtbij, op de dijk, ongeveer halverwege de wandeling een uitspanning gekomen en daar maken we gebruik van. We vervolgen na deze pauze onze tocht, klimmen een aantal hekken over en komen weer bij onze parkeerplaats aan de Gorzenweg.

De Noord, vogels, eb en vloed

Het is inmiddels middag en we gaan nu naar de Sophiapolder. De Sophiapolder is een eiland midden in de Noord. De Noord is een getijdenrivier, zij kent hoog- en laagwater. In 2011 werd hier de dijk doorgestoken en veranderde het voormalige landbouwgebied in een natuurgebied, dat onder invloed staat van eb en vloed. De slikplaten trekken veel vogels aan.

Het eiland is te bereiken met een veerpont. Vrijwillige schippers van het Zuid Hollands Landschap varen ons over. Inmiddels varen ze met een behoorlijk grote boot.

Op het eiland lopen sommigen van ons het lange vlonderpad naar het kijkscherm, anderen lopen over de bloemrijke dijk. Er

Het pontje van en naar de Sophiapolder

staat hier o.a. veel hertsment. Het is nu laagwater en er zijn veel vogels te zien: lepelaars, kemphanen, kluten en veel meeuwen.

We zien elkaar weer in het kleine bezoekerscentrum, dat hier sinds 2019 staat. We worden gastvrij ontvangen met koffie en thee.

Toch nog een ijsvogel

Rond 16 uur is het tijd voor de vaartocht terug. Onderweg op de boot gaat het

opeens toch even regenen, terwijl het, ondanks de verwachtingen, de hele dag droog bleef. En ja hoor, vlak voordat we weer terug zijn bij de steiger waar we zijn vertrokken en zeker ook dankzij de moeite die de schippers doen, zien we op de valreep heel mooi de ijsvogel.

We kijken terug op een mooie dag. Deze gebieden zijn zeer de moeite waard, het van plan is nog eens terug te gaan. Ook in een ander jaargetijde valt er veel te zien.

Agenda

Geen lid? Ga eens mee om kennis te maken.

- ▶ Meerijden in auto? Afrekenen met chauffeur aan eind van excursie à € 0,10/km
- ▶ Deelname altijd op eigen risico.
- ▶ Meenemen van honden of andere huisdieren is niet toegestaan.
- ▶ Info: Ineke Gilbert, 06-44069099, inekegilbert@ziggo.nl

▶ **Vrijdag 8 september 2023 19:30. Digitale bestuursvergadering**

Wie wil aanschuiven is welkom.

Wel even aanmelden bij Anna Kreffer: voorzitter@den-haag.knnv.nl

▶ **Vrijdag 15 en zaterdag 16 september. Nationale nachtvlindernacht(en)**

We staan 15 september bij de Egelopvang in Westduinen.

Wie weet een mooie locatie voor een 16 september?

▶ **15 september. Start WCD (World Cleanup Day) Nederland op de zandmotor!**

▶ **16 september: Wereld Opruim Dag of World Cleanup Day (WCD)**

Wereldwijde aandacht voor het zwerfafvalprobleem!

Meedoen of zelf een actie opzetten? Helpende handen zijn altijd welkom.

▶ **Zaterdag 16 september. Gruttowandeling bij Delft.**

Deze mooie wandeling van ongeveer 8 km gaat door de lage Abtswoudse Polder en door het 13 jaar oude Abtswoudse Bos. Horeca aan het begin en halverwege is er een mogelijkheid om naar camping De Grutto te gaan.

Verzamelen: om 10.15 uur bij het eindpunt van tram 1, halte Tanthof in Delft.

Voor wie met de auto komt kan op de Ghandilaan gratis parkeren.

Aanmelden: Jola Gerbrands gerbrands1@ziggo.nl , 070-3201485 of Els Kempen 06-45833327

▶ **22 september – 4 oktober Bodemdierendagen**

Houd de website in de gaten voor activiteiten in deze week:

<https://www.bodemierendagen.nl/>

▶ **Zaterdag 30 september. Dagexcursie Landgoed Elswout bij Overveen**

Landgoed Elswout is omstreeks 1650 aangelegd. In de loop van de 19^e eeuw is het ingericht in de Engelse landschapsstijl met weilanden, bos, kronkelende paden, een duinrel, heuvels en vijvers. Elswout is bekend om z'n vele paddenstoelen. Ook vogels zijn hier talrijk. Totale afstand 9-10 km. Vanaf het station is het een stukje lopen naar Elswout v.v. Horeca: aan het begin en eind.

Verzamelen: 9.20 uur CS Den Haag bij de boekwinkel. Trein vertrekt 9.33 uur.

Organisatie: Renée Lankhorst, tel. 06-38508583 en Mies Eveleens, tel. 015-2571535.

▶ **Zaterdag 14 oktober. Paddenstoelenexcursie Clingendael-Oosterbeek**

De start is vanaf de hoofdingang van Clingendael, bij de kruising van de Wassenaarseweg en Laan van Clingendael. Tijd: 10-12 uur

Organisatie: Kees Pinstter keespinster@gmail.com

Kopij voor de nieuwsbrief: vóór 23^e van de maand

Altijd leuk om jouw avonturen met beestjes, planten en zwammen, liefst voorzien foto's, te delen met anderen. Stuur jouw *eigen* foto's met en een kort verhaaltje vóór de 23^e van de maand naar de redactie. 300-400 Tekens is al mooi, meer mag ook. Pluk geen foto's of teksten van het internet: op zowel foto's als tekst zitten auteursrechten, een boze fotograaf of schrijver stuurt de redactie een flinke rekening. Maak bij iedere foto een bijschrift, en vermeld de maker. Handig om het bijschrift

tevens de naam van de foto te maken. Als de redactie moet puzzelen wat er op de foto staat, leidt dit tot fouten.

Tip: Schrijf in de OTT of OVT, dat leest lekker vlot weg.

Mail kopij naar: redactie@den-haag.knnv.nl

Heb je veel foto's? Neem dan contact op met de redactie voor <https://www.dropbox.com/> of gebruik <https://wetransfer.com/>.

Contactgegevens voor bestuur en werkgroepen KNNV afdeling Den Haag

► Voorzitter

Anna Kreffer: voorzitter@den-haag.knnv.nl

► Secretaris

Ineke Gilbert: secretaris@den-haag.knnv.nl

► Penningmeester

Annelies Willemse: penningmeester@den-haag.knnv.nl

► Bomenwerkgroep

Coördinator Marieke Bos: 070-3549 568 / bomen@den-haag.knnv.nl

► Studiegroep Lichenen (voorheen korstmossen)

Info: Karel Gort: lichenen@den-haag.knnv.nl

► Paddenstoelenwerkgroep

Coördinator Kees Pinster, tel. 06-337 73176 / paddenstoelen@den-haag.knnv.nl

Er zijn activiteiten; kijk op de pagina van de paddenstoelenwerkgroep!

Kijk ook in: "[Programma PWWP 2023 1^e halfjaar](#)".

► Plantenwerkgroep

Coördinator Myra Meijering: 06-266 92544 / planten@den-haag.knnv.nl

► Vogelwerkgroep

Info: Marijke Ammerlaan: tel. 070-387 1187 / vogels@den-haag.knnv.nl

► Nachtvlinderwerkgroep

De Werkgroep zoekt een nieuwe coördinator. Info: voorzitter@den-haag.knnv.nl

► Insectenwerkgroep

Info: Alexander Deelman, 070-350 24 93 / insecten@den-haag.knnv.nl

Dat is 't !

**Terugblik Nationale Nachtvliedernacht
15/16 september**
Pagina 2. Anna Kreffer

Bodemdierendagen nog tot 8 oktober!
Pagina 3. Anna Kreffer

**Beeldverslag paddenstoeleninventarisatie
Solleveld, Pagina 4. Eke van Batenburg**

Excursie vogelwerkgroep naar Goeree-Overflakkee
Pagina 5. Mettje Oosterhuis en Lis Stolp

Project Oud Eik en Duinen
Pagina 7. Niek Joanknecht

En Verder:

- ▶ Boek van de maand: Vogels in vlucht..8
- ▶ Plan Pasgeld opeens 1000 woningen..8
- ▶ Agenda..8
- ▶ Contact bestuur en werkgroepen..10

Deze Nieuwsbrief verschijnt gewoonlijk maandelijks rond de 1^e van die maand. Leden KNNV afdeling Den Haag ontvangen een e-mail met kleine toelichting als een nieuwe Nieuwsbrief op deze website staat. Als je steeds bij het verschijnen van een Nieuwsbrief zo'n bericht wilt blijven ontvangen hoeft je niets te doen. Wil je de meldingen over de nieuwsbrief van KNNV Afdeling Den Haag niet ontvangen (of juist weer wel)? Vul dan "[Het formulier](#)" op de pagina Nieuwsbrieven in.

Terugblik Nationale Nachtvliedernacht 15/16 september

Tekst en foto's: Anna Kreffer

Op de eerste nacht van de nationale nachtvliedernachten staan we weer eens bij de Egelopvang in Westduinen. We vliederen met laken en lamp en twee "vallen" met led-licht.

Op een aantal bomen is smeer aangebracht, een zoetig stroopmengsel waar o.a. vlieders op afkomen (niet alle vlieders komen op de lampen af). De sessie is ook aangekondigd op de site van de vliederstichting, we hebben dan ook een aantal gasten. De aanwezigen hebben kunnen genieten van vele soorten nachtvlieders.

De meeste indruk maken de TWEE blauw weeskinderen, *Catocala fraxini*, grote vli-

ders, zo'n 5 cm, die vooral ook op de kijkers zelf gingen zitten.

Een verrassing is de zeldzame cipresdwergspanner, *Eupithecia phoeniceata*, een klein soort, 10 mm, deze wordt maar af en toe waargenomen langs de kust.

De kadeni-stofuil, *Caradrina kadenii*, laat zich ook bewonderen, dit is een trekvlinder en wordt in Den Haag de laatste tijd veel gemeld.

Rood weeskind, *Catocala nupta*, op smeer

Kadeni-stofuil, *Caradrina kadenii*

Blauw weeskind, *Catocala fraxini*

Cipresdwergspanner, *Eupithecia phoeniceata*

Bodemdierendagen nog tot 8 oktober!

Tekst en foto's: Anna Kreffer

Vanwege de bodemdierendagen zijn vier leden van de werkgroep Insecten in het Hyacintenbos gaan zoeken naar bodemdiertjes. Bij een eerste, wat vermolmde, afgevalen tak was er al veel te vinden. Drie soorten pissebedden, kevers, helaas te snelle, dus ontsnapte duizendpoten, springstaarten. We waren er een hele tijd zoet mee. Piepkleine witte "wormpjes" blijken jonge roodstip (*Blaniulus guttulatus*), een soort die hoort bij de miljoenpoten. Hyacintenbos is bekend om zijn bosmiesten. Tien jaar eerder was er een bosmie-

rennest hoog in een staande, dode boom gezien, een beetje vreemde plek. Ook deze keer is er zo'n nest gevonden, wel waarschijnlijk in een andere boom. Zelfs de zon brak even door zodat we ook o.a. nog een aantal soorten zweefvliegen konden vinden, die op bloemen afkwamen.

Bodembeestjes melden

Zoek en meld alle bodemdieren: regenwormen, slakken, pissebedden, kevers, springstaarten en nog vele andere :

<https://bodemdierendagen.nl/nl>

Slakkenaaskever, *Phosphuga atrata*, van boven en van onderen

Roodstip, *Blaniulus guttulatus*

Mospissebed, *Philoscia muscorum*

Kelderpissebed, *Oniscus asellus*

Beeldverslag paddenstoeleninventarisatie van de Solleveld

Foto's: Eke van Batenburg

Kleine aardappelbovist
Scleroderma areolatum

Ruitjesbovist
Calvatia utriformis

Loodgrijze bovist
Bovista plumbea

Grasmosklokje
Galerina graminea

Kaalkopje
Deconia spec

Gewoon matkopje
Simocybe haustellari

Grasleemhoed
Agrocybe pediades

Gele aardappelbovist
Scleroderma citrinum

Parelstuifzwam
Lycoperdon perlatum

Kleine bovist
Bovista pusilla

Vriendelijke groet....Eke

Excursie vogelwerkgroep naar Goeree-Overflakkee

Tekst: Mettje Oosterhuis. Foto's: Lis Stolp

26 augustus 2023, onder dreigende regenwolken afgewisseld met zon en veel wind vertrekt de Vogelwerkgroep voor een dagje naar Goeree-Overflakkee.

Ondanks de wat stillere tijd van het jaar zien en horen we een aardige verscheidenheid aan vogels. Helaas zijn de vogels vaak te ver weg om te fotograferen, dus weinig vogel-foto's bij dit verslag.

Stellendam-Buitenhaven, de asfaltdijk, uitkijkend op Haringvliet

Hier zien we grote zilverreiger, aalschover en een fuut. Onder aan de dijk in het groen zitten een ekster, zwarte kraai, heggemus, spreeuw, tjiftjaf en een zomertortel die zich alleen liet horen. De zomertortel schijnt hier ook te broeden.

Zwarte toorts bewonderd. Foto Marijke Ammerlaan

We lopen even het groengebiedje van De Kwade Hoek-Oost in, waar de grote hoeveelheid heemst, deels nog bloeiend, onze aandacht trekt.

Scheelhoekbos aan de Zuidkant van de Binnenhaven van Stellendam

We wandelen door het bos met naar het Zuiden uitzicht over uitgestrekte rietvelden. We zien en horen: tjiftjaf, zwartkop, pimpelmees en op het water zien we bergeend, zilvermeeuw, knobbelzwaan, fuut, blauwe reiger, wilde eend, meerkoet, aalscholver, zwaluw spec., grote zilverreiger.

Naast vogels treffen we hier al lopend een mooi exemplaar aan van de zwarte toorts, en ook zien we een hooibeestje, een bruin blauwtje en een groene knolamaniet zonder ring. De ring is waarschijnlijk opgegeten.

We drinken koffie in het centrum van Melissant, vanaf het terrasje zien en horen we huismus en tortelduif.

Slikken van Flakkee, De Halsdijk ten Westen van Melissant

We zien richting Grevelingenmeer een oud, vervallen nest van een zeearend, de zeearend zelf laat zich helaas niet zien. Een grote langgerekte spreeuwenzwerm trekt laag over, we zien boerenzwaluw, groenling en een buizerd. Even verderop parkeren we en zien we van over het hek, op het water, bergeend en wulp.

Een vlucht
aalscholvers,
*Phalacroco-
rax carbo*

Zwarte
toorts,
*Verbascum
nigrum*

Tijdens een korte wandeling door de Slikken zien we, door een scherm kijkend, dodaars, groenpootruiter, scholekster. Verder lopend zien we, door de telescoop, in de Slikken een roofvogel zitten met prooi, mogelijk een vrouwtje blauwe kiekendief ?

Vogelkijkhut De Slechtvalk ten Noorden van Dirksland

We kijken hier richting Haringvliet. We zien een vrouwtje bruine kiekendief zittend in bruine vegetatie, een bosruiter (gehoord), zilverreiger, broedende fuut, en nu toch ook, eindelijk, een vliegende zeearend!

Op weg naar de hut treffen we in het gras naast de weg een stinkende kortschildkever. Een indrukwekkend beestje van ca 2,5 cm.

Rond 17.00 uur gaan we nóg een keer naar de asfaltdijk bij Stellendam-Buitenhaven, het tij is nu beter om waadvogels waar te nemen. Op weg daarnaartoe, net vóór sluitingstijd, eerst nog langs de Visafslag voor een broodje paling en een broodje zalm. Een witte kwikstaart loopt hier op de parkeerplaats.

Vanaf de asfaltdijk, anders dan vanmorgen, zien we nu kokmeeuw, kleine mantelmeeuw,

grouwe gans, wulp, scholekster, oeverloper, lepelaar, visdief en bontbekplevier. Onder aan de dijk in het groen loopt een konijn.

Genietend van de late zon ronden we, zittend op de asfaltdijk, ons dagje Goeree-Overflakkee af. Voldaan vertrekken we richting Den Haag.

Havik, *Accipiter gentilis* (?) aan de lunch

Heemst, *Althaea officinalis*, met vrouwtje sluipwesp

Project Oud Eik en Duinen

Tekst: Niek Joanknecht. Foto's: Niek Joanknecht en Renée Lankhorst

Op initiatief van Karel Gort besloot het afdelingsbestuur begin dit jaar om met de werkgroepen weer eens een interessant gebied gezamenlijk te inventariseren: de begraafplaats Oud Eik en Duinen.

Jalouse minnaar

Op 25 april konden zo'n 20 KNNV-ers kennis maken met het gebied tijdens een excursie onder leiding van Rob Meyer en Monique van den Broek. Ze vertelden ons niet alleen over de interessante geschiedenis van de begraafplaats, maar ook over enkele bijzondere mensen die er begraven zijn. Zoals de vrouw van een indertijd beroemde cabaretier die samen met haar man door een jalouse ex-minnaar werd vermoord. Natuurlijk was er ook aandacht voor de flora en fauna, zoals een vossenhol, een fameuze Geelhout boom bij de ingang die helaas twee jaar geleden is omgewaaid en een Slechtvalk die een Houtduif te pakken nam. Zoals dat op een begraafplaats hoort, klinkt er ook regelmatig de naargeestige roep van een Bosuil. In de maanden daarna hebben de werkgroepen planten, insecten, vogels en bomen de

Kennismaking met Oud Eik en Duinen olv Rob en Monique

begraafplaats bezocht, bovendien hebben enkele leden dit individueel gedaan, met als resultaat een groot aantal soorten die op <https://waarneming.nl/gebied/view/9759> zijn terug te vinden. In het voorjaar groeiden op sommige plekken enorm veel Kandeljaartjes en de Japanse Kersen in een van de vele lanen stonden prachtig in bloei. Karel noteerde alvast wat bomen met interessante lichenen voor een inventarisatie met zijn werkgroep in het najaar.

Droogte

De warmte van deze zomer heeft de planten geen goed gedaan, de delen met grasland waren in juni geel en volledig verdord. Toch nog een opvallende plant, een Stinkende gouwe met gevulde bloemen. Door de droogte moest de paddenstoeleninventarisatie die in september was gepland worden uitgesteld. Gelukkig hebben we nog genoeg gelegenheid voor inventarisaties in de komende maanden.

De eerstvolgende excursiedatum (onder voorbehoud) van werkgroep Bomen is donderdag 5 oktober om 14.15, de werkgroep Paddenstoelen is vrijdag 13 oktober, en de werkgroep Lichenen zal in november inventariseren en er staat ook nog een gallen inventarisatie op de rol. **Tip:** in het op de hoek gelegen tentje prima koffie voor een vooroorlogse prijs.

Stinkende gouwe met gevulde bloem

Inventarisatie planten in april, toen was het nog groen

Boek van de maand
**Handboek
vogels in vlucht**
Herken vliegbeelden van
zangvogels

Auteur: Tomasz Cofta

Nu met korting!
**Was € 39,95 tot eind
november Prijs € 29,95,
Ledenprijs € 26,95**

De eerste gids voor herkenning van vogels in de vlucht. Grensverleggend, met meer dan 1.850 kleurenafbeldingen. Nauwkeurige illustraties en foto's die het vliegbeeld laten zien. Soortbeschrijvingen kort, essentiële info over vliegwijze en structuur, vluchtroepen

in sonogrammen, met link. Veel illustraties, 205 soorten en 32 gerelateerde soorten.

Natuurboeken zijn een fijn cadeau voor jezelf of familie en vrienden.

De KNNV uitgeverij heeft veel mooie boeken, ook die kun je bij ons bestellen!

<https://knnvuitgeverij.nl/>

Leden van de KNNV krijgen 10% korting. Bestel

via de afdeling: makkelijk, geen verzendkosten en je steunt de afdeling!

Bestel bij: voorzitter@den-haag.knnv.nl

Overgenomen uit nieuwsbrief Natuurlijk Delfland

Plan Pasgeld opeens 1000 woningen

Terugblik 21 september 2023
Gemeenteraad Rijswijk over bestemmingsplan Pasgeld West - Huub van 't Hart Namens Natuur- en Milieufederatie Zuid-Holland, KNNV afdeling Den Haag en Natuurlijk Delfland en de Bewonersorganisatie Pasgeld Natuurlijk sprak bewoner Elly Koole in. Kern van haar betoog was dat het bestemmingsplan door de plotselinge ver-

dubbeling (!) van het aantal woningen naar 1000 allerlei nadelen voor mens en natuur met zich brengt. Het voorstel van bovengenoemde organisaties is om vast te houden aan het oorspronkelijke bestemmingsplan met 500 woningen. De gemeenteraad probeerde met allerlei moties het onzalige verdubbelingsplan aan te passen, maar ging toch akkoord.

Agenda

Geen lid? Ga eens mee om kennis te maken.

- ▶ Meerijden in auto? Afrekenen met chauffeur aan eind van excursie à € 0,10/km
- ▶ Deelname altijd op eigen risico.
- ▶ Meenemen van honden of andere huisdieren is niet toegestaan.
- ▶ Info: Ineke Gilbert, 06-44069099, inekegilbert@ziggo.nl

▶ **Vrijdag 13 oktober 2023 19:30 uur. Digitale bijeenkomst bestuur**

Iedereen is welkom om eens te horen wat we bespreken.

Info en aanmelden: Anna.Kreffer.voorzitter@den-haag.knnv.nl

▶ **Zaterdag 14 oktober. Paddenstoelenexcursie Clingendael-Oosterbeek**

De start is vanaf de hoofdingang van Clingendael, bij de kruising van de Wassenaarseweg en Laan van Clingendael. Tijd: 10-12 uur

Organisatie: Kees Pinstter keespinstter@gmail.com

- ▶ **Dinsdag 17 oktober 2023 19:30 uur. Online presentatie strandmonitoring.**
Ben je vaak op het strand, wil je meer weten over de dieren en planten die daar leven en aanspoelen en ook bijdragen aan bescherming? Stichting ANEMOON organiseert een online presentatie over strandmonitoring. Het natuurlijke aanspoelsel is de basis voor natuur op het strand. Het levert voedingsstoffen aan dieren en planten. Het aanspoelsel is een afspiegeling van wat er in de kustzone leeft.
Ook jouw waarnemingen zijn van belang. In deze presentatie leggen we je uit hoe jij kunt helpen. Meedoen? Info en aanmelden: [Anna Kreffer voorzitter@den-haag.knnv.nl](mailto:Anna.Kreffer.voorzitter@den-haag.knnv.nl)
- ▶ **Woensdag 18 oktober. Ochtendexcursie Westduinpark**
In deze mooie nazomer is er nog genoeg te zien aan groen, bessen, zaden en mogelijk ook paddenstoelen. Daarnaast is de vogeltrek, en met name de spreeuwen- en vinkentrek, in volle gang. Mogelijk brengen we een bezoekje aan telpost de Vulkaan. Duur ca 3 uren.
Verzamelen: 10.00 uur, bij keerlus eindpunt tramlijn 12, Markenseplein (Duindorp), Scheveningen. Bus 22 stopt hier ook.
Meenemen: bv. Verrekijker, zonnehoed, regenkleding, brood en drinken. Denk aan geschikt schoeisel: er zijn hier veel zandpaden. Horeca bij strandtent. Organisatie: M.O.
- ▶ **Zaterdag 28 oktober. Dagexcursie Madestein – Ockenburgh**
De route loopt door en langs de heemtuin in Madestein, langs weiden en waterpartijen. Daarna richting Stenen Kamer met fundamenten van een middeleeuwse boerderij. Verder door oud duinbos en het hyacintenbos. We eindigen bij de kas naast villa Ockenburgh. Lengte 7-8 km.
Verzamelen: 9.30 uur bij de parkeerplaats Landgoed Ockenburgh, Monsterseweg 4. (over de witte brug links) Buslijn 31 rijdt van bus-/tramhalte Leyenburg naar bushalte Ockenburgh aan de Monsterseweg.
Organisatie: Ineke Gilbert, inekegilbert@ziggo.nl / 06-440 69099 en Ineke Zwarekant
- ▶ **Zaterdag 28 oktober. Nacht van de Nacht**
Zet al je buitenlicht uit en gordijnen dicht! Deze nacht is er om aandacht te vragen voor de negatieve gevolgen licht in de nacht.
Lees bijvoorbeeld: <https://www.nachtvandenacht.nl/natuur/>
Mocht iemand een leuke activiteit weten om in deze nacht te doen om te genieten van het duister? Wij horen het graag!
- ▶ **Zaterdag 11 november. Dagexcursie Driebergen - Bunnik**
We lopen een stuk van het Stoetwegenpad. Een afwisselende en mooie Herfstwandeling door open gebied en bomen, langs de Kromme Rijn en door landgoed Nienhof. Thema: Vogels en paddenstoelen. Lengte ongeveer 10 km. Het kan af en toe modderig zijn.
Verzamelen: 9:10 uur CS Den Haag bij boekwinkel. Trein vertrekt 9:25 uur.
Organisatie: Marijke Ammerlaan, 070-3871187 en Mies Eveleens, 015-2571535.
- ▶ **Zaterdag 25 november. Dagexcursie Meijendel**
Het landschap in Meijendel is mooi in ieder jaargetijde. We maken een rondwandeling van 9 á 10 km. Horeca: halverwege.
Verzamelen: om 9:45 uur bij de parkeerplaats Kievitsduin, Meijendelseweg in Wassenaar. Bereikbaar met bus 43 en 44 van Centraal station Den Haag, halte de Kieviet. Het is ongeveer 20 minuten lopen naar het verzamelpunt. Overleg over vervoer mogelijk.
Organisatie: Renée Lankhorst tel.06-38508583 en Ineke Gilbert 06-44069099
- ▶ **Zaterdag 9 december. Dagexcursie Hollands Duin bij Noordwijk**
We lopen het Boswachterspad van ongeveer 8 km, door Kachelduin en Malote.
Verzamelen om 09:30 uur op de parkeerplaats van station Den Haag Mariahoeve aan de kant van de Appelgaarde. Daar van daar gaan we met de auto.
Horeca aan het begin: Duindamseweg 8, Noordwijk.
Aanmelden: Jola Gerbrands gerbrands1@ziggo.nl / 070 3201485 of Els Kempen 06-45833327

► **Woensdag 29 december. Pannenkoekenwandeling**

Maken we weer een wandeling door het Panbos met pannenkoeken na (voor eigen rekening). Wandelen 10-12 uur.

Graag aanmelden: wandeling en/of pannenkoeken i.v.m. reserveren.

Organisatie: bestuur voorzitter@den-haag.knnv.nl

► **Zaterdag 20 januari. Winterwandeling strand en duinen**

Vanaf Kijkduin richting Monster.

Organisatie: Jola Gerbrands gerbrands1@ziggo.nl, 070-3201485 of Els Kempen

06-4583332

Kopij voor de nieuwsbrief: vóór 23^e van de maand

Altijd leuk om jouw avonturen met beestjes, planten en zwammen, liefst voorzien foto's, te delen met anderen. Stuur jouw *eigen* foto's met en een kort verhaaltje vóór de 23^e van de maand naar de redactie.

300-400 Tekens is al mooi, meer mag ook.

Pluk geen foto's of teksten van het internet:

op zowel foto's als tekst zitten auteursrechten, een boze fotograaf of schrijver stuurt de redactie een flinke rekening.

Maak bij iedere foto een bijschrift, en ver-

meld de maker. Handig om het bijschrift tevens de naam van de foto te maken. Als de redactie moet puzzelen wat er op de foto staat, leidt dit tot fouten.

Tip: Schrijf in de OTT of OVT, dat leest lekker vlot weg.

Mail kopij naar: redactie@den-haag.knnv.nl

Heb je veel foto's? Neem dan contact op

met de redactie voor <https://www.dropbox.com/>

of gebruik <https://wettransfer.com/>.

Contactgegevens voor bestuur en werkgroepen KNNV afdeling Den Haag

► **Voorzitter**

Anna Kreffer: voorzitter@den-haag.knnv.nl

► **Secretaris**

Ineke Gilbert: secretaris@den-haag.knnv.nl

► **Penningmeester**

Annelies Willemse: penningmeester@den-haag.knnv.nl

► **Bomenwerkgroep**

Coördinator Marieke Bos: 070-3549 568 / bomen@den-haag.knnv.nl

► **Studiegroep Lichenen** (voorheen korstmossen)

Info: Karel Gort: lichenen@den-haag.knnv.nl

► **Paddenstoelenwerkgroep**

Coördinator Kees Pincer, tel. 06-337 73176 / paddenstoelen@den-haag.knnv.nl

Er zijn activiteiten; kijk op de pagina van de paddenstoelenwerkgroep!

Kijk ook in: "[Programma PWWP 2023 1^e halfjaar](#)".

► **Plantenwerkgroep**

Coördinator Myra Meijering: 06-266 92544 / planten@den-haag.knnv.nl

► **Vogelwerkgroep**

Info: Marijke Ammerlaan: tel. 070-387 1187 / vogels@den-haag.knnv.nl

► **Nachtvlinderwerkgroep**

De Werkgroep zoekt een nieuwe coördinator. Info: voorzitter@den-haag.knnv.nl

► **Insectenwerkgroep**

Info: Alexander Deelman, 070-350 24 93 / insecten@den-haag.knnv.nl

Dat is 't !

Maand van de hoop
Pagina 2. Anna Kreffer

Beeldverslag paddenstoeleninventarisatie Duinzicht,
Pagina 3. Eke van Batenburg

**Een bijzonder uitje met de
Bomenwerkgroep**
Pagina 4. Marieke Bos

Nieuwe coördinator van de Nachtvlinderwerkgroep
Pagina 6. Sjoerd Groos

**Zeldzame Eikelmuis waargenomen in
Pasgeld** Pagina 7.

En Verder:

- ▶ Boek van de maand: De biologische klok..7
- ▶ Agenda..8
- ▶ Contact bestuur en werkgroepen..9

Deze Nieuwsbrief verschijnt gewoonlijk maandelijks rond de 1^e van die maand. Leden KNNV afdeling Den Haag ontvangen een e-mail met kleine toelichting als een nieuwe Nieuwsbrief op deze website staat. Als je steeds bij het verschijnen van een Nieuwsbrief zo'n bericht wilt blijven ontvangen hoeft je niets te doen. Wil je de meldingen over de nieuwsbrief van KNNV Afdeling Den Haag niet ontvangen (of juist weer wel)? Vul dan "[Het formulier](#)" op de pagina Nieuwsbrieven in.

Beestje van de maand november 2023: Maand van de hoop

Tekst: Anna Kreffer.

Het zal maar weinig mensen ontgaan zijn dat het met de natuur niet zo goed gaat. Klimaatopwarming, achteruitgang biodiversiteit, stikstofneerslag, vernietiging van leefgebied voor onze mede-aarde-bewoners, lichtvervuiling, de lijst is lang.

November: kans om wat te doen

Dit is nu niet de plaats om dit alles te analyseren. De verbanden zijn soms ingewikkeld en subtiel, de ene soort heeft meer last van klimaatextremen, een andere van de stikstofdeken. Het is duidelijk dat alles samen niet bevorderlijk is voor instanthouding van de natuur, maar ook is het slecht voor onze gezondheid.

Het is nog net niet te laat! Graag doe ik hier een oproep om deze maand het verschil te maken, met dat wat in je eigen macht ligt. Stem op 22 november 2023 op een partij die gaat voor vergroening en een andere vorm van landbouw, niet grootschalig en met (veel) minder vee en gif.

Actie tegen glyfosaat

De komende weken hebben we de kans om het gebruik van glyfosaat in Europa te verbieden. E-mail de vier regeringsleiders die

het verschil kunnen maken. Glyfosaat, het actieve ingrediënt in Roundup, geproduceerd door Bayer-Monsanto, is een herbicide dat niet alleen in landbouw wordt gebruikt, maar ook in stedelijke gebieden. We weten dat het verwoestend is voor biodiversiteit en het is waarschijnlijk dat het bij mensen Parkinson veroorzaakt.

<https://act.greens-efa.eu/nl/glyfosaat>

Wees niet alleen deze maand "bewust":

- ▶ Kies voor biologisch voedsel om boeren te helpen de omslag te maken.
- ▶ Eet minder vlees of kleinere porties. Eenmaal per week geen vlees scheelt al.
- ▶ Kies voor schoonmaakmiddelen met geen of weinig milieubelasting.
- ▶ Koop duurzaam en lokaal. Of koop niet, maar repareer of kijk eens bij de kringloop.
- ▶ Bespaar energie en water.

Begin met kleine stappen, maak het jezelf niet te moeilijk. Alle beetjes helpen. Succes!

Heb je tips en ideeën die je met ons wil delen? We horen het graag. Vragen of opmerkingen: voorzitter@den-haag.knnv.nl

Stikstofneerslag is een oorzaak voor overmatige groei bramen en brandnetels. Foto: Hans van Helden

Beeldverslag paddenstoeleninventarisatie van de Duinzicht

Foto's: Eke van Batenburg

Gezoneerde stekelzwam
Hydnellum concrescens

Wollige stekelzwam
Phellodon confluens

Tengere stekelzwam
Phellodon melaleucus

Geweizwam
Xylaria hypoxilon

Geelbruin plooirokje
Parasola leiocephala

Piekhaarzwammetje
Crinipellis scabella

Vaalroze parasolzwam
Lepiota subincarnata

Prachtmycena
Mycena crocata

Gewoon elfenschermpje
Mycena pura

Streepsteelmycena
Mycena polygramma

Vriendelijke groet....Eke

Een bijzonder uitje met de Bomenwerkgroep

Tekst en foto's: Marieke Bos

We waren het er over eens dat we niet te ver wilde reizen en dat de locatie gemakkelijk bereikbaar zou moeten zijn. Dat hebben we gevonden. We zijn naar Leiden gegaan en hebben een gedeelte van de Singelroute gelopen.

Een prachtige route. Vooral als bomenliefhebbers hebben we ons hart kunnen ophalen en dat niet alleen aan bomen, want we liepen door de leukste straatjes, over bijzondere bruggetjes, door poorten en uiteraard zoveel mogelijk langs water met mooi begroeide oevers.

Volop katjes

Heel snel aan het begin, kwamen we een aantal *Taxodium distichum* tegen, de moerascipres. De knieën zijn ons niet opgevallen maar wel de mannelijke nog onrijpe katjes

Gracht met brug, bloemen, bomen en oude gevels

en groene onrijpe vruchten. De bomen hingen vol, wat we nog nooit eerder zo uitbundig hadden gezien.

Daarna een heester met vreemde vruchtjes, die we niet zo gauw thuis konden brengen. Maar uit PlantNet kwam een naam naar voren: *Eriolarynx australis*. Aan de soortnaam zou je haast zeggen dat die uit Australie kwam, maar het betekent "zuidelijk". De plant is afkomstig uit Zuid-Amerika. De bloeiwijze van mei tot augustus met prachtige, volgens de foto's van Google blauwe klokachtige bloemen als de witte bloemen van de *Brugmansia* maar dan veel kleiner. Dus in mei weer afreizen naar Leiden.

Kloeke Sequoiadendron

Diverse bewoners langs Singelroute hebben stroken gemeentelijke groen geadopteerd en onderhouden, waardoor het een feestje is om er langs te lopen.

Onderweg kwamen we een enorme *Sequoiadendron gigatum* (zie foto van Hilde), die ons op viel en helemaal met een bordje dat die 20 jaar oud was. Wij vonden dat deze gigant, minstens al 50 jaar of ouder moest

Sequoiadendron gigatum .
Foto: Hilde Küpfer

Eriolarynx australis

Taxodium distichum, vrouwelijke bloeiwijze

zijn. Misschien is 'n 1 voor de 20 weggevallen of een 0 na de 20, het blijft gissen.

Oude Tulpenboom

De route kwam langs de Hortus en we hadden de mogelijkheid door de tuin te lopen (mits met kaart) maar we kozen er voor de Hortus over te slaan. Wel maakte we een stop in het restaurant en kochten kaarten voor de achterblijvers die niet meekonden.

Daarna liepen we langs de oudste boom van de Hortus de tulpenboom, *Liriodendron tulipifera*, die in 1716 was gezaaid door Boerhaave. Via een zijpaadje en door een tunnel kwamen we op de 5^e Binnenvestgracht uit. De gracht was een scheidingslijn tussen de Hortus en de smalle weg met grachtenhuisjes.

Veel meer te zien dan bomen

De hele route bleef ons verrassen en de bewoners, bedrijven en gemeente, hebben er veel aan gedaan om ons van een groene kleurrijke en bezienswaardige route te laten genieten.

We hadden we ook het weer mee. Een mooie blauwe lucht en een prettig gezelschap van bomenliefhebbers. Sommigen hadden wel een boek bij zich, maar we waren niet van plan om echt te gaan deter-

Taxodium distichum, mannelijke bloeiwijze

mineren. Op de voorgrond stond 'genieten' dat hebben we zeker gedaan.

De hele route hebben we nog niet gelopen, dat doen we een andere keer.

Voor degene die geïnteresseerd zijn: op internet kan je de route en plattegrond vinden.

Hoi, even voorstellen: ik ben Sjoerd Groos, de nieuwe coördinator van de Nachtvlinderwerkgroep KNNV Den Haag, sinds september 2023.

Ik zag de zomer van 2023 voorbijgaan met slechts één nachtvlinder evenement op de agenda en zag ook de oproep voor een nieuwe coördinator en dacht bij mezelf; laten we volgend jaar wat vaker gaan vlinderen!

Van laken naar meetpunt

Ik zal maar meteen met de billen bloot; ik ben zelf geen specialist op het gebied van nachtvlinders. Ik ben enthousiast geworden na een aantal keer vlinderen bij een laken en heb toen besloten thuis een meetpunt te beginnen voor het nationale meetnet nachtvlinders van de vlinderstichting.

Thuis zet ik dus sinds het voorjaar regelmatig een LED-emmer, maar heb tijdens de zomer ook ontdekt hoe leuk het is om dit op andere plekken te doen.

Als je één keer hebt gevlinderd bij een laken op een zwoele zomeravond dan laat dat je niet meer los!

Vlinderen in Meijendel

Wat mij betreft volgend jaar in de zomer dus wat vaker 's nachts op pad. Bij de egelopvang in het Westduinpark hebben we een mooie stek waar we regelmatig met een lakenopstelling kunnen gaan staan.

Sjoerd Groos, de nieuwe coördinator van de Nachtvlinderwerkgroep KNNV Den Haag

Wat we verder gaan doen binnen de werkgroep kunnen we samen bepalen. We beschikken bijvoorbeeld ook over een vergunning om te inventariseren in een gedeelte van Meijendel, maar de werkgroep heeft daarvoor momenteel geen concreet projectplan.

Interesse?

Ben je geïnteresseerd in nachtvlinders, of heb je zelf ideeën voor gerelateerde activiteiten, sluit

je dan aan, je bent van harte welkom!

Stuur een mailtje naar:

nachtvlinders@den-haag.knnv.nl

Hartelijke groeten,

Sjoerd Groos

Coördinator Nachtvlinderwerkgroep
KNNV Den Haag

Sjoerd is in 1980 geboren als Rotterdammer. Hij groeide op in het dorp Berkel en Rodenrijs. In 2004 studeerde hij af als Digital Media Designer (HKU, Hilversum). In 2009 verhuisde hij naar huidig adres in de Bomenbuurt in Den Haag.

In 2010 behaalde hij zijn diploma als Autonomo beeldend kunstenaar aan de KABK, Den Haag.

Sjoerd is getrouwd en heeft twee kinderen, twee creatieve meiden van 11 en 8 jaar

Boek van de maand
De biologische klok
Levensritmes in beeld

Auteur: Helen Pilcher
Prijs leden € 22,45 , niet-leden € 24,95

Hoe snel is het reactievermogen van een vleesetende plant? Wat zijn de meest sterfsvolle periodes voor een populatie walvissen? Hoe herstelt een ecosysteem na een verwoestende brand? De natuur heeft haar eigen inwendige biologische klok die zich uit in biologische, evolutionaire en ecologische processen en ook in diergedrag.

Tijd vormt de rode draad in dit rijk geïllustreerde boek. Het brengt natuurlijke processen in beeld op het niveau van orga-

nisme, populatie en ecosysteem. Voorbeelden zijn onder andere eb en vloed, ademhaling, draagtijd, winterslaap en jaarlijkse migratie. Ontdek de inwendige klok van de natuur en natuurlijke ritmes en levenscycli van dieren, planten, mensen en ecosystemen. Verrassende inzichten, boeiend en toegankelijk in beeld gebracht.

Natuurboeken zijn een fijn cadeau voor jezelf of familie en vrienden. De KNNV uitgeverij heeft veel mooie boeken, ook die kun je bij ons bestellen!

<https://knnvuitgeverij.nl/>

Leden van de KNNV krijgen 10% korting. Bestel via de afdeling: makkelijk, geen verzendkosten en je steunt de afdeling!

Bestel bij: voorzitter@den-haag.knnv.nl

Zeer zeldzame Eikelmuis waargenomen op tuinvereniging De Schoffel in Pasgeld

Veel Rijswijkers zijn zich er niet van bewust, maar Rijswijk heeft in het Landschapspark Pasgeld een heel bijzonder stukje natuur. In 2016 werd op het erf van 't Haantje 51 een eikelmuis aangetroffen. In 2017 werden er op het volkstuincomplex Tot Ons Genoegen aan 't Haantje in Rijswijk in totaal 27 dieren gevonden. Deze zijn weggevangen en in Zuid-Limburg uitgezet.

Eikelmuis gespot

Op de tuinvereniging De Schoffel in Pasgeld Rijswijk is recent een kleine muis met witte strepen op de flanken en een betrekkelijke korte staart waargenomen. De zebramuis is het niet. Maar welke soort dan wel? Na bestudering van foto's van de Siberische grondeekhoorn en jongen van de eikelmuis lijkt het te gaan om een jong exemplaar van de eikelmuis.

Nieuwe waarnemingen met een foto moeten dit nog bevestigen.

De populatie op het voormalige volkstuincomplex Tot Ons Genoegen is weliswaar

Foto: Natuurvereniging Natuurlijk Delfland

weggevangen maar het werd al verwacht dat de eikelmuis zich ook op andere volkstuincomplexen zou hebben gevestigd. Dat blijkt nu dus waarschijnlijk het geval bij De Schoffel.

Twee plekjes in Limburg

De twee andere plekken in Nederland waar eikelmuisen leven zijn het Savelsbos en de Bemelerberg in Zuid-Limburg. De uitgezette

populatie met de Rijswijkse eikelmuisen op de Bemelerberg doet het erg goed. Nu blijkt uit de cijfers van dit jaar dat de bijna uitgestorven populatie in het Savelsbos het ook weer beter lijkt te doen. De Rijswijkse populatie blijkt dus heel erg vitaal te zijn.

Eikelmuis melden

Natuurvereniging Natuurlijk Delfland heeft de volkstuintverenigingen gevraagd om waarnemingen van de eikelmuis te melden.

Het zijn schuwe dieren. Je ziet ze niet makkelijk. Kijk in de avondschemering of een eekhoornachtig diertje in het struweel rondloopt. Ze komen niet alleen voor op de volkstuinten, ook in het gebied er omheen in het Wilhelminapark, Elsenburgerbos of de TNO-locatie kunnen eikelmuisen zitten. Zoek de eikelmuis en meld de waarnemingen, liefst met foto, bij natuurdelaland@knnv.nl, voorzitter@den-haag.knnv.nl, of waarneming.nl

Agenda

Geen lid? Ga eens mee om kennis te maken.

- ▶ Meerijden in auto? Afrekenen met chauffeur aan eind van excursie à € 0,10/km
- ▶ Deelname altijd op eigen risico.
- ▶ Meenemen van honden of andere huisdieren is niet toegestaan.
- ▶ Info: Ineke Gilbert, 06-44069099, inekegilbert@ziggo.nl

▶ **Zaterdag 11 november. Dagexcursie Driebergen - Bunnik**

We lopen een stuk van het Stoetwegenpad. Een afwisselende en mooie Herfstwandeling door open gebied en bomen, langs de Kromme Rijn en door landgoed Nienhof. Thema: Vogels en paddenstoelen. Lengte ongeveer 10 km. Het kan af en toe modderig zijn. Verzamelen: 9:10 uur CS Den Haag bij boekwinkel. Trein vertrekt 9:25 uur. Organisatie: Marijke Ammerlaan, 070-3871187 en Mies Eveleens, 015-2571535.

▶ **Zaterdag 18 november. Inventarisatie lichenen in Oud Eik en Duinen**

Ihk van project Oud Eik en Duinen. Aanmelden: Karel Gort lichenen@den-haag.knnv.nl

▶ **Zaterdag 25 november. Dagexcursie Meijendel**

Het landschap in Meijendel is mooi in ieder jaargetijde. We maken een rondwandeling van 9 á 10 km. Horeca: halverwege.

Verzamelen: om 9:45 uur bij de parkeerplaats Kieviettsduin, Meijendelseweg in Wassenaar. Bereikbaar met bus 43 en 44 van Centraal station Den Haag, halte de Kieviet. Het is ongeveer 20 minuten lopen naar het verzamelpunt. Overleg over vervoer mogelijk. Organisatie: Renée Lankhorst tel. 06-38508583 en Ineke Gilbert 06-44069099

▶ **Vrijdag 1 december 2023 vanaf 19:30 uur**

Digitale bijeenkomst bestuur. Eens meedenken en meepraten? Welkom!

Info en aanmelden: voorzitter@den-haag.knnv.nl

▶ **Zaterdag 9 december. Dagexcursie Hollands Duin bij Noordwijk**

We lopen het Boswachterspad van ongeveer 8 km, door Kachelduin en Malote. Verzamelen om 09:30 uur op de parkeerplaats van station Den Haag Mariahoeve aan de kant van de Appelgaarde, Voorburg. Daar van daar gaan we met de auto. Horeca aan het begin: Duindamseweg 8, Noordwijk. Aanmelden: Jola Gerbrands gerbrands1@ziggo.nl, 070-3201485 of Els Kempen 06-45833327

▶ **Vrijdag 29 december. Pannenkoekenwandeling**

We maken weer een wandeling door het Panbos met pannenkoeken na (voor eigen rekening). Wandelen 10:00 - 12:00 aansluitend 12:00 - 14:00 uur pannenkoeken eten. Graag aanmelden: wandeling en/of pannenkoeken i.v.m. reserveren. Organisatie: bestuur voorzitter@den-haag.knnv.nl

▶ **Zaterdag 20 januari. Winterwandeling strand en duinen**

Vanaf Kijkduin richting Monster.

Aanmelden: Jola Gerbrands gerbrands1@ziggo.nl, 070-3201485 of Els Kempen 06-458333

Nieuwe penningmeester gezocht

Annelies Willemse heeft er bijna zes jaar opzitten als penningmeester en ledenadministrateur. Zij stelt zich niet opnieuw beschikbaar, wat betekent dat we na de ALV, maart 2024, zonder verder moeten. Ons bestuur is dan niet meer compleet en het voortbestaan van onze vereniging komt in gevaar. Wie gaat de taken overnemen? Laat het nu weten, dan is er nog voldoende

inwerktijd. Info en aanmelden:
penningmeester@den-haag.knnv.nl

Zaterdag 18 november 2023 Beleidsraad
De beleidsraad adviseert het Landelijk Bestuur over verenigingszaken. Twee keer per jaar komen vertegenwoordigers van alle KNNV afdelingen bij elkaar. Eenmaal digitaal in februari en eenmaal live in november.

Kopij voor de nieuwsbrief: vóór 23^e van de maand

Altijd leuk om jouw avonturen met beestjes, planten en zwammen, liefst voorzien foto's, te delen met anderen. Stuur jouw *eigen* foto's met en een kort verhaaltje vóór de 23^e van de maand naar de redactie. 300-400 Tekens is al mooi, meer mag ook. Pluk geen foto's of teksten van het internet: op zowel foto's als tekst zitten auteursrechten, een boze fotograaf of schrijver stuurt de redactie een flinke rekening.

Maak bij iedere foto een bijschrift, en vermeld de maker. Handig om het bijschrift tevens de naam van de foto te maken. Laat de redactie niet puzzelen!

Tip: Schrijf in de OTT of OVT, dat leest lekker vlot weg.

Mail kopij naar: redactie@den-haag.knnv.nl
Heb je veel foto's? Neem dan contact op met de redactie voor <https://www.dropbox.com/> of gebruik <https://wettransfer.com/>.

Contactgegevens voor bestuur en werkgroepen KNNV afdeling Den Haag

► Voorzitter

Anna Kreffer: voorzitter@den-haag.knnv.nl

► Secretaris

Ineke Gilbert: secretaris@den-haag.knnv.nl

► Penningmeester

Annelies Willemse: penningmeester@den-haag.knnv.nl

► Bomenwerkgroep

Coördinator Marieke Bos: 070-3549 568 / bomen@den-haag.knnv.nl

► Studiegroep Lichenen (voorheen korstmossen)

Info: Karel Gort: lichenen@den-haag.knnv.nl

► Paddenstoelenwerkgroep

Coördinator Kees Pinster, tel. 06-337 73176 / paddenstoelen@den-haag.knnv.nl

Er zijn activiteiten; kijk op de pagina van de paddenstoelenwerkgroep!

Kijk ook in: "[Programma PWWP 2023 1^e halfjaar](#)".

► Plantenwerkgroep

Coördinator Myra Meijering: 06-266 92544 / planten@den-haag.knnv.nl

► Vogelwerkgroep

Info: Marijke Ammerlaan: tel. 070-387 1187 / vogels@den-haag.knnv.nl

► Nachtvlinderwerkgroep

Info: Sjoerd Groos: nachtvlinders@den-haag.knnv.nl

► Insectenwerkgroep

Info: Alexander Deelman, 070-350 24 93 / insecten@den-haag.knnv.nl

Dat is 't !

Beestjes van de maand: overwinteren
Pagina 2. Anna Kreffer

Excursie naar de Utrechtse Heuvelrug
Pagina 3. Marijke Ammerlaan en Jouke Karper

**Beeldverslag paddenstoeleninventarisatie
Prinsenbergrug,**
Pagina 4. Eke van Batenburg

Kwaliteit van kleine wateren is onder de maat
Pagina 5. Team Vang de watermonsters

En Verder:

- ▶ Boek van de maand..6
- ▶ Verslag Beleidsraad 18 november..6
- ▶ Crowdfunding Pasgeld Natuurlijk..7
- ▶ Agenda..7
- ▶ Contact bestuur en werkgroepen..8

Deze Nieuwsbrief verschijnt gewoonlijk maandelijks rond de 1^e van die maand. Leden KNNV afdeling Den Haag ontvangen een e-mail met kleine toelichting als een nieuwe Nieuwsbrief op deze website staat. Als je steeds bij het verschijnen van een Nieuwsbrief zo'n bericht wilt blijven ontvangen hoeft je niets te doen. Wil je de meldingen over de nieuwsbrief van KNNV Afdeling Den Haag niet ontvangen (of juist weer wel)? Vul dan "[Het formulier](#)" op de pagina Nieuwsbrieven in.

Beestje van de maand December:

Overwinteren

Tekst en foto's: Anna Kreffer

De kou is weer in het land, de natuur gaat in overwinterstand. Veel volwassen insecten zal je nu niet meer zien al zijn er een paar soorten die juist nu actief zijn of worden. De sneeuwvlo, *Boreus hyemalis*, en de kleine en grote wintervlinder, *Operophtera brumata* en *Erannis defoliaria*, zijn daar voorbeelden van. Andere kruipen weg in de bodem, zoeken steun bij elkaar op een beschutte plek, zoals lieveheersbeestjes of gaan in winterrust. Met een beetje geluk kan je zo'n beestje tegenkomen, hangend in de vegetatie.

Schilverend schors

Platanen in Nederland hebben niet zo'n goede naam wat betreft biodiversiteit, er leven maar weinig insecten van in verge-

Citroenvlinder, *Gonepteryx rhamni*, in diepe winterslaap in een varen. Foto: Hans van Helden

lijking met een eik of wilg. De eigenschap van deze boom om de bast makkelijk los te laten in de vorm van schilfers is, zeker in de winter, een welkome verstoppelplek voor vele soorten wantsen, kevers, lieveheersbeestjes en nog meer.

Het is verrassend om te zien wat zich verborgen houdt onder de bijna losse stukjes bast.

Hoe leuk het ook is, doe dit wel met mate! Een paar stukjes, drie tot vijf, per boom, zo blijven er nog genoeg rustplaatsen over. Varieer ook in hoogte.

Heb je tips en ideeën die je met ons wil delen? We horen het graag.

Vragen of opmerkingen: voorzitter@den-haag.knnv.nl

Grauwe schildwantsen, *Rhaphigaster nebulosa*, tweestippelig lieveheersbeest, *Adalia bipunctata*, en ruwe pissenbedden, *Porcellio scaber*

Donker graanhaantje, *Oulema obscura*

Plataanridderwants, *Arocatus longiceps*, Delft

Excursie naar de Utrechtse Heuvelrug, 11 november

Tekst: Marijke Ammerlaan Foto's: Marijke Ammerlaan en Jouke Karper

Met een groep van zeven personen maakten we een mooie herfstwandeling over de Utrechtse Heuvelrug. We bezochten de landgoederen Bornia en Heidestein, met hun loof- en dennenbossen, afgewisseld met een zandverstuiving.

Veel paddenstoelen

In het begin zagen we al veel vliegenzwammen, wel meer dan 35 stuks.

Verder spotten Renée en ik een ree. We zien o.a. sponszwam, spekswordzwam, dennen-
vlamhoed, beukenrussula, graskleefsteel-
mycena, bundelmycena, melkzwammen,
gewone beurszwam, beukenkorrelkopje,
roestvlekkenzwam, kastanjeboleet, boom-
puist, zwartwordende stuifzwam, kleverige
koraalzwam.

Vliegenzwam, *Amanita muscaria*

Zwartwordende stuifzwam, *Lycoperdon nigrescens*

Klimmen over een wiebelige constructie

Kleverig koraalzwammetje, *Calocera viscosa*

Beeldverslag paddenstoeleninventarisatie van de Prinsenberg

Foto's: Eke van Batenburg

Wijnkleurige champignon
Agaricus semotus

Karbolkampignon
Agaricus xanthoderma

Zeeduinchampignon
Agaricus devoniensis

Elfenwasplaat
Hygrocybe ceracea

Zwartwordende wasplaat
Hygrocybe conica

Papegaaizwammetje
Hygrocybe psittacina

Duinmosklokje
Galerina uncialis

Zwartblauwe satijnzwam
Entoloma atrocoeruleum

Okergele stropharia
Stropharia coronilla

Duinmostrechttertje
Omphalina galericolor

Vriendelijke groet....Eke

Kwaliteit van kleine wateren is onder de maat

Tekst: Team 'Vang de Watermonsters' team. Foto's: Hans van Helden

Afgelopen jaar is op veel plaatsen onderzoek gedaan naar de waterkwaliteit. Onze afdeling heeft bij de Haagse Beek gemeten, werkgroep insecten op Golfterrein Duinzicht en samen met Natuurlijk Delfland in het Wilhelminapark / Natuurtuin Rijswijk meegedaan. Het onderzoeksrapport van Vang de Watermonsters is nu beschikbaar en onthult een duidelijk beeld: slechts 22% van de kleine wateren heeft een goede waterkwaliteit. De overige 78% heeft een matige tot slechte waterkwaliteit, met kenmerken zoals een gebrek aan planten en waterdieren, overmatige meststoffen of troebelheid.

Waterkwaliteit zorgwekkend

In oktober hebben we de individuele meetresultaten onthuld, en vandaag heeft het NIOO-KNAW de langverwachte wetenschappelijke rapportage gepubliceerd. Zie voor info en een interactieve kaart met de resultaten <https://natuurenmilieu.nl/watermonsters/>. Als je de diepte in wilt duiken, kun je in het wetenschappelijke [onderzoeksrapport](#) details vinden over de onderzoeksmethode, bevindingen en aanbevelingen.

Conclusie en vervolgstappen naar schoon water

De metingen bevestigen een trend: voor het vijfde jaar op rij is de waterkwaliteit onvoldoende. Het is tijd voor de Rijksoverheid om striktere normen vast te stellen en onze

Larven van libellen zijn echte watermonsters. Dit exemplaar is gevangen in een poeltje op Golfterrein Duinzicht, een van de weinige plekken met schoon water nabij Den Haag.

wateren te beschermen en te herstellen! Natuur & Milieu dringt onder andere aan op strengere vergunningen voor chemische lozingen door industriële bedrijven en een maximumnorm voor het aantal dieren per hectare landbouwgrond om het mestoverschot te verminderen en uitspoeling naar het water te voorkomen. De gegevens die we met Vang de Watermonsters verzamelen, versterken onze oproep.

Heb je nog vragen? Onderaan onze website vind je antwoorden op de meest gestelde vragen. Als je vraag niet wordt beantwoord, neem dan graag contact met ons op via vangdewatermonsters@natuurenmilieu.nl.

Het water van deze vijver in Mariahoeve, hoewel helder, is slecht

Boek van de maand **Canon van de Nederlandse natuur**

50 karakteristieke soorten
planten en dieren

**Auteur: Dick de Vos,
voorwoord prof. Frits van
Oostrom
Prijs leden € 29,65,
anders € 32,95**

achtergronden, zoals jacht, visserij, turfindustrie, provincies, landschappen, bekende biologen en wetenschappers.

Maakt bewust van de relatie mens – natuur. Ontdekkers van toen, beschermers van nu en de link met onze eigen rol en verantwoordelijkheid!

Natuurboeken zijn een fijn cadeau voor jezelf of familie en vrienden. De KNNV uitgeverij heeft veel mooie boeken, ook die kun je bij

ons bestellen!

<https://knnvuitgeverij.nl/>

Leden van de KNNV krijgen 10% korting. Bestel via de afdeling: makkelijk, geen verzendkosten en je steunt de afdeling!

Bestel bij: voorzitter@den-haag.knnv.nl

De canon beschrijft 50 soorten planten en dieren, met aandacht voor bodem en landschap, water en weer en geuren en geluiden van de natuur in Nederland. Een reis langs klassiekers en boordevol weetjes en verrassingen. Beschrijft eigenschappen en leefomgevingen met aandacht voor historische en moderne

Verslag Beleidsraad 18 november 2023 Utrecht

Tekst Anna Kreffer

Op zaterdag 18 november was Anna Kreffer als vertegenwoordiger van onze afdeling aanwezig bij de beleidsraad. Deze keer weer een fysieke bijeenkomst in Utrecht.

We begonnen met een ingelaste VV omdat er een nieuwe secretaris als bestuurslid gekozen moest worden: Gerard Nijssen. Er was geen tegengeluid.

In de beleidsraad twee presentaties: Wanne Roetemeijer gaf een verslag van de KNNV inspiratiedag van 28 oktober in samenwerking met Floron, Mycologische vereniging en de BLWG (mossen en lichenen). Er wordt gewerkt aan meer samenwerking tussen de landelijke soortenorganisaties en de KNNV.

Wessel Ganzevoort van Tilburg Universiteit vertelde van zijn onderzoek naar het belang van vrijwilligers voor onze kennis van de natuur.

Omgevingswet en nieuwe naam

De nieuwe voorzitter van KNNV landelijk, Theo Briggeman, gaf in een gloedvol betoog aan waar de KNNV de komende jaren mee

aan de slag gaat. Er is gesproken over de Omgevingswet die in 2024 van kracht wordt en wat de consequenties voor de natuur kunnen zijn. Dat de natuur het nog veel moeilijker gaat krijgen lijkt wel duidelijk.

De nieuwe naam Koninklijke Nederlandse Natuurvereniging is een feit. Twee weken geleden is bekend geworden dat het niet van invloed is op het eerste woord. Een aangepast logo volgt nog (uiterlijk 1 juli 2024). Bij de rondvraag nog een interessante opmerking: Amsterdam heeft sinds kort een werkgroep Ecologie. Daar was veel belangstelling voor o.a. door ecologen!

Terugblik ALV

Afscheid Ineke Gilbert

Op 3 november heeft het bestuur Ineke Gilbert bedankt met een lunch in Villa Ockenburg. Op de laatste ALV heeft Ineke afscheid genomen als secretaris van de vereniging. Ze blijft nog wel actief, onder andere als coördinator excursies.

Crowdfunding Stichting Pasgeld Natuurlijk

Sichting Pasgeld Natuurlijk (SPN) gaat in beroep tegen de voorgenomen bouw van 1000 woningen bij de Raad van State. Maar dat kan alleen financiële steun van u.

Op 17 november 2023 is het bestemmingsplan Pasgeld West vastgesteld. Volgens dit plan wordt Pasgeld bebouwd met 1.000 woningen, dubbel zoveel als in de vorige versie van bestemmingsplan Sion-'t Haantje. De wijziging van Pasgeld Oost van agrarische bestemming naar woningbouw komt rap naderbij. De inspraak-reactieprocedure voor dit plan is al voorbij. De SPN heeft hier gebruik van gemaakt en dient ook een zienswijze in.

Op naar de rechter!

Stichting Pasgeld Natuurlijk en Natuurlijk Delfland gaan in beroep bij de Raad van State tegen het bestemmingsplan Pasgeld

West. Verder dient SPN een verzoek om een voorlopige voorziening in bij de Raad van State. Zolang de Raad van State geen uitspraak heeft gedaan over dit verzoek, treedt het bestemmingsplan niet in werking! Beide procedures wil SPN ook voor Pasgeld Oost starten. Hiervan zien we alleen af, als de zienswijze tot substantiële verbeteringen van het bestemmingsplan Oost leidt.

Kostbare procedures

Het griffierecht bedraagt €365,- per keer. Vier procedures kost de SPN dus €1.460,-, advocaatkosten niet meegerekend. Zoveel geld heeft SPN niet. Wilt u SPN financieel steunen om Pasgeld leefbaar te houden voor u en uw (klein)kinderen? Stort uw gift op NL93RABO 0361 8412 64 t.n.v. W.F. van der Meide eo B.B. Mulder. Info over het gebied en acties zijn te vinden op <https://pasgeldnatuurlijk.com/>

Agenda

Geen lid? Ga eens mee om kennis te maken.

- ▶ Meerijden in auto? Afrekenen met chauffeur aan eind van excursie à € 0,10/km
- ▶ Deelname altijd op eigen risico.
- ▶ Meenemen van honden of andere huisdieren is niet toegestaan.
- ▶ Info: Ineke Gilbert, 06-44069099, inekegilbert@ziggo.nl

▶ **Vrijdag 8 december vanaf 13:00 uur Strandaanspoelsels**

Samen met Stichting Anemoon en Natuurlijk Delfland organiseren we een bijeenkomst als start van een werkgroep Strand. Het is de bedoeling dat deze groep regelmatig actief is op het strand van Monster. Belangstellenden met interesse in het zeeleven zijn uitgenodigd. Meld je ook aan als je op deze datum niet kunt.

Voor informatie en aanmelden: voorzitter@den-haag.knnv.nl

▶ **Zaterdag 9 december. Dagexcursie Hollands Duin bij Noordwijk**

We lopen het Boswachterspad van ongeveer 8 km, door Kachelduin en Malote. Verzamelen om 09:30 uur op de parkeerplaats van station Den Haag Mariahoeve aan de kant van de Appelgaarde, Voorburg. Daar van daar gaan we met de auto. Horeca aan het begin: Duindamseweg 8, Noordwijk.

Aanmelden: Jola Gerbrands gerbrands1@ziggo.nl, 070-3201485 of Els Kempen 06-45833327

▶ **Vrijdag 29 december. Pannenkoekenwandeling**

We maken weer een wandeling door het Panbos met pannenkoeken na (voor eigen rekening). Wandelen 10:00 - 12:00 aansluitend 12:00 - 14:00 uur pannenkoeken eten. Graag aanmelden: wandeling en/of pannenkoeken i.v.m. reserveren.

Organisatie: bestuur voorzitter@den-haag.knnv.nl

▶ **Zaterdag 20 januari. Winterwandeling strand en duinen**

Vanaf Kijkduin richting Monster.

Aanmelden: Jola Gerbrands gerbrands1@ziggo.nl, 070-3201485 of Els Kempen 06-458333

Nieuwe penningmeester gezocht

Annelies Willemsse heeft er bijna zes jaar opzitten als penningmeester en ledenadministrateur. Zij stelt zich niet opnieuw beschikbaar, wat betekent dat we na de ALV, maart 2024, zonder penningmeester verder moeten. Ons bestuur is dan niet meer compleet en het voortbestaan van onze vereniging komt in gevaar.

Wie gaat de taken overnemen? Laat het nu weten, dan is er nog voldoende inwerktijd.

Info en aanmelden:

penningmeester@den-haag.knnv.nl

Kopij voor de nieuwsbrief: vóór 23^e van de maand

Altijd leuk om jouw avonturen met beestjes, planten en zwammen, liefst voorzien foto's, te delen met anderen. Stuur jouw *eigen* foto's met en een kort verhaaltje vóór de 23^e van de maand naar de redactie.

300-400 Tekens is al mooi, meer mag ook. Pluk geen foto's of teksten van het internet: op zowel foto's als tekst zitten auteursrechten, een boze fotograaf of schrijver stuurt de redactie een flinke rekening.

Maak bij iedere foto een bijschrift, en ver-

meld de maker. Handig om het bijschrift tevens de naam van de foto te maken. Laat de redactie niet puzzelen!

Tip: Schrijf in de OTT of OVT, dat leest lekker vlot weg en schrijf namen voluit, dus vermeldt zowel voor- als achternaam

Mail kopij naar: redactie@den-haag.knnv.nl

Heb je veel foto's? Neem dan contact op met de redactie voor <https://www.dropbox.com/> of gebruik <https://wettransfer.com/>.

Contactgegevens voor bestuur en werkgroepen KNNV afdeling Den Haag

► Voorzitter

Anna Kreffer: voorzitter@den-haag.knnv.nl

► Secretaris

Interim Ton Huijbregts: secretaris@den-haag.knnv.nl

► Penningmeester

Vacature: penningmeester@den-haag.knnv.nl

► Bomenwerkgroep

Coördinator Marieke Bos: 070-3549 568 / bomen@den-haag.knnv.nl

► Studiegroep Lichenen (voorheen korstmossen)

Info: Karel Gort: lichenen@den-haag.knnv.nl

► Paddenstoelenwerkgroep

Coördinator Kees Pinster, tel. 06-337 73176 / paddenstoelen@den-haag.knnv.nl

Er zijn activiteiten; kijk op de pagina van de paddenstoelenwerkgroep!

Kijk ook in: "[Programma PWWP 2023 1^e halfjaar](#)".

► Plantenwerkgroep

Coördinator Myra Meijering: 06-266 92544 / planten@den-haag.knnv.nl

► Vogelwerkgroep

Info: Marijke Ammerlaan: tel. 070-387 1187 / vogels@den-haag.knnv.nl

► Nachtvlinderwerkgroep

Info: Sjoerd Groos: nachtvlinders@den-haag.knnv.nl

► Insectenwerkgroep

Info: Alexander Deelman, 070-350 24 93 / insecten@den-haag.knnv.nl

Dat is 't !